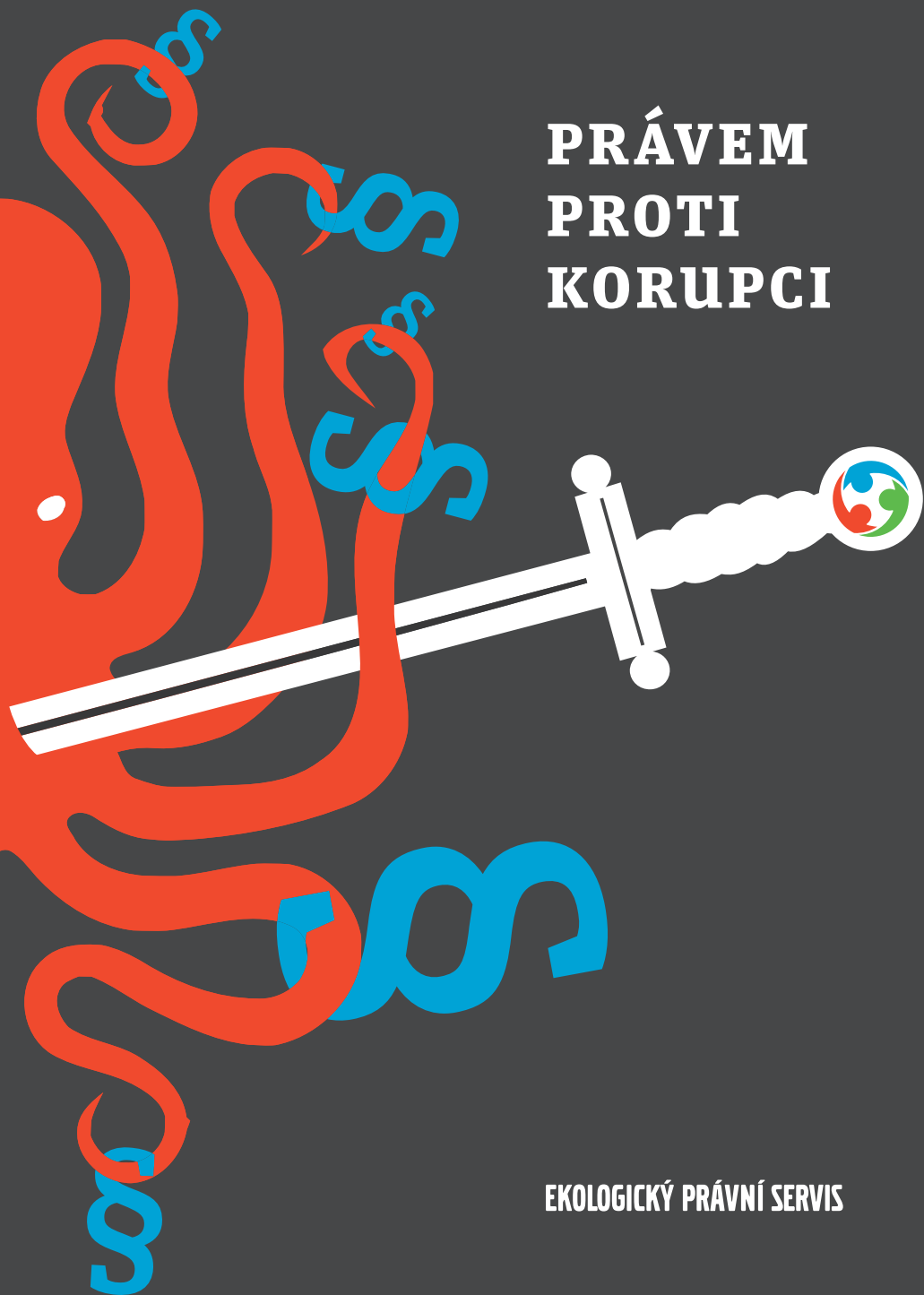

PRÁVEM PROTI KORUPCI

EKOLOGICKÝ PRÁVNÍ SERVIS

Jiří Nezhyba a kol.

Ekologický právní servis

Vydal Ekologický právní servis v roce 2012

2. aktualizované a doplněné vydání

© 2005, Ekologický právní servis / www.eps.cz

Publikace byla aktualizována dle právního stavu platného a účinného k červenci 2012.

Aktualizace této publikace a její vydání byly spolufinancovány Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Obsah

SEZNAM NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	5
NAMÍSTO ÚVODU	7
AKTIVNÍ OBČAN, BRZDA KORUPCE	9
1.1. JAK ZÍSKÁVAT INFORMACE ANEB KDO SE CHCE PTÁT, MUSÍ VĚDĚT NA CO.....	9
1.1.1. ÚŘEDNÍ DESKY.....	9
1.1.2. ZASEDÁNÍ ZASTUPITELSTVA.....	12
1.1.3. INTERNETOVÉ STRÁNKY.....	12
1.2. JAK PŘINUTIT POLITIKY A ÚŘEDNÍKY K ODPOVĚDI ANEB ODPOVĚDNOST JAKO POVINNOST ODPOVÍDAT.....	12
1.2.1. INFORMAČNÍ ZÁKONY.....	13
1.2.2. ZASTUPITELSTVO OBCE A KRAJE.....	13
1.2.3. RADA OBCE A KRAJE.....	13
1.2.4. PETICE.....	14
1.2.5. NAPIŠTE SVĚMU POLITIKOVI.....	14
1.2.6. STÍŽNOSTI.....	14
1.2.7. KATASTR NEMOVITOSTÍ.....	15
1.2.8. OBCHODNÍ REJSTŘÍK.....	15
1.2.9. REJSTŘÍK ŽIVNOSTENSKÉHO PODNIKÁNÍ.....	15
1.2.10. REGISTR STÁTNÍCH DOTACÍ.....	15
1.2.11. ARES.....	15
1.2.12. VEŘEJNÉ ZAKÁZKY.....	16
1.3. JAK SAMI ROZHODNOUT ANEB KDYŽ OBECNÍ POLITICI NENASLOUCHAJÍ?.....	16
1.3.1. POLITICI JSOU POVINNI HÁJIT ZÁJMY OBČANŮ OBCE A KRAJE.....	16
1.3.2. MÍSTNÍ A KRAJSKÉ REFERENDUM.....	17
1.3.3. VÝKON DOZORU NAD ČINNOSTÍ OBCÍ A KRAJŮ.....	20
1.4. ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PRO HOSPODAŘENÍ S VEŘEJNÝMI PROSTŘEDKY.....	24
1.5. JÁ NA BRÁCHU ... ANEB STŘET ZÁJMŮ.....	27
1.6. SYSTÉMOVÁ PODJATOST ANEB KDYŽ ÚŘEDNÍCI ROZHODUJÍ O ŽÁDOSTI SVĚHO VLASTNÍHO ZAMĚSTNAVATELE.....	29
ÚČAST VEŘEJNOSTI NA ROZHODOVÁNÍ	31
2.1. ÚČAST VEŘEJNOSTI VE SPRÁVNÍCH ŘÍZENÍCH VE VĚCÍCH ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	32
2.2. MOŽNÉ PROBLÉMY PŘI UPLATŇOVÁNÍ PRÁVA NA ÚČAST VE SPRÁVNÍCH ŘÍZENÍCH PODLE § 70 ZÁKONA Č. 114/1992 SB.....	35
2.3. PROCESNÍ PRÁVA ÚČASTNÍKŮ ŘÍZENÍ.....	38
2.4. SPORNÁ A POTENCIÁLNĚ „PROKORUPČNÍ“ USTANOVENÍ SPRÁVNÍHO ŘÁDU.....	39
PROČ JE DŮLEŽITÉ ZNÁT POVINNOSTI ÚŘEDNÍKŮ?	49
3.1. POVINNOSTI ÚŘEDNÍKŮ OBCÍ A KRAJŮ.....	49
3.2. POVINNOSTI STÁTNÍCH ZAMĚSTNANCŮ PODLE ZÁKONA O STÁTNÍ SLUŽBĚ.....	52
PRÁVO NA INFORMACE	53

4.1. ZÁKON O SVOBODNÉM PŘÍSTUPU K INFORMACÍM.....	53
4.2. ZÁKON O PRÁVU NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ.....	55
4.3. OBVYKLÉ DŮVODY PRO NEPOSKYTNUTÍ INFORMACE.....	56
4.4. ÚHRADA NÁKLADŮ ZA POSKYTNUTÍ INFORMACÍ.....	57
TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ÚŘEDNÍKŮ.....	59
5.1. ZÁKLADY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI.....	59
5.2. TRESTNÉ ČINY ÚŘEDNÍCH OSOB.....	61
5.3. TRESTNÍ OZNÁMENÍ A PROCES JEHO PROŠETŘOVÁNÍ.....	65
ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU ZPŮSOBENOU PŘI VÝKONU VEŘEJNÉ MOCI.....	69
6.1. ODPOVĚDNOST STÁTU.....	69
6.2. ODPOVĚDNOST ÚZEMNÍHO SAMOSPRÁVNÉHO CELKU.....	71
6.3. KDY DOJDE K PROMLČENÍ PRÁVA NA NÁHRADU ŠKODY?.....	72
6.4. ÚŘEDNÍCI BY MĚLI ZA SVÉ CHYBY PLATIT (A TO DOSLOVA).....	72
NAMÍSTO ZÁVĚRU.....	75
VZOR Č. 1	
<i>Návrh na registraci občanského sdružení a jeho Stanovy.....</i>	<i>77</i>
VZOR Č. 2	
<i>Žádost o informace o zahajovaných správních řízeních.....</i>	<i>81</i>
VZOR Č. 3	
<i>Přihlášení občanského sdružení do řízení.....</i>	<i>83</i>
VZOR Č. 4	
<i>Odvolání proti usnesení o nepřiznání postavení účastníka správního řízení.....</i>	<i>84</i>
VZOR Č. 5	
<i>Přihlášení občanského sdružení do správního řízení, o němž nebylo informováno, spojené s odvoláním.....</i>	<i>88</i>
VZOR Č. 6	
<i>Stížnost na chování úředníka.....</i>	<i>91</i>
VZOR Č. 7	
<i>Žádost o informace.....</i>	<i>93</i>
VZOR Č. 8	
<i>Stížnost na postup při vyřizování žádosti o informace.....</i>	<i>94</i>
VZOR Č. 9	
<i>Trestní oznámení.....</i>	<i>96</i>
VZOR Č. 10	
<i>Uplatnění náhrady škody u příslušného úřadu.....</i>	<i>97</i>
VZOR Č. 11	
<i>Podnět úřadu k vymáhání škody po úřednících.....</i>	<i>99</i>

Seznam nejdůležitějších právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v platném znění

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), v platném znění

Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, v platném znění

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, v platném znění

Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, v platném znění

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, v platném znění

Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu, v platném znění

Zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu, v platném znění

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, v platném znění

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění

Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon, v platném znění

Veškeré právní předpisy najdete v platném znění na portálu veřejné správy:
<http://portal.gov.cz/>.

Níže v textu citovaná rozhodnutí soudů najdete na internetu zde:

Nejvyšší správní soud: www.nssoud.cz

Nejvyšší soud: www.nsoud.cz

Ústavní soud: <http://nalus.usoud.cz/>

Namísto úvodu

Do rukou se Vám dostává publikace právníků Ekologického právního servisu popisující právní nástroje, které má občan k dispozici v boji proti korupci.

Česká republika se v žebříčku vnímání korupce neustále propadá na stále nižší místa. Naši zvolení zástupci se již roky nemohou dohodnout na přijetí zákona, který by mohl pomoci omezit časté střety zájmů a politické tlaky. Média každou chvíli přicházejí s novými a novými kauzami, které se většinou nevyřeší. Není proto překvapivé, že společnost propadá skepsi a pochybnostem, zda lze s korupcí a tunelováním veřejných rozpočtů vůbec něco dělat.

Jsme přesvědčeni, že zájem občanů a jejich účast na správě věcí veřejných, je zásadním předpokladem pro změnu. Účast veřejnosti na rozhodovacích procesech do značné míry eliminuje nejrůznější protiprávní dohody mezi úřadem a některou ze stran řízení, popřípadě je umožňuje odhalit.

Je to cesta stále ještě místy trnitá. Procházíme ji od roku 1995 a pomáháme ji procházet dalším stovkám aktivních občanů. Tato publikace má za cíl odstranit z této cesty velkou překážku - složitost a nepřehlednost zákonů - a umožnit Vám zorientovat se v situacích, do nichž se jako občan nebo člen občanského sdružení můžete velmi často dostat.

Nemusíte bezmocně sledovat, jak úřady rozhodují proti zájmům lidí, jejich zdraví a životnímu prostředí. Máte k dispozici právní nástroje a stojí za Vámi tým právníků Ekologického právního servisu.

Jako Občan 2.0 (www.obcandvanula.cz) dostáváte aktuální informace o tom, jak se zapojit do řešení závažných společenských problémů a do rozhodování o důležitých zákonech a koncepcích, které dlouhodobě sledujeme.

Kapitola 1

Aktivní občan, brzda korupce

Korupci se dobře daří tam, kde se lidé o nic nezajímají a kde rozhodování o různých výhodách probíhá za zavřenými dveřmi. Úplatky, výhodné obchody pro spřízněné subjekty, nehospodárná rozhodnutí a další nepravosti se jednodušeji provádějí v okamžiku, kdy se nikdo přímo nezajímá na nic neptá, nikdo nemusí nic vysvětlovat a nehrozí žádná kontrola.

Základním předpokladem pro omezování korupce je posilování **odpovědnosti** politiků a úředníků za svá rozhodnutí. Ve slově odpovědnost můžeme hledat klíč – občané by měli politiky a úředníky žádat o odpovědi. Jen z odpovědí na otázky jak, proč, kdy, za kolik, v čí prospěch, k čí újmě se dá odpovědnost vyvodit.

Aby občané dokázali položit konkrétní dotaz, ze kterého se tázaný nevyvleče obecnými frázemi, musí mít přehled o dění ve svém okolí a dost podkladových informací. Obecně je možné říct, že je potřeba zvyšovat otevřenost rozhodovacích procesů (**transparentnost**), a to i pro obecnou veřejnost.

Podívejme se nyní, jakými základními způsoby mohou občané k posílení transparentnosti a odpovědnosti přispět.

1.1. Jak získávat informace aneb kdo se chce ptát, musí vědět na co

K získání a udržení **obecného přehledu** o tom, co se ve Vašem okolí děje, můžete využít tyto základní prostředky:

1.1.1. Úřední desky

Na úředních deskách se zveřejňují některé **důležité skutečnosti** týkající se obce, města, kraje nebo státních orgánů. Může se jednat např. o informaci o zahajovaných řízeních o liniových stavbách (např. silnicích), o záměru obce či kraje prodat nemovitý majetek (pozemky nebo stavby), pozvánku na jednání zastupitelstva apod. Do 1. 1. 2006 neexistovala obecná úprava zveřejňování na úředních deskách, právní předpisy často hovořily o zveřejnění „způsobem v místě obvyklým“. Pokud se tímto způsobem doručovaly písemnosti při probíhajícím správním řízení, obsahoval základní pravidla § 26 „starého“ správního řádu (zákon č. 71/1967 Sb.). Od 1. ledna 2006 najdete obecnou úpravu úředních desek **v novém správním řádu (zákon č. 500/2004 Sb.)**, který „starý“ kompletně nahradil, shodou okolností opět v § 26:

§ 26 správního řádu

Úřední deska

(1) Každý správní orgán zřizuje úřední desku, která musí být nepřetržitě veřejně přístupná. Pro orgány územního samosprávného celku se zřizuje jedna úřední deska. Obsah úřední desky se zveřejňuje i způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na fyzické osoby, které vykonávají působnost správního orgánu, s výjimkou podnikajících fyzických osob, u nichž výkon této působnosti souvisí s předmětem podnikání.

(3) Není-li správní orgán schopen zajistit zveřejnění obsahu úřední desky způsobem umožňujícím dálkový přístup podle odstavce 1, uzavře osoba uvedená v § 160 odst. 1, jejíž je tento správní orgán součástí, s obcí s rozšířenou působností, v jejímž správním obvodu má sídlo, veřejnoprávní smlouvu (§ 160) o zveřejňování obsahu úřední desky způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(4) Nedojde-li k uzavření veřejnoprávní smlouvy podle odstavce 3, postupuje se v případě obecního úřadu podle zvláštního zákona. V případě jiného správního orgánu rozhodne nadřízený správní orgán, že pro něj bude tuto povinnost vykonávat sám nebo že jejím vykonáváním pověří jiný podřízený věcně příslušný správní orgán ve svém správním obvodu. Rozhodnutí nadřízeného správního orgánu se zveřejní nejméně po dobu 15 dnů na úřední desce správního orgánu, který povinnost neplnil.

Fakta o úřední desce:

- Vést úřední desku je povinností všech správních orgánů, krajů a obcí (úřední desku zřizuje například Magistrát města Brna, Energetický regulační úřad, Obecní úřad Velatice, Krajský úřad Moravskoslezského kraje).
- Úřední deska musí být nepřetržitě veřejně přístupná (365 dní v roce, 24 hodin denně), a to vždy v místě působnosti správního orgánu.
- Úřední deska existuje v hmotné podobě i elektronicky (dálkový přístup – na internetu).
- Jestliže není obec schopna zajistit zveřejňování obsahu úřední desky v elektronické podobě, musí uzavřít tzv. veřejnoprávní smlouvu o zveřejňování obsahu úřední desky způsobem umožňujícím dálkový přístup s obcí s rozšířenou působností, v jejímž správním obvodu má sídlo. V takovém případě zveřejňuje písemnosti namísto této obce na své internetové úřední desce obec s rozšířenou působností.
- Na úřední desce správní orgán zveřejňuje např. oznámení o **zahájení některých správních řízení** nebo dokumenty související s pořizováním **územního plánu**. Prostřednictvím úřední desky se dále doručuje osobám neznámého pobytu, osobám, které nejsou známy, a osobám, kterým se nedaří doručit jinak (§ 25 odst. 1 správního řádu).

- Na úřední desce se zveřejňuje oznámení o zahájení **územního řízení** a informace o nařízeném veřejném ústním jednání. Stejně tak se zveřejňuje i územní rozhodnutí či informace o podaných odvoláních. Pokud je v obci vydaný územní nebo regulační plán, doručuje se takto v územním řízení všem účastníkům, **ani sousedé tak nemusejí být vyrozuměni úřadem osobně.**
- Podobně je oznamováno pouze na úřední desce zahájení **stavebního řízení v případě staveb s větším počtem účastníků než 30**, např. stavební řízení na stavbu silnice, elektrického vedení apod.
- Na úřední desce se zpravidla zveřejňují **oznámení o zahájení správních řízení občanským sdružením** (pro jejich přihlášení do řízení podle § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).
- O vydání územního plánu informuje správní orgán na své úřední desce a také na úředních deskách všech dotčených obcí (§ 173 odst. 1 správního řádu).
- Na úřední desce jsou obce povinny zveřejnit **záměr prodat, směnit nebo darovat nemovitý majetek** (§ 39 odst. 1 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích).
- Na úřední desce se zveřejňují **právní předpisy obce** – obecně závazné vyhlášky a nařízení (§ 12 zákona o obcích).
- Na úřední desce obec informuje o připravovaném **zasedání zastupitelstva**, a to informaci o místě, době a navrženém programu (§ 93 zákona o obcích).
- Rozsáhlé dokumenty je možné zveřejnit na fyzické úřední desce pouze formou oznámení, případně první strany dokumentu s informací kdy a kde je možné seznámit se s kompletním dokumentem.
- Většina dokumentů musí na úřední desce nejprve 15 dnů viset a až po uplynutí této lhůty začínají běžet lhůty další (např. k odvolání). Toto neplatí pro přihlášení občanského sdružení do řízení! (viz kapitola 2.1)

Naše tipy:

- Aby Vám neuniklo žádné řízení, je třeba sledovat úřední desku alespoň 1x za 7 dní.
- Pokud máte možnost, kontrolujte jak elektronickou, tak fyzickou úřední desku, v praxi může dojít i k tomu, že se jejich obsah liší.
- Kontrolujte úřední desku také o prázdninách a mezi státními svátky, často se stává, že právě nejspornější záměry investoři zahajují v době, kdy lidé mají jiné starosti.
- Abyste byli schopni prokázat, že na elektronické úřední desce nebyl dokument zveřejněn, doporučujeme si ji na počítači archivovat (např. funkce print-screen).

1.1.2. Zasedání zastupitelstva

Zastupitelstvo obce (města) nebo kraje rozhoduje o nejvýznamnějších věcech týkajících se rozvoje a hospodaření daného územně samosprávného celku. Patří k nim např. schvalování územního plánu nebo programu rozvoje, schvalování rozpočtu, nákup a prodej nemovitého majetku, volba členů rady, delegování zástupce obce do obchodních společností s majetkovou účastí obce, apod. Výčet pravomocí zastupitelstva najdete v § 84 a § 85 zákona č. **128/2000 Sb.**, o obcích, a v § 35 až § 37 zákona č. **129/2000 Sb.**, o krajích.

Zákon určuje, že zasedání zastupitelstva je veřejné, může se jej tedy zúčastnit každý. Informace o konání a programu musí viset na úřední desce alespoň 7 dní předem (§ 93 zákona o obcích a § 42 zákona o krajích). Právo předkládat návrhy k zařazení na pořad jednání mají zastupitelé, rada obce a výbory. Jednotliví občané musí na každém jednání zastupitelstva dostat příležitost vyjádřit svá stanoviska k projednávaným věcem. Takovou možnost musí obsahovat jednací řád (§ 16 odst. 2 písm. c) zákona o obcích, § 12 odst. 2 písm. d) zákona o krajích). Vedle toho mohou občané obcí a krajů žádat o zařazení určitého bodu na jednání zastupitelstva a jeho projednání. Pokud takovou žádost podepíše alespoň 0,5 % občanů dané obce nebo alespoň 1 000 občanů kraje, musí být daná věc projednaná nejdéle do 90 dnů. Podobně mohou občané požadovat projednání určité záležitosti radou obce nebo kraje (zde platí kratší lhůta 60 dnů pro projednání věci).

1.1.3. Internetové stránky

Některé zákony ukládají obcím, krajům i státním orgánům povinně zveřejňovat některé údaje na internetu. Základním místem pro Vaši orientaci je **Portál veřejné správy** (viz <http://portal.gov.cz>), tedy jakési základní rozcestí veřejné správy, na kterém kromě **aktuálních znění všech zákonů** získáte odkazy a kontakty na internetové stránky jednotlivých úřadů, řešení tzv. životních situací a mnoho jiných užitečných informací.

Jak bylo řečeno výše, **na internetu musí obce a kraje povinně zveřejňovat obsah úřední desky**. Dále se např. povinně zveřejňují informace o posouzení vlivů na životní prostředí (viz <http://tomcat.cenia.cz/eia/view.jsp>) nebo řízení o integrovaném povolení (viz <http://www.mzp.cz/ippc>). V oblasti životního prostředí dále nabývá na významu tzv. integrovaný registr znečištění (viz <http://www.irz.cz>).

1.2. Jak přinutit politiky a úředníky k odpovědi aneb odpovědnost jako povinnost odpovídat

V okamžiku, kdy budete mít pocit, že se **v konkrétním případě** udála nějaká nepravost a budete mít zájem o podrobnější informace, můžete využít tyto právní nástroje:

1.2.1. Informační zákony

Všichni máme právo se úřadů a politiků ptát na informace, které se jich týkají. Svobodný přístup k informacím je zaručen již Listinou základních práv a svobod. O informačních zákonech (č. **106/1999 Sb.**, o svobodném přístupu k informacím, a č. **123/1998 Sb.**, o právu na informace o životním prostředí) a jejich možném využití naleznete samostatné pojednání v kapitole č. 4.

1.2.2. Zastupitelstvo obce a kraje

Jak jsme uváděli výše, jednotlivý občan se může na zasedání zastupitelstva **vyjadřovat** způsobem, který určí jednací řád. V rámci svého vystoupení může samozřejmě pokládat konkrétní dotazy jednotlivým zastupitelům a navrhnout podrobnější projednání konkrétního problému.

Pokud zastupitelé obce nechtějí reagovat na dotazy občanů nebo odmítají projednání konkrétního problému, mohou občané obce využít právo požadovat **projednání určité záležitosti** radou nebo zastupitelstvem. Toto právo jim dává § 16 odst. 2 písm. f) zákona o obcích a § 12 odst. 2 písm. d) zákona o krajích. Pokud je žádost podepsána nejméně 0,5 % občanů obce nebo 1000 občany kraje, musí k projednání dojít do 90 dní.

Ze zasedání zastupitelstva se povinně pořizuje **zápis**. Ten musí být uložen na obecním úřadě k nahlédnutí všem občanům obce (obdobně zápis ze zasedání zastupitelstva kraje musí být uložen k nahlédnutí občanům kraje). Občané si mohou ze zápisů činit výpisy. Nic však nebrání tomu, aby si kdokoliv (nejen občan obce) vyžádal kopii celého zápisu. Právo na tyto informace vyplývá nikoliv ze zákona o obcích, ale z informačních zákonů. Ze stejného důvodu musí obecní úřad poskytnout také zápis ze zasedání rady obce nebo kopie zvukového záznamu ze zasedání orgánů obce, pokud je takový záznam pořizován (obdobně v případě kraje). Zde je nicméně nutné poznamenat, že při poskytování informací podle informačních zákonů jsou chráněny např. osobní údaje, které by měly být před poskytnutím informace odstraněny, např. znečitelněny (viz dále kapitola 4.1).

Obecně může občan obce a kraje podávat kterémukoliv orgánu obce nebo kraje **návrhy, připomínky a podněty**. Orgány obcí a krajů je musí vyřídit bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, a jde-li o působnost zastupitelstva obce nebo kraje, nejpozději do 90 dnů (§ 16 odst. 2 písm. g) zákona o obcích a § 12 odst. 2 písm. e) zákona o krajích).

Vhodné je však vždy **spolupracovat s některým ze zastupitelů** a využít oprávnění vyplývající z jeho funkce. Práva zastupitelů obsahuje § 82 zákona o obcích a patří k nim právo předkládat návrhy, vznášet dotazy, připomínky a podněty, nahlížet do zápisů ze zasedání rady a požadovat informace od zaměstnanců obecního úřadu (obdobně § 34 zákona o krajích).

1.2.3. Rada obce a kraje

Rada je výkonným orgánem v obci. Jednání rady je na rozdíl od jednání zastupitelstva neveřejné, ze schůze se však pořizuje **zápis** (§ 101 zákona o obcích). Na základě zákona

o obcích a krajích má každý občan obce starší 18 let právo nahlížet do usnesení rady (§ 16 odst. 2 písm. e) zákona o obcích a § 12 odst. 2 písm. c) zákona o krajích), do zápisů rady mohou nahlížet zastupitelé. Z informačních zákonů ovšem vyplývá právo získat kopii zápisu ze schůze rady obce i kraje, po vyloučení chráněných údajů (např. osobní údaje).

1.2.4. Petice

Na státní orgány i orgány územní samosprávy se může každý obracet se **žálostmi, návrhy a stížnostmi** ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu, a to buď sám, nebo spolu s jinými. Podávání petic upravuje zákon č. **85/1990 Sb.**, o právu petičním. Ten, kdo petici sestavil, může pod ni shromažďovat podpisy na její podporu. K podpisu na petici uvádí podporovatelé jméno, příjmení a bydliště (nikoliv rodné číslo).

Orgán, který petici přijal, je povinen její obsah posoudit a do 30 dnů písemně odpovědět tomu, kdo ji podal anebo tomu, kdo zastupuje členy petičního výboru. V odpovědi uvede stanovisko k obsahu petice a způsob jejího vyřízení. Je nicméně třeba dodat, že orgán má povinnost na petici odpovědět, ale nikoliv jí vyhovět nebo se danou problematikou začít zabývat a řešit ji.

V praxi se stále častěji využívá k vyjádření podpory petici forma elektronických petic nebo dokonce SMS. Vzhledem k tomu, že takové vyjádření podpory v petici postrádá základní náležitost – podpis – nelze ji považovat za petici podle petičního zákona, a státní orgán tak není povinný na ni v zákonné lhůtě odpovědět. Avšak primární účel takto podaná petice nepostrádá, naopak, pořád slouží k upozornění státního orgánu, obce či kraje na určitou záležitost, která vyžaduje nápravu, a na názor občanů. Uvedený účel je základní charakteristikou petice. Pokud má petice dostatečnou podporu, vyjádřenou třeba i elektronicky nebo formou SMS, následky může mít stejné nebo i větší než petice podaná podle zákonných ustanovení. Jediný rozdíl spočívá v povinnosti / resp. naopak absenci povinnosti orgánu posoudit obsah petice a odpovědět na ni. Elektronickou a „papírovou“ petici lze nicméně kombinovat a „zajistit si“ tak povinnost úřadu odpovědět.

1.2.5. Napište svému politikovi

Se svými podněty se můžete obrátit také přímo na své politiky. Aplikace na portále **napistejim.cz** umožňuje vyhledat konkrétního politika/politiku (např. dle regionu, strany, nebo komise, ve které zasedá), napsat mu/jí a sledovat, na co se lidé ptají a jak politici odpovídají.

1.2.6. Stížnosti

Vyřizování stížností upravuje zákon č. **500/2004 Sb.**, správní řád, ve svém ustanovení § 175. Podle tohoto ustanovení mají dotčené osoby právo obracet se na správní orgány se stížnostmi proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu, neposkytuje-li tento zákon jiný prostředek ochrany. Základní lhůta pro vyřízení stížnosti je 60 dnů. Důležité je, aby stěžovatel při podání stížnosti požádal o vyrozměnění o jejím vyřízení. Pokud tak neučiní, automaticky žádnou odpověď nedostane.

Podle zákona o obcích má rada obce právo stanovit pravidla pro přijímání a vyřizování petic a stížností (§ 102 odst. 2 písm. n) zákona o obcích). Shodné právo je pak vyhrazeno i radě kraje (§ 59 odst. 1 písm. h) zákona o krajích). Pokud však taková obecní nebo krajská pravidla stanovena nejsou, použije se úprava podle správního řádu (další informace také v kapitole č. 3).

1.2.7. Katastr nemovitostí

Informace o vlastnictví k pozemkům a stavbám obsahuje katastr nemovitostí, který byl zřízen zákonem č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky. Jde o oficiální registr, který je podle ustanovení § 21 tohoto zákona **veřejný**, což znamená, že každý má právo do něj nahlížet a pořizovat si z něj pro svou potřebu opisy, výpisy nebo náčrtky.

Katastr obsahuje kromě základních údajů o vlastnictví jednotlivých nemovitostí (parcelních a popisných číslech, výměře, kultuře apod.) a jejich polohovém a geometrickém určení také další velmi zajímavé informace. Např. je možné z katastru získat kopie listin, na základě kterých došlo k převodu daného pozemku nebo stavby, a to včetně údajů o ceně.

Základní informace z katastru nejjednodušeji bezplatně získáte na internetu na adrese <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz>. Úředně ověřené výpisy získáte za poplatek na katastru nemovitostí, zpoplatněným dálkovým přístupem nebo na pracovištích CZECH POINT.

1.2.8. Obchodní rejstřík

O tom, kdo vlastní konkrétní obchodní společnost, kdo je v jejích orgánech, co je náplní její činnosti a další zajímavé informace můžete najít v obchodním rejstříku. Na internetu je k dispozici např. na adrese portal.justice.cz nebo <https://or.justice.cz/>. Kromě základních informací o společnostech jsou postupně do dálkově přístupného rejstříku zaváděny také listiny v digitalizované podobě, např. účetní uzávěrky, výroční zprávy apod. Vizually zobrazené vazby mezi osobami a firmami můžete najít také na stránce <http://obchodni-rejstrik.podnikani.cz/>.

1.2.9. Rejstřík živnostenského podnikání

Informace o individuálních podnikatelích obsahuje rejstřík živnostenského podnikání dostupný na internetu na stránce <http://www.rzp.cz/>.

1.2.10. Registr státních dotací

Informace o tom, jaké dotace (výše, období, účelové určení atd.) dostala konkrétní společnost ze státního rozpočtu, najdete také na internetu, a to na adrese <http://cedr.mfcr.cz/>.

1.2.11. ARES

Souhrnný přístup k datům z různých registrů najdete na stránce

<http://www.info.mfcr.cz/ares/>. ARES (Administrativní registr ekonomických subjektů) je informační systém, který umožňuje vyhledávání mezi ekonomickými subjekty registrovanými v České republice.

1.2.12. Veřejné zakázky

Věstník veřejných zakázek najdete na stránkách <http://www.isvzus.cz/>. Alternativní informační systém o veřejných zakázkách v ČR, který přehledně a souhrnně informuje o zadaných veřejných zakázkách, najdete na adrese <http://www.vsechnyzakazky.cz/>. Cílem portálu je usnadnit veřejnosti přístup k informacím o zadaných veřejných zakázkách v jednoduché a uživatelsky příjemné formě, včetně možnosti souhrnných statistických údajů podle různých parametrů, které lze vzájemně kombinovat.

1.3. Jak sami rozhodnout aneb když obecní politici nenaslouchají?

1.3.1. Politici jsou povinni hájit zájmy občanů obce a kraje

Občané obce a kraje mají významná práva, o nichž jsme již hovořili v předchozích subkapitolách. Jejich souhrn naleznete v § 16 odst. 2 zákona o obcích a takřka shodný rejstřík práv obsahuje i § 12 odst. 2 zákona o krajích. Je možné konstatovat, že obecní a krajský **zastupitelé** by tato práva občanů měli nejen respektovat, ale aktivně jim je nabízet k využití, neboť jsou **povinni hájit zájmy občanů** (obce nebo kraje - § 83 zákona o obcích, resp. § 34 zákona o krajích).

Občané obce

§ 16 zákona o obcích

(2) Občan obce, který dosáhl věku 18 let, má právo

- a) volit a být volen do zastupitelstva obce za podmínek stanovených zvláštním zákonem,*
- b) hlasovat v místním referendu za podmínek stanovených zvláštním zákonem,*
- c) vyjadřovat na zasedání zastupitelstva obce v souladu s jednacím řádem svá stanoviska k projednávaným věcem,*
- d) vyjadřovat se k návrhu rozpočtu obce a k závěrečnému účtu obce za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce,*
- e) nahlížet do rozpočtu obce a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva obce, do usnesení rady obce, výborů zastupitelstva obce a komisí rady obce a pořizovat si z nich výpisy,*
- f) požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou obce nebo zastupitelstvem obce; je-li žádost podepsána nejméně 0,5 % občanů obce, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů,*

g) podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty; orgány obce je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů.

Občané kraje

§ 12 zákona o krajích

(2) Občan kraje, který dosáhl věku 18 let, má právo

- a) volit a být volen do zastupitelstva za podmínek stanovených zákonem,
- b) vyjadřovat na zasedání zastupitelstva v souladu s jednacím řádem svá stanoviska k projednávaným věcem,
- c) nahlížet do rozpočtu kraje a do závěrečného účtu kraje, do zprávy o výsledku přezkoumání hospodaření kraje za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva, do usnesení rady, výborů zastupitelstva (dále jen "výbory" a komisí rady (dále jen "komise") a pořizovat si z nich výpisy, pokud tomu nebrání jiné zákony,
- d) požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou nebo zastupitelstvem; je-li žádost podepsána nejméně 1 000 občany kraje, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva, nejdéle do 90 dnů,
- e) podávat orgánům kraje návrhy, připomínky a podněty; orgány kraje je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva, nejdéle do 90 dnů,
- f) vyjadřovat se k návrhu rozpočtu kraje a k závěrečnému účtu kraje za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně, ve lhůtě stanovené jednacím řádem, nebo ústně na zasedání zastupitelstva,
- g) hlasovat v krajském referendu za podmínek stanovených zvláštním zákonem.

1.3.2. Místní a krajské referendum

Někdy můžete narazit na situaci, kdy Vaši volení zástupci hlava nehlava prosazují určitý záměr, přestože jeho realizace nebude zjevně ve prospěch obce či kraje (a jejich občanů) a může dokonce způsobit obci či kraji újmu. Taková umanutost může mnohdy vypovídat o osobním zájmu některých politiků na nevhodném řešení.

Pokud jde o záměr, který spadá do tzv. *samostatné působnosti* obce nebo kraje (viz dále), mohou občané o jeho uskutečnění sami závazně rozhodnout. K tomu slouží **místní, resp. krajské referendum** upravené zákony č. 22/2004 Sb., o místním referendu, a č. 118/2010 Sb., o krajském referendu. Referendum lze v České republice prozatím uspořádat pouze na území jedné obce nebo kraje. I když byl v Parlamentu několikrát navrhován zákon o **obecném referendu**, který by umožnil také celostátní referendum, tento zatím nebyl přijat (zatím jsme se tedy dočkali pouze ad hoc referend, jako bylo např. o vstupu ČR do EU).

V **samostatné působnosti** vystupuje obec nebo kraj a jejich orgány jako reprezentanti zájmů obyvatel, kteří žijí na jejich území. Obrazně řečeno, obce a kraje v samostatné

působnosti patří lidem, kteří v nich žijí, a měly by dělat to, co si lidé přejí. Protože obce (a tím spíš kraje) jsou tak velké, že občané nemohou všichni společně na jednom místě rozhodovat o jejich činnosti, volí si své zastupitele, a ti pak spolu s dalšími orgány obec řídí. Základní vymezení toho, co konkrétně spadá do samostatné působnosti obce, najdete přímo v zákoně o obcích, a to v § 84, § 85 a § 102, které určují kompetence zastupitelstva a rady obce, jedná se např. o schvalování územního plánu či rozpočtu (podobně zákon o krajích). Nejtypičtějším příkladem samostatné působnosti obce je nakládání s majetkem. Je pouze věcí obce, zda prodá či pronajme pozemek, který vlastní. Obec se rovněž může např. samostatně rozhodnout, že na pozemcích, které vlastní, vysází stromy a další zeleň. Rovněž můžete v referendu obec zavázat k tomu, aby schválila či neschválila změnu územního plánu (např. pokud hrozí, že obec bude chtít vyjít vstříc investorovi a schválit úpravu pro občany nevýhodnou).

O některých věcech samostatné působnosti se ovšem **místní** referendum konat nesmí. Kompletní výčet najdete v § 7 zákona o místním referendu.

§ 7 zákona o místním referendu

Nepřípustnost konání místního referenda

Místní referendum nelze konat

- a) o místních poplatcích a o rozpočtu obce nebo statutárního města,*
- b) o zřízení nebo zrušení orgánů obce nebo statutárního města a o jejich vnitřním uspořádání,*
- c) o volbě a odvolání starosty nebo primátora územně nečleněného statutárního města (dále jen "starosta obce"), primátora statutárního města a primátora hlavního města Prahy (dále jen "primátor"), místostarosty nebo náměstka primátora, členů rady obce, města, městského obvodu nebo městské části (dále jen "rada obce"), členů rady statutárního města a hlavního města Prahy (dále jen "rada statutárního města") a dalších členů zastupitelstva obce, zastupitelstva statutárního města, jakož i volených nebo jmenovaných členů dalších orgánů obce a statutárního města,*
- d) jestliže by otázka položená v místním referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v místním referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy,*
- e) v případech, kdy se o položené otázce rozhoduje ve zvláštním řízení,*
- f) o uzavření veřejnoprávních smluv k výkonu přenesené působnosti, nebo*
- g) o schválení, změně nebo zrušení obecně závazné vyhlášky obce,*
- h) jestliže od platného rozhodnutí v místním referendu do podání návrhu na konání místního referenda v téže věci neuplynulo 24 měsíců.*

Analogicky je upravena nepřípustnost **krajského** referenda v zákoně č. 118/2010 Sb., o krajském referendu:

§ 7 zákona o krajském referendu

Nepřípustnost konání krajského referenda

Krajské referendum nelze konat

- a) o ukládání pokut a o rozpočtu kraje,
- b) o zřízení nebo zrušení orgánů kraje a o jejich vnitřním uspořádání,
- c) o volbě a odvolání hejtmana, jeho náměstků a členů rady kraje, jakož i volených nebo jmenovaných členů dalších orgánů kraje,
- d) jestliže by otázka položená v krajském referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v krajském referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy,
- e) v případech, kdy se o položené otázce rozhoduje ve zvláštním řízení,
- f) o schválení, změně nebo zrušení obecně závazné vyhlášky kraje, nebo
- g) jestliže od platného rozhodnutí v krajském referendu do podání návrhu na konání krajského referenda v téže věci neuplynulo 24 měsíců.

Donedávna bylo sporné, zda lze konat referendum v otázce, v níž již dříve obec uzavřela s někým soukromoprávní smlouvu upravující danou otázku. Příkladem může být situace, kdy by občané chtěli uspořádat místní referendum o otázce prodeje určitého obecního pozemku investorovi; obec by přitom v minulosti uzavřela s investorem smlouvu o smlouvě budoucí, která obec zavazuje investorovi daný pozemek prodat. Tento spor byl rozřešen Ústavním soudem, a to konkrétně nálezem ze dne 9. 2. 2012, sp. zn. III. ÚS 263/09, z něhož vyplývá, že soukromoprávní smlouva uzavřená obcí (např. s investorem) **nemůže být důvodem nemožnosti konání místního referenda**, neboť práva občanů na přímé správě věcí veřejných musí být upřednostněna před soukromoprávním závazkem jejich zástupců. (Nálezy Ústavního soudu si můžete dohledat na stránkách: <http://nalus.usoud.cz>.)

Referendum vyhláší zastupitelstvo obce buď z vlastní vůle, nebo na základě návrhu nejméně tříčlenného přípravného výboru. Návrh na konání **místního** referenda na území obce musí svým podpisem podporovat zákonem stanovený počet občanů obce:

- do 3 000 obyvatel.....alespoň 30 % oprávněných osob,
- do 20 000 obyvatel.....alespoň 20 % oprávněných osob,
- do 200 000 obyvatel.....alespoň 10 % oprávněných osob,
- nad 200 000 obyvatel.....alespoň 6 % oprávněných osob.

Návrh na konání **krajského** referenda musí svým podpisem podpořit 6 % občanů daného kraje.

Další náležitosti návrhu, postup při vyhlášení referenda a možnosti soudní obrany proti

nezákonnému nevyhlášení referenda obsahuje zákon o místním referendu a zákon o krajském referendu.

K platnosti rozhodnutí v místním i krajském referendu je třeba účasti alespoň 35 % oprávněných osob zapsaných v seznamech oprávněných osob. Rozhodnutí v místním i krajském referendu je závazné, hlasovala-li pro ně nadpoloviční většina oprávněných osob, které se místního referenda zúčastnily, a alespoň 25 % oprávněných osob zapsaných v seznamech oprávněných osob. Speciální úprava je stanovena pro počet hlasů v referendu o oddělení nebo sloučení obcí (§ 48 odst. 3 zákona o místním referendu).

1.3.3. Výkon dozoru nad činností obcí a krajů

V předchozí subkapitole o místním referendu byly uvedeny některé příklady oblastí, které spadají do tzv. **samostatné působnosti** obce a kraje a jsou tedy **výkonem obecní, případně krajské samosprávy**. Je dobré vědět, že do samosprávy obcí mohou státní orgány a orgány krajů zasahovat jen, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem, který zákon stanoví (§ 7 odst. 1 zákona o obcích). Naproti tomu pod pojmem **přenesená působnost** se skrývá **výkon státní správy**, který byl **zákonem svěřen některému z orgánů obce** (§ 7 odst. 2) a jeho detailnější vymezení nalezneme v § 61 a násl. zákona o obcích. Podobné platí ve vztahu ke krajům na základě zákona o krajích.

Je prakticky třeba mezi pojmy samostatná a přenesená působnost rozlišovat?

Byť by se z pohledu běžného občana mohlo zdát nedůležité, zda úředník radnice v danou chvíli plní svou povinnost pro potřeby obce v rámci její samostatné působnosti

(např. úředník odboru životního prostředí bude formulovat podmínky, za nichž obec jako účastník územního řízení může souhlasit s umístěním továrny na jejím katastru)

či v rámci její působnosti přenesené jako zaměstnanec obecního úřadu

(např. jako úředník odboru životního prostředí, který je tzv. dotčeným orgánem státní správy, bude vydávat v územním řízení závazné stanovisko v oblasti ochrany ovzduší)

takové rozlišování je podstatné, a to minimálně pro potřeby možné nápravy nejrůznějších usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů obce.

V rámci **přenesené působnosti**, tedy výkonu státní správy, se proti rozhodnutí úředníka obecního úřadu odvoláváme k **nadřízenému orgánu**, kterým bude krajský úřad a v případě krajů věcně příslušné ministerstvo, a to v souladu s poučením v rozhodnutí uvedeným.

Obec či kraj však při výkonu **samostatné** působnosti produkují celou řadu nejrůznějších dalších opatření, jako jsou např. obecně závazné vyhlášky, usnesení zastupitelstva a dalších orgánů obce či kraje. K tomu, za jakých podmínek jsou taková opatření obce a kraje přijímána, se vztahuje množství pravidel obsažených jak v zákoně o obcích

a zákoně o krajích, tak např. dále v jednacím řádu zastupitelstev (obcí i krajů). A tak se může např. stát, že v procesu změny územního plánu hlasoval člen zastupitelstva, který své kolegy zastupitele (záměrně) neupozornil na to, že by měl být pro střet zájmů vyloučen z projednávání a rozhodování této záležitosti (§ 83 zákona o obcích – viz subkapitola 1.5), neboť se ho změna územního plánu významně dotkne (např. tak, že jeho pozemek - zemědělská půda může značně nabýt na hodnotě, pokud se z rozhodnutí zastupitelstva stane stavební parcelou nebo pozemkem určeným pro průmyslovou zónu). Díky jeho hlasu pak může být potřebná změna územního plánu (v jeho prospěch) přijata. Takové rozhodnutí orgánu obce by však bylo přijato ve zjevném rozporu se zákonem. K přezkoumání a nápravě takovýchto pochybení může sloužit právě institut **výkonu dozoru nad samostatnou působností (obce a kraje)**.

Je proto více než vhodné pokusit se usnesení, rozhodnutí či jiné opatření obce nebo kraje napadnout na základě ustanovení o výkonu dozoru (§ 123 a násl. zákona o obcích, resp. § 81 a násl. zákona o krajích). Tomu sice může předcházet stížnost nebo jiný podnět k orgánu, který sám opatření v rozporu s právními předpisy přijal. Zastupitelstvo obce nebo kraje pak např. může samo bez náhrady zrušit své usnesení nebo ho nahradit jiným. V záležitostech, v nichž došlo ke střetu zájmů, však takovou „sebezpytnou“ iniciativu nelze příliš očekávat, proto je potřeba se s podnětem k výkonu dozoru obrátit **na Ministerstvo vnitra** a vyzvat jej k výkonu jeho dozоровé pravomoci. Ministerstvo vnitra disponuje důležitými oprávněními, jejichž využití může vést k nápravě věcí.

Dozor nad vydáváním a obsahem obecně závazných vyhlášek obcí a usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů obcí v samostatné působnosti

§ 123 zákona o obcích

(1) Odporuje-li obecně závazná vyhláška obce zákonu, vyzve Ministerstvo vnitra obec ke zjednání nápravy. Nezděná-li obec nápravu do 60 dnů od doručení výzvy, rozhodne Ministerstvo vnitra o pozastavení účinnosti této obecně závazné vyhlášky. Účinnost obecně závazné vyhlášky obce je pozastavena dnem doručení rozhodnutí Ministerstva vnitra obci. Ministerstvo vnitra v rozhodnutí současně stanoví obci přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy. Zjedná-li zastupitelstvo obce nápravu ve stanovené lhůtě, Ministerstvo vnitra své rozhodnutí o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky obce zruší neprodleně poté, co obdrží sdělení obce o zjednání nápravy, jehož přílohou je i obecně závazná vyhláška obce, kterou byla zjednána náprava.

(2) V případě zřejmého rozporu obecně závazné vyhlášky obce s lidskými právy a základními svobodami může Ministerstvo vnitra pozastavit její účinnost bez předchozí výzvy ke zjednání nápravy. Účinnost obecně závazné vyhlášky obce je pozastavena dnem doručení rozhodnutí Ministerstva vnitra obci. Ministerstvo vnitra v rozhodnutí současně stanoví obci přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy. Zjedná-li zastupitelstvo obce nápravu ve stanovené lhůtě, Ministerstvo vnitra své rozhodnutí o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky obce zruší neprodleně poté, co obdrží sdělení obce o zjednání nápravy, jehož přílohou je i obecně závazná vyhláška obce, kterou byla zjednána náprava.

(3) *Nezjedná-li zastupitelstvo obce nápravu ve stanovené lhůtě a není-li proti rozhodnutí Ministerstva vnitra podle odstavce 1 a 2 podán rozklad, podá Ministerstvo vnitra do 30 dnů od uplynutí lhůty pro podání rozkladu Ústavnímu soudu návrh na zrušení obecně závazné vyhlášky obce. Je-li proti rozhodnutí Ministerstva vnitra podle odstavce 1 a 2 podán rozklad, podá Ministerstvo vnitra takový návrh Ústavnímu soudu do 30 dnů ode dne právní moci rozhodnutí o rozkladu, kterým byl rozklad zamítnut. Jestliže Ústavní soud tento návrh odmítne, zamítne nebo řízení zastaví, rozhodnutí Ministerstva vnitra o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky obce pozbývá platnosti dnem, kdy rozhodnutí Ústavního soudu nabude právní moci.*

(4) *Zjedná-li zastupitelstvo obce nápravu před rozhodnutím Ústavního soudu o návrhu podle odstavce 3, sdělí obec neprodleně tuto skutečnost Ústavnímu soudu a Ministerstvu vnitra. Ministerstvo vnitra své rozhodnutí o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky obce zruší do 15 dnů od doručení sdělení obce o zjednání nápravy, jehož přílohou je i obecně závazná vyhláška obce, kterou byla zjednána náprava.*

Dozor nad vydáváním a obsahem obecně závazných vyhlášek krajů a usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů krajů v samostatné působnosti

§ 81 zákona o krajích

(1) *Odporuje-li obecně závazná vyhláška kraje zákonu, vyzve ministerstvo kraj ke zjednání nápravy. Nezjedná-li kraj nápravu do 60 dnů od doručení výzvy, rozhodne ministerstvo o pozastavení účinnosti této obecně závazné vyhlášky. Účinnost obecně závazné vyhlášky kraje je pozastavena dnem doručení rozhodnutí ministerstva kraji. Ministerstvo v rozhodnutí současně stanoví kraji přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy. Zjedná-li zastupitelstvo kraje nápravu ve stanovené lhůtě, ministerstvo své rozhodnutí o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky kraje zruší neprodleně poté, co obdrží sdělení kraje o zjednání nápravy, jehož přílohou je i obecně závazná vyhláška kraje, kterou byla zjednána náprava.*

(2) *V případě zřejmého rozporu obecně závazné vyhlášky kraje s lidskými právy a základními svobodami může ministerstvo pozastavit její účinnost bez předchozí výzvy ke zjednání nápravy. Účinnost obecně závazné vyhlášky kraje je pozastavena dnem doručení rozhodnutí ministerstva kraji. Ministerstvo v rozhodnutí současně stanoví kraji lhůtu ke zjednání nápravy. Zjedná-li zastupitelstvo kraje nápravu ve stanovené lhůtě, ministerstvo své rozhodnutí o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky kraje zruší neprodleně poté, co obdrží sdělení kraje o zjednání nápravy, jehož přílohou je i obecně závazná vyhláška kraje, kterou byla zjednána náprava.*

(3) *Nezjedná-li zastupitelstvo kraje nápravu ve stanovené lhůtě a není-li proti rozhodnutí ministerstva podle odstavce 1 a 2 podán rozklad, podá ministerstvo do 30 dnů od uplynutí lhůty pro podání rozkladu Ústavnímu soudu návrh na zrušení obecně závazné vyhlášky kraje. Je-li proti rozhodnutí ministerstva podle odstavce 1 a 2 podán rozklad, podá ministerstvo takový návrh Ústavnímu soudu do 30 dnů ode dne právní moci rozhodnutí o rozkladu, kterým byl rozklad zamítnut. Jestliže Ústavní soud tento návrh odmítne, zamítne*

nebo řízení zastaví, rozhodnutí ministerstva o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky kraje pozbývá platnosti dnem, kdy rozhodnutí Ústavního soudu nabude právní moci.

(4) Zjedná-li zastupitelstvo kraje nápravu před rozhodnutím Ústavního soudu o návrhu podle odstavce 3, sdělí kraj neprodleně tuto skutečnost Ústavnímu soudu a ministerstvu. Ministerstvo své rozhodnutí o pozastavení účinnosti obecně závazné vyhlášky kraje zruší do 15 dnů od doručení sdělení kraje o zjednání nápravy, jehož přílohou je i obecně závazná vyhláška kraje, kterou byla zjednána náprava.

§ 82 zákona o krajích

(1) Je-li usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření orgánu kraje v samostatné působnosti v rozporu se zákonem nebo jiným právním předpisem a nejde-li o obecně závaznou vyhlášku kraje, vyzve ministerstvo kraj ke zjednání nápravy. Nejedná-li příslušný orgán kraje nápravu do 60 dnů od doručení výzvy, pozastaví ministerstvo výkon takového usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti. Výkon usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti je pozastaven dnem doručení rozhodnutí ministerstva kraji. Ministerstvo v rozhodnutí současně stanoví kraji přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy. Zjedná-li příslušný orgán kraje nápravu ve stanovené lhůtě, ministerstvo své rozhodnutí o pozastavení výkonu usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti zruší neprodleně poté, co obdrží sdělení kraje o zjednání nápravy, jehož přílohou je i usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření orgánu kraje v samostatné působnosti, kterým byla zjednána náprava.

(2) V případě zřejmého a závažného rozporu usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti se zákonem může ministerstvo pozastavit výkon takového usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti bez předchozí výzvy ke zjednání nápravy. Výkon takového usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti je pozastaven dnem doručení rozhodnutí ministerstva kraji. Ministerstvo v rozhodnutí současně stanoví kraji lhůtu ke zjednání nápravy. Zjedná-li příslušný orgán kraje nápravu ve stanovené lhůtě, ministerstvo své rozhodnutí o pozastavení výkonu usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti zruší neprodleně poté, co obdrží sdělení kraje o zjednání nápravy, jehož přílohou je i usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření orgánu kraje v samostatné působnosti, kterým byla zjednána náprava.

(3) Nejedná-li příslušný orgán kraje ve stanovené lhůtě nápravu a není-li proti rozhodnutí ministerstva podle odstavce 1 a 2 podán rozklad, podá ministerstvo do 30 dnů od uplynutí lhůty pro podání rozkladu příslušnému soudu návrh na zrušení usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti. Je-li proti rozhodnutí ministerstva podle odstavce 1 a 2 podán rozklad, podá ministerstvo takový návrh příslušnému soudu do 30 dnů ode dne právní moci rozhodnutí o rozkladu, kterým byl rozklad zamítnut. Jestliže soud tento návrh odmítne, zamítne nebo řízení zastaví, rozhodnutí ministerstva o pozastavení výkonu usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti pozbývá platnosti dnem, kdy rozhodnutí soudu nabude právní moci.

(4) Zjedná-li příslušný orgán kraje před rozhodnutím soudu o návrhu podle odstavce 3 nápravu, sdělí kraj neprodleně tuto skutečnost soudu a ministerstvu. Ministerstvo své rozhodnutí o pozastavení výkonu usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti zruší do 15 dnů od doručení sdělení kraje o zjednání nápravy, jehož přílohou je usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření orgánu kraje v samostatné působnosti, kterým byla zjednána náprava.

(5) Ministerstvo o pozastavení výkonu usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v samostatné působnosti nerozhodne, jestliže již bylo vykonáno; v takovém případě podá pouze návrh soudu na jeho zrušení.

(6) Ustanovení odstavců 1 až 5 se nepoužijí v případě porušení právních předpisů občanského, obchodního nebo pracovního práva a v případě, kdy jsou dozor nebo kontrola výkonu samostatné působnosti krajů upraveny zvláštním právním předpisem.

1.4. Základní pravidla pro hospodaření s veřejnými prostředky

Někdy se obecní a krajsíí politici domnívají, že mohou s obecním a krajským majetkem nakládat zcela libovolně. Vždyť přece byli demokraticky zvoleni a mají čtyřletý mandát k jakémukoliv rozhodnutí. Zapomínají však nezřídka, že nakládají s veřejnými prostředky a majetkem, nikoliv se svými osobními úsporami.

Z nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1167/11: „Je vyloučeno, aby obec, jakožto územní společenství občanů majících právo na samosprávu (článek 100 odst. 1 Ústavy) a jsoucí veřejnoprávní korporací (článek 101 odst. 3 Ústavy) hospodařila s jí vlastněným majetkem prostřednictvím svých volených orgánů tak, že by na prvý pohled pochybným charakterem tohoto hospodaření podlamovala důvěru občanů, kteří obec tvoří, v to, že její správa je správou ve prospěch obce a nikoliv ve prospěch jiných subjektů. Samostatné spravování obce zastupitelstvem (článek 101 odst. 1 Ústavy) neznamená, že by zvolené zastupitelstvo a představitelé obce stáli nad společenstvím těch, kteří je k výkonu samosprávy zvolili. Ti, kdo obec spravují, neměli by ztratit ani na okamžik ze zřetele, že nejsou majiteli obce a že správa obce není poručníkováním těch, kteří obec tvoří. Vymkne-li se správa obce z těchto ústavních mantinelů, pak by i byla formálně ve shodě se zákonem, nelze jí přiznat soudní ochranu; je naopak úkolem soudů, aby takové ve své podstatě proti skutečné samosprávě namířené a tudíž protiústavní chování zastupitelstva neaprobovaly.“

(dostupný na <http://nalus.usoud.cz/>).

Zákony o obcích (§ 38) a krajích (§ 17) obsahují několik základních pravidel týkajících se **hospodaření**. Jsou formulována naprosto identicky, proto uvádíme jen výňatek ze zákona o obcích:

§ 38 zákona o obcích

(1) Majetek obce musí být využíván účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy

a úkoly vyplývajícími ze zákonem vymezené působnosti. Obec je povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku. Obec vede evidenci svého majetku.

(2) Majetek obce musí být chráněn před zničením, poškozením, odcizením nebo zneužitím. S nepotřebným majetkem obec naloží způsobem a za podmínek stanovených zvláštními předpisy, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(3) Obec nesmí ručit za závazky fyzických osob a právnických osob vyjma

a) závazků vyplývajících ze smlouvy o úvěru, jsou-li peněžní prostředky určeny pro investici uskutečňovanou s finanční podporou ze státního rozpočtu, státních fondů nebo národního fondu,

b) závazků vyplývajících ze smlouvy o úvěru, jsou-li peněžní prostředky určeny pro investici do obcí vlastněných nemovitostí,

c) těch, jejichž zřizovatelem je obec, kraj nebo stát,

d) těch, v nichž míra účasti jí samé nebo spolu s jinou obcí nebo obcemi, krajem nebo krajem nebo státem přesahuje 50 %,

e) bytových družstev,

f) honebních společenstev.

(4) Právní úkony učiněné v rozporu s ustanovením odstavce 3 jsou od počátku neplatné.

(5) Stát neručí za hospodaření a závazky obce, pokud tento závazek nepřevzme stát smluvně.

(6) Obec je povinna chránit svůj majetek před neoprávněnými zásahy a včas uplatňovat právo na náhradu škody a právo na vydání bezdůvodného obohacení.

(7) Obec je povinna trvale sledovat, zda dlužníci včas a řádně plní své závazky, a zabezpečit, aby nedošlo k promlčení nebo zániku z nich vyplývajících práv.

Podobná pravidla se týkají rovněž nakládání se státním majetkem, úpravu najdete v **§ 14 zákona č. 219/2000 Sb.**, o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích:

§ 14 zákona o majetku České republiky

(1) Majetek musí být využíván účelně a hospodárně k plnění funkcí státu a k výkonu stanovených činností; jiným způsobem lze majetek použít nebo s ním naložit pouze za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem anebo tímto zákonem. Organizační složka si počíná tak, aby svým jednáním majetek nepoškozovala a neodůvodněně nesnižovala jeho rozsah a hodnotu anebo výnos z tohoto majetku.

(2) Příslušná organizační složka vede majetek v účetnictví a provádí jeho inventarizace podle zvláštních právních předpisů, pokud tento zákon (§ 15) anebo jiný zvláštní právní předpis nestanoví jinak.

(3) Příslušná organizační složka pečuje o zachování majetku a jeho údržbu, a pokud

to připouští jeho povaha, i o jeho zlepšení nebo rozmnožení. Chrání jej před poškozením, zničením, ztrátou, odcizením nebo zneužitím.

(4) Příslušná organizační složka důsledně využívá všechny právní prostředky při uplatňování a hájení práv státu jako vlastníka a při ochraně majetku před neoprávněnými zásahy a včas uplatňuje právo na náhradu škody a právo na vydání bezdůvodného obohacení. Zvláštní právní předpis může stanovit, ve kterých případech a za jakých podmínek v řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku vystupuje za stát jiná než příslušná organizační složka.

(5) Příslušná organizační složka průběžně sleduje, zda dlužníci včas a řádně plní své závazky, a zejména včasným uplatněním a vymáháním práv státu zajišťuje, aby nedošlo k promlčení nebo zániku těchto práv. Pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak, požaduje od dlužníků úroky z prodlení (poplatek z prodlení) ve výši stanovené zvláštním právním předpisem a sjednané smluvní sankce.

(6) U pohledávek, kde peněžité plnění ve prospěch státu ukládá dlužníku zvláštní právní předpis anebo je uložil dlužníku příslušný orgán bez návrhu a přitom nesplnění této platební povinnosti nelze postihnout sankcí podle zvláštního právního předpisu, požaduje příslušná organizační složka od dlužníka úrok z prodlení v roční výši dvojnásobku diskontní sazby stanovené Českou národní bankou a platné k prvnímu dni prodlení, pokud úrok z prodlení v úhrnu přesáhne částku 5 000 Kč.

(7) Stane-li se majetek nepotřebným a o nepotřebnosti rozhodl písemně vedoucí příslušné organizační složky, popřípadě jím písemně pověřený jiný vedoucí zaměstnanec organizační složky, naloží příslušná organizační složka s majetkem způsoby a za podmínek podle tohoto zákona. Za nepotřebný se pro tyto účely považuje zejména majetek, který přesahuje potřeby příslušné organizační složky, anebo majetek, na jehož ponechání státu přestal být veřejný zájem, v případě věcí též takové věci, které pro ztrátu, popřípadě zastarání svých technických a funkčních vlastností nebo pro nepřiměřenou nákladnost provozu nemohou sloužit svému účelu.

Zákony o obcích (§ 39) a krajích (§ 18) navíc ukládají speciální pravidla pro **nakládání s nemovitým majetkem** (pozemky a stavbami). Opět uvádíme jen výňatek ze zákona o obcích:

§ 39 zákona o obcích

(1) Záměr obce prodat, směnít nebo darovat nemovitý majetek, pronajmout jej nebo poskytnout jako výpůjčku obec zveřejní po dobu nejméně 15 dnů před rozhodnutím v příslušném orgánu obce vyvěšením na úřední desce obecního úřadu, aby se k němu mohli zájemci vyjádřit a předložit své nabídky. Záměr může obec též zveřejnit způsobem v místě obvyklým. Pokud obec záměr nezveřejní, je právní úkon od počátku neplatný. Nemovitost se v záměru označí údají podle zvláštního zákona platného ke dni zveřejnění záměru.

(2) Při úplatném převodu majetku se cena sjednává zpravidla ve výši, která je v daném místě a čase obvyklá, nejde-li o cenu regulovanou státem. Odchylka od ceny obvyklé musí být zdůvodněna.

(3) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije, jde-li o pronájem bytů a hrobových míst anebo pronájem nebo o výpůjčku majetku obce na dobu kratší než 30 dnů nebo jde-li o pronájem nebo výpůjčku právnické osobě zřízené obcí.

Převody pozemků a nemovitostí v případě, že obec nebo kraj nedodrží tyto zákonné povinnosti, však občané obce a kraje nemohou bez dalšího přímo napadat.

Obecně je možné domáhat se určení neplatnosti smlouvy na základě § 80 písm. c) zákona č. **99/1963 Sb.**, občanského soudního řádu (lze žádat soud o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, v tomto případě, zda smlouva je či není platná). Podmínkou ovšem je, aby žalobce prokázal, že má na takovém určení *naléhavý právní zájem*. Podle názoru Nejvyššího soudu v rozsudku ze dne 25. 2. 2009, č. j. 28 Cdo 4813/2007-354, však na straně občana obce takový naléhavý právní zájem dán není. Naléhavý právní zájem na určení, že smlouva o převodu nemovitosti ve vlastnictví obce, kterou obec uzavřela s jiným zájemcem o koupi nemovitosti, je neplatná, má naopak podle Nejvyššího soudu bezpochyby neúspěšný účastník nabídkové řízení. Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1167/11, se však může domáhat určení neplatnosti smlouvy o převodu obecního majetku i ten, kdo se neúčastnil nabídkového řízení, pokud by se případná neplatnost takové smlouvy mohla promítnout do jeho práv. Nicméně, ani Ústavní soud zatím nedovodil obecnou aktivní legitimaci občana obce k podání žaloby na neplatnost majetkového převodu obce. Je tedy zásadně nutné, aby žalobce vždy dovodil zásah do svých práv.

V opačném případě tedy, pokud se dozvíte o prodeji či pronájmu nemovitého majetku obce či kraje, který předtím nebyl řádně zveřejněn na úřední desce, zbývá možnost obrátit se s podnětem na státní zastupitelství, které může podat k soudu žalobu na určení neplatnosti takové smlouvy v souladu s § 42 zákona č. **283/1993 Sb.**, o státním zastupitelství. Státní zastupitelství není povinno takovému podnětu vyhovět a nevyhovuje zásadně podnětům, které uvádějí jako důvod možné neplatnosti jiné důvody než nezveřejnění na úřední desce, jako např. nepřiměřenou cenu.

1.5. Já na bráchu ... aneb střet zájmů

Své peníze můžete utrácet a svůj majetek využívat zcela libovolně. Je přirozené, že pomáháte členům své rodiny, přátelům, známým, prostě lidem, na kterých Vám z různých důvodů záleží. Někteří politici a úředníci však tento chvályhodný postoj zřejmě ze setrvačnosti přenáší i do hospodaření s majetkem veřejným. Veřejné zakázky pak často nevyhrává nabídka nejlepší pro veřejný rozpočet, ale pro blaho jednotlivce a jeho rodiny. **Konflikt mezi zájmem veřejným a soukromým** se snaží omezovat ustanovení právních předpisů zabývající se střetem zájmů a podjatostí. Zde jsou některé z nich:

§ 83 zákona o obcích

(2) Člen zastupitelstva obce, u něhož skutečnosti nasvědčují, že by jeho podíl na projednávání a rozhodování určité záležitosti v orgánech obce mohl znamenat výhodu nebo škodu pro něj samotného nebo osobu blízkou, pro fyzickou nebo právnickou osobu,

kteřou zastupuje na základě zákona nebo plné moci (střet zájmů), je povinen sdělit tuto skutečnost před zahájením jednání orgánu obce, který má danou záležitost projednávat. O tom, zda existuje důvod pro vyloučení z projednávání a rozhodování této záležitosti, rozhoduje tento orgán obce.

§ 34 zákona o krajích

(3) Člen zastupitelstva, u něhož skutečnosti nasvědčují, že by jeho podíl na projednávání a rozhodování určité záležitosti v orgánech kraje mohl znamenat výhodu nebo škodu pro něj samotného nebo osobu blízkou, pro fyzickou nebo právnickou osobu, kterou zastupuje na základě zákona nebo plné moci (střet zájmů), je povinen sdělit tuto skutečnost před zahájením jednání orgánu kraje, který má danou záležitost projednávat.

§ 14 správního řádu

Vyloučení z projednávání a rozhodování věci

(1) Každá osoba bezprostředně se podílející na výkonu pravomoci správního orgánu (dále jen "úřední osoba"), o níž lze důvodně předpokládat, že má s ohledem na svůj poměr k věci, k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům takový zájem na výsledku řízení, pro nějž lze pochybovat o její nepodjatosti, je vyloučena ze všech úkonů v řízení, při jejichž provádění by mohla výsledek řízení ovlivnit.

(2) Účastník řízení může namítat podjatost úřední osoby, jakmile se o ní dozví. K námitce se nepřihlédne, pokud účastník řízení o důvodu vyloučení prokazatelně věděl, ale bez zbytečného odkladu námitku neuplatnil. O námitce rozhodne bezodkladně usnesením služečně nadřízený úřední osoby nebo ten, kdo má obdobné postavení (dále jen "představený").

(3) Úřední osoba, která se dozví o okolnostech nasvědčujících, že je vyloučena, je povinna o nich bezodkladně uvědomit svého představeného. Do doby, než představený posoudí, zda je úřední osoba vyloučena, a provede potřebné úkony, může tato osoba provádět jen takové úkony, které nesnesou odkladu.

(4) Představený úřední osoby, která je vyloučena, za ni bezodkladně určí jinou úřední osobu, která není k vyloučenému ve vztahu podřízenosti. Usnesení o tom se pouze poznamená do spisu. Nelze-li určit nikoho jiného, bezodkladně o tom uvědomí nadřízený správní orgán a spolu s tím mu předá spis. Nadřízený správní orgán postupuje podle § 131 odst. 4.

(5) Vyloučena je též ta úřední osoba, která se účastnila řízení v téže věci na jiném stupni. Důvodem vyloučení není účast na úkonech před zahájením řízení nebo na výkonu kontroly prováděné podle zvláštního zákona.

(6) Ustanovení předchozích odstavců se nepoužijí pro vedoucí ústředních správních úřadů a státní tajemníky.

(7) Ustanovení odstavců 1 až 4 se obdobně užití pro znalce a tlumočníky.

Od 1. 1. 2007 je účinný zákon č. 159/2006 Sb. o střetu zájmů. Oproti dřívější úpravě se vztahuje na širší okruh osob – od senátorů a poslanců až po členy zastupitelstva obce (blíže viz ustanovení § 2 zákona) a zavedl sankce – pokuty za porušení povinností.

§ 8 zákona o střetu zájmů

Oznámení o osobním zájmu

(1) Veřejný funkcionář je povinen při jednání ústavního orgánu, jiného státního orgánu, orgánu územního samosprávného celku nebo orgánu právnické osoby vzniklé ze zákona, ve kterém vystoupí v rozpravě, předloží návrh nebo je oprávněn hlasovat, oznámit svůj poměr k projednávané věci, jestliže se zřetelem k výsledku projednání věci by mu mohla vzniknout osobní výhoda nebo újma anebo má-li na věci jiný osobní zájem; to neplatí, jde-li jinak o prospěch nebo zájem obecně zřejmý.

(2) Oznámení podle odstavce 1 podává příslušný veřejný funkcionář ústně v průběhu jednání, nejpозději však před tím, než orgán přistoupí k hlasování; oznámení je vždy součástí zápisu z jednání.

§ 23 zákona o střetu zájmů

(1) Přestupku se dopustí veřejný funkcionář, který

a) nepodal oznámení o osobním zájmu podle § 8,

1.6. Systémová podjatost, aneb když úředníci rozhodují o žádosti svého vlastního zaměstnavatele

V subkapitole 1.3.3. jsme se zmínili o rozdílu mezi samostatnou a přenesenou působností. V případě možné **systémové podjatosti** takové rozlišování nabývá na významu. Jak tedy pojmu „systémová podjatost“ správně rozumět? Představme si pro názornost situaci, kdy si **obec** na základě **rozhodnutí zastupitelstva**, tedy v rámci samostatné působnosti, naplánuje na svém katastru průmyslovou zónu a chce ji začít stavět. O povolení však musí požádat **stavební úřad**. A ten je často součástí **obecního úřadu dané obce**.

Zákon o obcích vytváří silnou funkční a institucionální vazbu mezi obcí a stavebním úřadem jako jedním z jejích orgánů. Úředník stavebního úřadu je přitom podřízeným svého zaměstnavatele a je povinen plnit pokyny zaměstnavatele či nadřízeného (viz. § 2 odst. 4, § 11 odst. 4, § 38 odst. 1 písm. b), § 301 a další zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce; § 16 odst. 1 písm. d) zák. č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků). Takovýto **přímý poměr úředníka k obci**, která je např. žadatelem o stavební povolení, a jeho **ekonomická závislost na zaměstnavateli**, zakládá podle našeho názoru sama o sobě odůvodněnou **pochybnost o nepodjatosti úředníků** ve smyslu § 14 správního řádu.

Soudy sice dosud konstatovaly, že sama o sobě takováto vazba **pochybnosti o nepodjatosti** nezakládá, nicméně s **přistoupením dalších důležitých okolností** konkrétního případu je tak možné dovodit. Pokud tedy obec např. hodlá pokácet dva stromy a požádá o povolení svůj vlastní odbor životního prostředí, mohli bychom se spokojit s konstatováním, že díky jejich pokácení obec asi příliš nezíská, ani neztratí, myšleno z hlediska ekonomického, sociálního nebo politického. Pokud však půjde

o rozsáhlou, např. stamiliónovou investici obce do průmyslové zóny, od níž si představitelé obce slibují snížení nezaměstnanosti, navíc uzavřou smlouvy o spolupráci s investorem slibující rychlé a hladké vydání potřebných povolení, či veřejně stavbu takové zóny podporují, nelze podle našeho názoru nepochybovat o tom, že by úředníci o žádosti svého zaměstnavatele mohli vůbec rozhodovat objektivně a nestranně. Pokud k takovému případu dojde, doporučujeme postupem podle § 14 správního řádu (viz subkapitola 1. 5.) **namítnout podjatost úředníka**, resp. jmenovitě všech úředníků daného odboru obecního úřadu, kteří se mohou podílet na výkonu jeho pravomoci.

K dané problematice se můžete více dozvědět z popisu kauzy NEMAK na internetových stránkách (viz www.sedlakjan.cz), které byly vytvořeny speciálně pouze k tomuto případu a jeho širším souvislostem.

Kapitola 2

Účast veřejnosti na rozhodování

Právní předpisy svěřují státu – převážně **organům výkonné moci**, resp. **veřejné správy** a konkrétně jejich pracovníkům – „úředníkům“ či „úředním osobám“ - pravomoc rozhodovat v celé řadě případů týkajících se ochrany tzv. veřejných zájmů. Příkladem může být možnost orgánů státní památkové péče („památkářů“) povolit či zakázat rekonstrukci kulturní památky, oprávnění inspektorátů práce kontrolovat, jestli zaměstnavatelé dodržují podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, nebo celá řada případů, v nichž lze určitý zásah do životního prostředí (stavbu, kácení dřevin, vypouštění odpadních vod) provést pouze se souhlasem příslušného úřadu.

Vzhledem ke složitosti vztahů v moderní společnosti je tento stav nevyhnutelný. Současně však přináší mnoho příležitostí nejen ke sporům, chybám a omylům, ale i k vědomému porušování zákonů jak soukromými osobami, tak úředníky. Čím větší význam má pro někoho získání úředního povolení k určité činnosti a o čím silnějším „hráče“ se jedná, tím je pravděpodobnější, že k dosažení svého cíle nebude používat pouze legální metody. S rozsahem rozhodovacích pravomocí úřadů zároveň narůstá okruh příležitostí ke korupčnímu chování jejich pracovníků. Jedním z možných nástrojů, kterým lze tomuto nežádoucímu trendu bránit, je posilování možnosti účasti veřejnosti na rozhodování orgánů státu (a to zejména v případech významných zásahů do jednotlivých veřejných zájmů).

Pojmem „účast veřejnosti“ je označována řada různých, vesměs právem upravených, způsobů, jimiž se mohou „neúřední“ či „soukromé“ osoby snažit ovlivňovat rozhodování kompetentních orgánů státu. Z právního i faktického hlediska lze rozlišit tyto dva způsoby účasti veřejnosti.

První označujeme jako „**konzultativní účast**“. Typickými příklady je možnost účasti na procesu posuzování vlivů na životní prostředí (podle zákona č. 100/2001 Sb.) či využití práva petičního. Podstatou těchto forem účasti veřejnosti je právo kohokoli seznámit se s informacemi, které se rozhodování úřadu týkají, a vyjadřovat se k nim. K jejich přednostem patří zejména neformálnost, otevřenost pro každého a možnost vyslovení podnětů a vyjádření v počáteční fázi rozhodování, kdy by teoreticky mělo být více prostoru a ochoty zúčastněných stran hledat kompromisní řešení (samozřejmě v rámci zákona). Nepochybnou nevýhodou je však to, že pokud příslušný orgán státu, kraje či obce nemá o aktivní účast veřejnosti zájem a celý proces pojme čistě formálně, neexistuje proti tomu v případech „konzultativní účasti“ prakticky žádná účinná obrana.

Druhý model lze označit termínem „**účast plnoprávná**“. Zjednodušeně řečeno zahrnuje jak práva, jež jsou typická pro účast konzultativní (právo na informace a vyjádření názoru na věc, která je předmětem rozhodování), tak i záruky možnosti obrany proti jejich nedodržování a právo na přezkum konečného rozhodnutí příslušného orgánu (nejprve

nadřízeným orgánem a posléze za určitých podmínek soudem).

Oba základní typy účasti veřejnosti mohou přispívat k větší **kvalitě** přijatých rozhodnutí a činnosti úřadů vůbec (zejména k lepšímu objasnění skutkového stavu a **legitimitě** konečných rozhodnutí (pokud lidé mají právo účastnit se na rozhodování a považují proces za nestranný, zvyšuje se jejich ochota přijatá rozhodnutí akceptovat, i když jejich názor neuspěje). Kromě toho pak mohou mít i důležitý **protikorupční efekt**, neboť účast většího množství subjektů na rozhodovacím procesu znemožňuje (nebo alespoň činí obtížnějšími) protiprávní dohody mezi úřadem a některou ze stran řízení. V případech, kdy na straně orgánů veřejné správy není žádná či jen minimální vůle se názory veřejnosti vážně zabývat, stejně jako tehdy, pokud státní správa vědomě či z neznalosti porušuje zákon, však (relativně) účinné prostředky obrany umožňuje pouze účast „plnoprávná.“ Proto se v dalším textu této kapitoly zabýváme pouze touto formou.

2.1. Účast veřejnosti ve správních řízeních ve věcech životního prostředí

„Plnoprávná“ účast veřejnosti se uplatňuje v rámci rozhodování orgánů veřejné správy (správních úřadů) v tzv. správních řízeních. Jde o takové postupy správních úřadů, jejichž výsledkem je závazné rozhodnutí v konkrétní věci (například povolení nebo zákaz určité činnosti). Základním právním předpisem, který tento postup upravuje, je zákon č. **500/2004 Sb.**, správní řád.

Pro možnost účasti veřejnosti na rozhodování jsou klíčová především ta ustanovení správního řádu (a dalších právních předpisů), která vymezují, kdo může ve správním řízení aktivně vystupovat, vyjadřovat své názory, navrhnout důkazy, případně se proti rozhodnutí odvolat a využívat dalších tzv. **procesních práv**. Souhrnně se tyto subjekty označují jako **účastníci řízení**.

Základní okruh účastníků správních řízení vymezuje správní řád v § 27:

§ 27 správního řádu

(1) Účastníky řízení (dále jen "účastník") jsou

a) v řízení o žádosti žadatel a další dotčené osoby, na které se pro společenství práv nebo povinností s žadatelem musí vztahovat rozhodnutí správního orgánu;

b) v řízení z moci úřední dotčené osoby, jimž má rozhodnutí založit, změnit nebo zrušit právo anebo povinnost nebo prohlásit, že právo nebo povinnost mají anebo nemají.

(2) Účastníky jsou též další dotčené osoby, pokud mohou být rozhodnutím přímo dotčeny ve svých právech nebo povinnostech.

(3) Účastníky jsou rovněž osoby, o kterých to stanoví zvláštní zákon. Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, mají postavení účastníků podle odstavce 2, ledaže jim má rozhodnutí založit, změnit nebo zrušit právo anebo povinnost nebo prohlásit, že právo nebo povinnost mají anebo nemají; v tom případě mají postavení účastníků podle odstavce 1.

Účastníky správních řízení jsou tedy především ti, jichž se rozhodování úřadu bezprostředně týká (jsou dotčeni na svých právech). Například ve stavebním řízení jsou to kromě stavebníka (investora) rovněž vlastníci sousedních nemovitostí. To, že jsou tyto osoby účastníky řízení z důvodu ochrany svých práv, však nevylučuje, aby v řízení současně hájily i zájmy veřejné, neboť často spolu osobní práva a veřejné zájmy úzce souvisí, zejména u plánovaných zásahů do životního prostředí.

Právě v oblasti ochrany životního prostředí umožňují některé zákony, aby se účastníky správních řízení staly i další osoby (nejčastěji tzv. nevládní organizace, resp. občanská sdružení). Jinak řečeno, umožňují za určitých podmínek „plnoprávnou“ účast veřejnosti. To, že taková možnost existuje právě v oblasti ochrany životního prostředí, má své věcné opodstatnění. Životní prostředí je „veřejným statkem“, který mnoho lidských činností (a s nimi spojených správních řízení) závažným způsobem ovlivňuje, přičemž je zároveň v mnoha případech obtížné jednoznačně vymezit okruh jednotlivců, kteří jsou tím „osobně“ dotčeni. Účast veřejnosti na rozhodování v této oblasti zaručuje i mezinárodní a evropské právo. Tzv. „**Aarhuská úmluva**“ (Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí vyhlášená pod č. **124/2004 Sb.m.s.**), kterou Česká republika ratifikovala v roce 2004, vymezuje pojmy „veřejnost“ (tak, že jde o jakoukoli osobu) a „dotčená veřejnost“ (kdekoli, kdo má zájem na výsledku rozhodování ve věcech životního prostředí, přičemž u nevládních organizací se tento zájem předpokládá). Veřejnosti (v některých případech „osobám z řad dotčené veřejnosti“) pak úmluva zaručuje právo na přístup k informacím o životním prostředí, na účast na rozhodování v této oblasti a na přístup k soudní ochraně. Na základě článku 10 Ústavy je povinností České republiky zajistit dodržování požadavků Aarhuské úmluvy při rozhodování jejich státních orgánů. Obdobné závazky vyplývají také ze **směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2003/35/ES**.

Nejdůležitějším ustanovením českého právního řádu, umožňujícím „plnoprávnou“ účast veřejnosti (ve formě občanských sdružení) je v současné době **§ 70 zákona č. 114/1992 Sb.**, o ochraně přírody a krajiny:

§ 70 zákona o ochraně přírody a krajiny

Účast občanů

(1) Ochrana přírody podle tohoto zákona se uskutečňuje za přímé účasti občanů, prostřednictvím jejich občanských sdružení a dobrovolných sborů či aktivit při orgánech ochrany přírody.

(2) Občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny (dále jen "občanské sdružení") je oprávněno, pokud má právní subjektivitu, požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona. Tato žádost je platná jeden rok ode dne jejího podání, lze ji podávat opakovaně. Musí být věcně a místně specifikována.

(3) Občanské sdružení je oprávněno za podmínek a v případech podle odstavce 2 účastnit se správního řízení, pokud oznámí svou účast písemně do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno; v tomto případě má postavení účastníka řízení. Dnem sdělení informace o zahájení řízení se rozumí den doručení jejího písemného vyhotovení nebo první den jejího zveřejnění na úřední desce správního orgánu a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Pro **získání postavení účastníka řízení** na základě § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny musí občanské sdružení splnit několik podmínek. První z nich je samozřejmě samotná právní **existence sdružení**, spojená se vznikem jeho právní subjektivity. Občanské sdružení vzniká podle zákona č. **85/1990 Sb.**, o sdružování občanů, registrací, kterou provádí Ministerstvo vnitra. Podmínkou je podání návrhu (nejméně třemi osobami, tvořícími tzv. přípravný výbor sdružení), k němuž je nutno přiložit dvě vyhotovení stanov sdružení.

(Vzor č. 1)

Aby se sdružení mohlo účastnit správních řízení podle § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny, stanovky musí obsahovat formulaci, podle níž je **hlavním posláním sdružení ochrana přírody a krajiny** (nejlépe doslova v tomto znění – viz článek 3 a) vzorových stanov).

Další podmínkou, kterou musí občanské sdružení splnit, je **podání žádosti o informování o zahajovaných správních řízeních**, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny. Tuto žádost může sdružení podat na všechny správní orgány, u nichž taková řízení mohou být vedena. Ustanovení § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny se totiž vztahuje i na řízení vedená podle jiných zákonů, v praxi nejčastěji bývá využíváno v územních a stavebních řízeních, vedených podle zákona č. **183/2006 Sb.**, stavebního zákona. Žádost podle § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny tedy bude nutné podat kromě stavebních úřadů obecních, městských a krajských úřadů také na odbory životního prostředí těchto úřadů.

Žádost podle § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny je platná 1 rok (poté je nutné ji obnovit, tedy poslat na konkrétní úřad novou) a musí být „věcně a místně specifikovaná“. Jako „věcná specifikace“ by mělo postačit vymezení typu správních řízení, o která má sdružení zájem (buď obsahově - např. řízení o kácení dřevin, řízení týkající se dopravních staveb - nebo podle příslušných ustanovení právních předpisů). Jako místní specifikace pak například území obce či chráněné krajinné oblasti (nebo jejich část), případně i „celý obvod místní příslušnosti správního orgánu“.

(Vzor č. 2)

Na základě podané žádosti jsou správní orgány povinny sdružení informovat o tom, že na něčí návrh či z vlastního podnětu zahajují správní řízení, které by mohlo ovlivnit zájmy ochrany přírody a krajiny.

Pokud se chce sdružení řízení účastnit, musí to příslušnému správnímu orgánu **písemně oznámit do 8 dnů** od data, kdy bylo informováno o zahájení řízení.

(Vzor č. 3)

Sdružení může být informováno buďto poštou (případně e-mailem) anebo zveřejněním informace na úřední desce. Úřad totiž nemá povinnost informovat sdružení písemně, a to ani, když o to sdružení výslovně požádá. Postačí, pokud úřad informaci o zahájení správního řízení zveřejní na úřední desce („fyzické“, i internetové) - pokud tak učiní, nemusí již občanské sdružení písemně informovat poštou. Osmi denní lhůta k podání přihlášky do řízení začíná běžet prvním dnem, kdy je informace zveřejněna současně na fyzické úřední desce a zároveň na elektronické úřední desce. Je tedy nezbytné úřední desku pravidelně sledovat.

Obdobná úprava jako v zákoně o ochraně přírody a krajiny je obsažena i v **§ 115 odst. 5 a 6 zákona č. 254/2001 Sb.**, o vodách. Hlavní rozdíl je v tom, že toto ustanovení umožňuje účast pouze v řízeních podle vodního zákona.

Podobně je možnost účasti sdružení upravena v **§ 7 zákona č. 76/2002 Sb.**, o integrované prevenci a omezování znečištění. Ten garantuje možnost účasti v řízeních vedených podle tohoto zákona. Kromě toho sdružení nemusí předem žádat o informování o zahajovaných řízeních, ale naopak musí sledovat internetové stránky www.mzp.cz/ippc, resp. úřední desky obce a kraje, a do řízení se přihlásit do 8 dnů ode dne zveřejnění údajů ze žádosti o integrované povolení.

Účast občanských sdružení konečně podle platné úpravy umožňuje také **§ 23 odst. 9 zákona č. 100/2001 Sb.**, o posuzování vlivů na životní prostředí (dobře známý pod jeho anglickou zkratkou EIA), a to ve všech správních řízeních navazujících na proces EIA (tedy zejména v řízení územním a stavebním). Zde je však podmínkou, aby občanské sdružení, jehož předmětem činnosti je ochrana veřejných zájmů chráněných podle zvláštních právních předpisů, např. ochrana životního prostředí:

- a) podalo ve lhůtách stanovených zákonem EIA písemné vyjádření k oznámení, dokumentaci nebo posudku,
- b) příslušný úřad ve svém závěrečném stanovisku EIA (stanovisko podle § 10 odst. 1 zákona) uvedl, že toto vyjádření zcela nebo zčásti do svého stanoviska zahrnul, a
- c) správní úřad rozhodující v navazujícím řízení nerozhodl, že veřejné zájmy, které občanské sdružení hájí, nejsou v navazujícím řízení dotčeny.

2.2. Možné problémy při uplatňování práva na účast ve správních řízeních podle § 70 zákona č. 114/1992 Sb.

Jak již bylo naznačeno, ne všechny správní orgány jsou myšlenke účasti veřejnosti na rozhodování příznivě nakloněny. Protože se v praxi nejčastěji občanská sdružení

správních řízení účastní na základě § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny, je i nejvíce problémů a sporů spojeno s tímto ustanovením.

Občanským sdružením se především může stát, že ačkoliv podají k určitému správnímu orgánu žádost splňující všechny náležitosti podle § 70 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny (a splní i všechny ostatní výše uvedené podmínky), správní orgán je o zahajovaných správních řízeních neinformuje (buď vůbec, nebo v některých případech). Pokud pomineme situaci, kdy by tak správní orgán činil zcela svévolně a bez jakéhokoliv formálního důvodu (a nebudeme se zabývat ani jeho „vnitřní motivací“, kterou je většinou těžké prokázat), pak se nejčastěji jedná o následující situace:

- Správní orgán je přesvědčen, že se **na dané řízení § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny nevztahuje**. Tento výklad může být v některých případech z právního hlediska správný (ne všechna správní řízení nějak souvisí s ochranou hodnot, které tento zákon chrání). Často ovšem správní orgány úmyslně nebo z neznalosti občanská sdružení neinformují ani v případech, kdy zájem na ochraně přírody dotčen nepochybně je. Typické je to pro některé stavební úřady (které se mylně domnívají, že umístěním stavby v městském prostředí nemůže být dotčena např. tzv. obecná ochrana živočichů nebo krajinný ráz) a dále pro orgány státní správy lesů (jež si často myslí, že se na ně zákon o ochraně přírody a krajiny vůbec nevztahuje). Důležité zde tedy je, že pro přípustnost účastenství občanských sdružení postačuje pouhá možnost, že k dotčení zájmů ochrany přírody a krajiny dojde, nikoliv, že k dotčení v konečném důsledku musí skutečně dojít. Správní orgán tedy musí o procesním postavení občanského sdružení jako účastníka řízení vydat rozhodnutí se všemi formálními náležitostmi.
- Správní orgán vykládá podmínku „**věcné a místní specifikace**“ žádosti tak, že občanské sdružení musí naprosto přesně vymezit konkrétní záměr a území (např. parcelními čísly), kterého se žádost týká. Tento výklad je v rozporu s běžným smyslem pojmů užitých v textu zákona a nepřípustným „zprůšňováním“ podmínek výkonu práva.
- Správní orgán považuje **občanské sdružení za „místně nepřislušné“**. Vychází přitom z původního, dnes již neplatného znění § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny, v němž byl obsažen pojem „místně příslušná jednotka občanského sdružení“. I v době platnosti tohoto znění však bylo nutno při výkladu tohoto pojmu v konkrétním případě vycházet z vnitřních pravidel (stanov) každého sdružení (přičemž vymezení místně příslušných jednotek je právem sdružení, nikoli povinností). Za současného znění zákona je samozřejmě uplatňování uvedeného výkladu jednoznačně nezákonné.
- Správní orgán se domnívá, že se **občanské sdružení nemůže účastnit stavebního řízení**. Stavební úřady občanská sdružení často ze stavebních řízení vylučují, jelikož v ust. § 109 stavebního zákona, upravujícím okruh účastníků stavebního řízení, nejsou občanská sdružení výslovně zmíněna (na rozdíl od § 85 stavebního zákona, upravujícího okruh účastníků územního řízení). Je však třeba dovodit výkladem, že § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny je ustanovením speciálním, které má

před § 109 stavebního zákona přednost. Tento výklad potvrdil již i Nejvyšší správní soud (srov. rozhodnutí č. j. 5 As 41/2009–102 nebo č. j. 9 AS 63/2010 – 111, dostupná na www.nssoud.cz). Podrobnější argumentaci najdete ve vzoru č. 4.

Ve všech případech, kdy občanské sdružení zjistí, že bylo zahájeno správní řízení, o kterém mělo být podle svého přesvědčení správním orgánem na základě své žádosti informováno, avšak informováno nebylo, mělo by především **nejpozději do osmi dnů** ode dne, kdy se o probíhající řízení **dozvědět, oznámit** správnímu orgánu, že se jej **hodlá účastnit**. V oznámení by mělo výslovně uvést, že se správní orgán dopustil pochybení, když jej o zahájení řízení neinformoval. S oznámením by, pokud je to možné, mělo spojit i další úkony, které odpovídají dané fázi řízení (např. žádost o nahlédnutí do spisu, případně podání vyjádření či námitek s výhradou jejich pozdějšího doplnění).

Podle § 28 odst. 1 správního řádu musí být v pochybnostech za účastníka považován i ten, kdo tvrdí, že je účastníkem, dokud se neprokáže opak. Správní orgán by tak měl následně s občanským sdružením jednat jako s účastníkem řízení nebo usnesením rozhodnout, že sdružení účastníkem řízení není. Proti tomuto usnesení se může sdružení do 15 dnů **odvolat**. Podle správního řádu nemá ale takto podané odvolání odkladný účinek. V mezidobí je pokračováno v dalším projednávání věci a může být i vydáno rozhodnutí, přestože sdružení nemá v této době postavení účastníka řízení.

(Vzor č. 4)

Pokud nadřízený orgán vyhoví odvolání proti usnesení o tom, že sdružení není účastníkem řízení, stane se účastníkem „nesporným“ a má podle § 28 odst. 2 správního řádu právo učinit do 15 dnů od oznámení rozhodnutí o odvolání úkon, jehož provedení zmeškalo v době, kdy nebylo za účastníka považováno (tj. např. navrhnout důkazy, vyjádřit se k podkladům rozhodnutí, podat námítka apod.). Pokud nadřízený orgán nevyhoví odvolání proti usnesení o tom, že sdružení není účastníkem řízení, lze podat proti tomuto rozhodnutí o odvolání žalobu ke správnímu soudu.

Může se však stát i to, že se sdružení o řízení dozví až po té, co již bylo vydáno rozhodnutí. V takovém případě, pokud sdružení s obsahem rozhodnutí nesouhlasí, je na místě spojit s oznámením o účasti v řízení také odvolání. Toto tzv. odvolání opomenutého účastníka (při neoznámení rozhodnutí) může sdružení podat na základě § 84 správního řádu do 30 dnů ode dne, kdy se o vydání rozhodnutí (resp. o jeho obsahu) dozvědělo, nejpozději však do 1 roku ode dne, kdy bylo rozhodnutí oznámeno posledním z účastníků, kterým ho správní orgán oznámil. Protože se občanské sdružení stává účastníkem řízení až na základě oznámení své účasti (přihlášení se do řízení), je nutné udělat tento krok nejpozději při podání odvolání (společně s odvoláním).

(Vzor č. 5)

Někdy úřady občanská sdružení z řízení přímo nevyklučují, ale tvrdí jim, že se mohou vyjadřovat a podávat **námítka pouze ve vztahu k ochraně přírody a krajiny**, nikoli například z hlediska ochrany zdraví nebo kulturních památek. Takový výklad je nutné odmítnout na základě ústavní zásady rovnosti účastníků správních řízení (článek 37

odst. 3 Listiny základních práv a svobod), vyjádřené (byť ne zcela jasně) i v § 7 odst. 1 správního řádu.

2.3. Procesní práva účastníků řízení

Pokud se občanské sdružení stane účastníkem řízení, může v něm tak jako každý jiný účastník uplatňovat řadu tzv. procesních práv. Mezi nejdůležitější z nich patří podle úpravy obsažené v zákoně č. 500/2004 Sb., správním řádu (k tomuto zákonu se, není-li uvedeno jinak, vztahují všechny citace paragrafů v této subkapitole):

- **právo navrhnout důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí** (§ 36 odst. 1). Správní orgán může usnesením prohlásit, dokdy mohou účastníci činit své návrhy; správní orgán buď důkazy přijme, nebo v konečném rozhodnutí uvede důvody, proč tak neučinil. Pokud se s takto navrženými důkazy správní orgán vůbec nevypořádá, jde o nesprávný úřední postup.
- **právo vyjádřit v řízení své stanovisko a právo žádat poskytnutí informací o řízení** (§ 36 odst. 2).
- **právo vyjádřit se před vydáním rozhodnutí k jeho podkladům** (§ 36 odst. 3). Správní orgán by měl účastníkům oznámit ukončení shromažďování podkladů rozhodnutí. Po tomto oznámení by již podklady pro rozhodnutí neměly být dále doplňovány, v opačném případě musí správní orgán opět vyzvat účastníky k novému vyjádření se k nim.
- **právo nahlížet do spisu** a to i v případech, že je rozhodnutí již v právní moci (§ 38 odst. 1). S tím je spojeno právo činit si výpisy a právo na to, aby správní orgán pořídil kopie spisu nebo jeho části (§ 38 odst. 4); kopie si je možné pořídit i vlastním digitálním fotoaparátem (viz rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 7 Azs 3/2008 – 64).
- **právo účastnit se ústního jednání a být o jeho konání informován s nejméně pětidenním předstihem** (§ 49 odst. 1).
- **právo namítat podjatost úředních osob** (§ 14 odst. 2). Poměrně nelogicky toto ustanovení stanoví, že k námitce podjatosti se nepřihlédne, pokud účastník řízení o důvodu vyloučení prokazatelně věděl, ale bez zbytečného odkladu námitku neuplatnil. Přitom však je podjatost jako taková vždy důvodem k vyloučení úřední osoby z rozhodování. Jde o jedno ze zneužitelných a potenciálně „prokorupčních“ ustanovení nového správního řádu. O vyloučení úředníků více v subkapitolách č. 1. 5. a 1.6.
- **právo na doručení stejnopisu rozhodnutí do vlastních rukou** (§ 72 odst. 1) a **právo na vydání stejnopisu písemného vyhotovení rozhodnutí** (§ 69 odst. 4).

- **právo podat proti rozhodnutí odvolání** (§ 81 odst. 1), **případně rozklad** (§ 152) a **právo vzít podané odvolání či rozklad zpět** (§ 81 odst. 3). Odvolání jednou vzaté zpět nelze podat znovu, ani tehdy, pokud lhůta pro podání odvolání dosud neuplynula.
- **právo vyjádřit se k podaným odvoláním jiných účastníků** (§ 86 odst. 2).
- **právo podat proti rozhodnutí žalobu** (§ 65 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního). Podmínkou je vyčerpání řádných opravných prostředků (odvolání, případně rozklad) a tvrzení, že došlo k porušení práv žalobce. Žalobu může účastník podat do dvou měsíců od doručení rozhodnutí o odvolání.
- **právo dát podnět k provedení přezkumného řízení** (§ 94 odst. 1). Tento podnět není návrhem na zahájení řízení. Jestliže správní orgán neshledá důvody k zahájení přezkumného řízení, sdělí tuto skutečnost s uvedením důvodů do 30 dnů podatelci. Přezkumné řízení nelze zahájit, jestliže od právní moci rozhodnutí uplynul více než 1 rok (§ 96 odst. 1).
- **právo podat žádost o obnovu řízení** (§ 100 odst. 2). Tuto žádost může účastník podat do 3 měsíců ode dne, kdy se o důvodu obnovy řízení dověděl, nejpozději však do 3 let ode dne právní moci rozhodnutí. Žádost o obnovu řízení lze podat u kteréhokoli správního orgánu, který ve věci rozhodoval.
- **právo domáhat se ochrany před nečinností správního orgánu**, pokud uplynula lhůta pro vydání rozhodnutí (§ 80 odst. 3 – úprava lhůt pro vydání rozhodnutí je obsažena v § 71). V rámci ochrany před nečinností se účastník dále může domáhat vydání tzv. mezitímního rozhodnutí nebo rozhodnutí v části věci (§ 148).
- **právo obracet se na správní orgány se stížnostmi proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu, proti němuž zákon neposkytuje jiný prostředek ochrany** (§ 175 odst. 1). O stížnostech více v kapitole č. 3.

2.4. Sporná a potenciálně „prokorupční“ ustanovení správního řádu

Již z výše uvedeného je zřejmé, že správní řád má zásadní význam jak obecně pro rozhodování v oblasti veřejné správy, tak pro účast veřejnosti. Je nutno konstatovat, že zejména původní návrhy tohoto právního předpisu (byl Parlamentem projednáván téměř tři roky a schválen až na několikátý pokus v roce 2004) směřovaly jednoznačně k zásadnímu omezení možnosti účasti veřejnosti na rozhodování. Některá nejnebezpečnější ustanovení se v průběhu projednávání návrhu podařilo odstranit. Přesto je nutno i výslednou verzi zákona označit za v mnoha směrech spornou. Komplikovanost a výkladová nejednoznačnost mnoha jeho ustanovení může v praxi vést k záměrnému nebo neúmyslnému poškozování práv účastníků řízení. Kromě toho zakládají i možnost neoprávněného zvýhodňování některých účastníků, ze strany úřadu (případně naopak pro

diskriminaci jiných). S tím je spojeno nebezpečí pokusů o zneužití uvedených nejasností ke korupčnímu jednání, přitom velmi obtížně prokazatelnému (jde přece „jen“ o interpretaci).

V následující části publikace se pokusíme na některá z těchto ustanovení upozornit a nastínit možnosti obrany před jejich případným zneužitím. Veškerá citovaná ustanovení jsou obsažena ve správním řádu.

§ 4 správního řádu

(2) Správní orgán v souvislosti se svým úkonem poskytne dotčené osobě přiměřené poučení o jejích právech a povinnostech, je-li to vzhledem k povaze úkonu a osobním poměrům dotčené osoby potřebné.

Problém: neurčitost termínů „přiměřené poučení“ a „je-li to vzhledem k povaze úkonu a osobním poměrům dotčené osoby potřebné“ může vést k nerovnému přístupu k různým účastníkům.

Možné řešení: Trvat na tom, že povinnost správního orgánu poskytnout všem účastníkům takové poučení, aby nezaviněně neutrpěli v řízení újmu (např. pro neznalost komplikovaných ustanovení správního řádu), je obecným vyjádřením pojetí veřejné správy jako služby veřejnosti (vyjádřené v předchozím odstavci téhož § 4).

§ 7 správního řádu

(1) Dotčené osoby mají při uplatňování svých procesních práv rovné postavení. Správní orgán postupuje vůči dotčeným osobám nestranně a vyžaduje od všech dotčených osob plnění jejich procesních povinností rovnou měrou.

Problém: Zásada rovnosti všech účastníků řízení v procesních právech a povinnostech (není-li výslovně stanoveno jinak) není vyjádřena jednoznačně a ve shodě s ústavním vymezením v čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. To může vést k pokusům o diskriminaci některých účastníků.

Možné řešení: S odvoláním na citovaný článek Listiny trvat na tom, že všichni účastníci jsou si plně rovni ve všech právech, která nejsou zákonem výslovně a odůvodněně přiznána pouze některým z nich.

§ 14 správního řádu

(2) Účastník řízení může namítat podjatost úřední osoby, jakmile se o ní dozví. K námitce se nepřihlédne, pokud účastník řízení o důvodu vyloučení prokazatelně věděl, ale bez zbytečného odkladu námitku neuplatnil.

Problém: Možnost úřadu nezabývat se námitkou podjatosti s odůvodněním, že ji podle jeho názoru účastník neuplatnil „bez zbytečného odkladu“.

Možné řešení: Pro nepřihlédnutí k námitce podjatosti z uvedeného důvodu by úřad musel být schopen prokázat účastníkovi, že „prokazatelně věděl“ o důvodech podjatosti nějakou

dobu předtím, než uplatnil námitku. Především ale není logické časově omezovat možnost uplatnění námitky podjatosti, když existence důvodů pro vyloučení pracovníka musí být přímo ze zákona správním orgánem zohledňována v průběhu celého správního řízení (viz § 19 odst. 3). Podjatost úřední osoby, resp. i jen samotná možnost podjatosti, je závažným ohrožením nestranného postupu úřadu, které by mělo být vždy zohledněno a vyloučeno.

§ 23 správního řádu

Uložení

(1) Nebyl-li v případě doručování podle § 20 adresát zastižen a písemnost nebylo možno doručit ani jiným způsobem přípustným podle § 20, písemnost se uloží.

(3) Písemnost se uloží

a) u správního orgánu, který ji vyhotovil, nebo

b) u obecního úřadu nebo u provozovně provozovatele poštovních služeb, pokud se doručuje jejich prostřednictvím.

Problém: Možnost uložení písemnosti u správního orgánu, který ji vyhotovil, by mohla vést ke zbytečnému zatěžování adresáta písemnosti, pokud je místo jeho trvalého pobytu (sídlo) značně vzdáleno od sídla tohoto úřadu, nebo dokonce takovému účastníkovi znemožnit seznámení s obsahem doručované písemnosti.

Možné řešení: V průběhu řízení výslovně požádat správní orgán o doručování prostřednictvím provozovatele poštovních služeb a o případné ukládání písemností na poštu s upozorněním, že ukládání u správního orgánu bude účastník považovat za porušení povinnosti „vycházet vstříci“ dotčeným osobám (§ 4 odst. 1).

§ 28 správního řádu

(1) Za účastníka bude v pochybnostech považován i ten, kdo tvrdí, že je účastníkem, dokud se neprokáže opak. O tom, zda osoba je či není účastníkem, vydá správní orgán usnesení, jež se oznamuje pouze tomu, o jehož účasti v řízení bylo rozhodováno, a ostatní účastníci se o něm vyzoomí. Postup podle předchozí věty nebrání dalšímu projednávání a rozhodnutí věci.

Problém: Použitá formulace umožňuje výklad, podle něž, pokud správní orgán „nemá pochybnosti“ o tom, že ten, kdo se postavení účastníka domáhá, účastníkem není, nemusí o této otázce vůbec rozhodovat a prostě s takovou osobou jako s účastníkem nejedná.

Možné řešení: Trvat na tom, že o tom, zda někdo má práva účastníka řízení nebo ne, pokud se jich aktivně domáhá, lze pouze ve formě procesního rozhodnutí. Jiný postup by nebyl v souladu s čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a s ustálenou judikaturou správních soudů týkající se této problematiky.

§ 35 správního řádu

Společný zmocněnec a společný zástupce

(2) Pokud si účastníci společného zmocněnce na výzvu správního orgánu nevolí a pokud v souvislosti s tím lze očekávat vznik průtahů v řízení, může správní orgán usnesením ustanovit některého z účastníků, který je fyzickou osobou, nebo některou fyzickou osobu uvedenou v §30 odst. 1, společným zástupcem pro účastníky, kteří uplatňují shodný zájem, a to s přihlédnutím k jejich zájmům. (...)

Problém: Možnost správního orgánu určit určité skupině účastníků i proti jejich vůli „společného zástupce“ je v jednoznačném rozporu s právem každého účastníka osobně využívat ve správním řízení veškerých svých procesních práv. Navíc správní orgán nemůže s určitostí rozhodnout, zda je právní zájem určitých osob opravdu totožný. Má-li fyzická či právnická osoba na základě zákona určitá procesní práva, nemůže být na základě prakticky volného uvážení orgánu moci výkonné těchto svých práv zbavena. Dále pak hrozí vznik rozporů mezi úkony společného zástupce a jím zastupovaného účastníka.

Možné řešení: Podat proti usnesení o ustanovení společného zástupce odvolání, odůvodněné výše uvedenými argumenty.

§ 62 správního řádu

Pořádková pokuta

(1) Správní orgán může rozhodnutím uložit pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč tomu, kdo v řízení závažně ztěžuje jeho postup tím, že

- a) se bez omluvy nedostaví na předvolání ke správnímu orgánu,*
- b) navzdory předchozímu napomenutí ruší pořádek, nebo*
- c) neuposlechne pokyny úřední osoby.*

(2) Pořádkovou pokutu podle odstavce 1 lze uložit i tomu, kdo učiní hrubě urážlivé podání.

Problém: Horní hranice pořádkové pokuty ve výši 50 000 Kč ve spojení se široce formulovanými důvody pro její uložení umožňuje zneužívání tohoto institutu správními orgány vůči „nepohodlným“ účastníkům. Navíc je absurdní, že např. v řízení o přestupku s horní hranicí pokuty ve výši 1 000 či 3 000 Kč hrozí obviněnému několikanásobně vyšší pořádková sankce, závislá na v podstatě libovolném uvážení správního orgánu.

Možné řešení: Trvat na důsledné protokolaci všech úkonů v řízení (zejména „pokynů úředních osob“), nezavdávat příčinu kukládání pokuty a proti rozhodnutím o jejím uložení se vždy odvolávat (zejména při nepřiměřeně vysokých a nedostatečně zdůvodněných pokutách).

§ 76 správního řádu

Usnesení

(2) Usnesení podle § 11 odst. 2, § 13 odst. 4, § 28 odst. 1, § 29 odst. 1, § 38 odst. 5 a § 80 odst. 4 písm. b) a c) lze vydat bez předchozího řízení, jestliže obdobné usnesení bylo tímž správním orgánem podle ustálené rozhodovací praxe vydáno v téže nebo jiné věci za obdobných skutkových okolností. Účinky takového usnesení nastávají jeho vydáním.

Problém: Není možné akceptovat možnost vydávání jakýchkoli správních aktu bez možnosti subjektů, kterých se důsledky těchto aktů týkají, ovlivnit jejich obsah a vyjádřit se k podstatě řešené věci. Rovněž není možné nahradit povinnost řádného zjišťování stavu věci (§ 3, § 50 odst. 3) odkazem na „ustálenou praxi za obdobných okolností“. Jde o zcela neurčité kritérium, navíc „ustálená praxe“ ještě nemusí být správná a zákonná. Již vůbec pak nelze připustit takovýto postup v tak významných procesních situacích, jako je rozhodování o „sporném účastenství“ (§ 28 odst. 1) nebo o procesní způsobilosti účastníka (§ 29 odst. 1).

Možné řešení: Veškerá usnesení vydaná podle § 76 odst. 2 napadat odvoláním, případně se snažit o zrušení tohoto ustanovení Ústavním soudem.

§ 82 správního řádu

(4) K novým skutečnostem a k návrhům na provedení nových důkazů, uvedeným v odvolání nebo v průběhu odvolacího řízení, se přihlédne jen tehdy, jde-li o takové skutečnosti nebo důkazy, které účastník nemohl uplatnit dříve. (...)

Problém: Posouzení, zda účastník tvrzené skutečnosti mohl nebo nemohl uplatnit dříve, bude často nejednoznačné a bude záviset na volném uvážení správního orgánu. Navíc může neuplatnění těchto skutečností být způsobeno neúplnou znalostí relevantní právní úpravy, což by ve správním řízení nemělo být účastníkovi k tíži.

Možné řešení: Vzhledem k povinnosti odvolacího správního orgánu vždy z úřední povinnosti přezkoumávat soulad rozhodnutí s právními předpisy a s veřejným zájmem (§ 89 odst. 2) lze trvat na tom, aby odvolací orgán přihlédl ke všem relevantním skutečnostem, tedy i těm, které (i nově) uvede účastník ve svém odvolání. Soudy navíc dovodily, že tzv. koncentrace řízení (časové omezení možnosti podávat nové námitky k určitému okamžiku) se nevztahuje na námitky, které se týkají porušení právních norem během správního řízení (např. chybějící závazné stanovisko, nevyvěšení informace o veřejném ústním jednání na úřední desce apod.). Tyto námitky je tak možné uplatnit v odvolání, i když je účastník nenamítl dříve, tedy již v průběhu řízení před správním orgánem prvního stupně. Správní orgány jsou totiž povinny vždy postupovat podle zákona a vydávat správní rozhodnutí pouze v souladu s ním. Srovnajte rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 2. 2008, čj. 6 As 37/2006 – 122: „*Koncentrační zásadu v řízení o umístění stavby bude možno přísně aplikovat pouze na námitky proti věcnému řešení stavby, jedná-li se ovšem o respekt k zákonu, musí jej správní orgány obou stupňů zachovat bez ohledu na to, zda porušení práva někdo namítl.*“

§ 85 správního řádu

Účinky odvolání

(1) Nestanoví-li zákon jinak, má včas podané a přípustné odvolání odkladný účinek. V důsledku odkladného účinku odvolání nenastává právní moc, vykonatelnost, ani jiné právní účinky rozhodnutí.

(2) Správní orgán může odkladný účinek odvolání vyloučit,

- a) jestliže to naléhavě vyžaduje veřejný zájem,
- b) hrozí-li vážná újma některému z účastníků, nebo
- c) požádá-li o to účastník; to neplatí, pokud by tím vznikla újma jiným účastníkům nebo to není ve veřejném zájmu.

(4) Vyloučení odkladného účinku odvolání musí být odůvodněno. Výrok o vyloučení odkladného účinku odvolání je součástí rozhodnutí ve věci; proti tomuto výroku se nelze odvolat.

Problém: Úprava možnosti vyloučení tzv. odkladného účinku odvolání - tedy situace, kdy lze postupovat podle vydaného rozhodnutí, byť ještě není rozhodnuto o odvolání proti němu - dává úřadu nepřiměřeně široké pole pro uplatňování případně i naprosto svévolného výkladu, který může vést k poškození odvolatele, případně rovněž veřejných zájmů. Možnosti uvážení úřadu, že je naplněna některá z podmínek pro vyloučení odkladného účinku, jsou tak široké, že může z výjimky (ze zásady, že odvolání má odkladný účinek - § 85 odst. 1) učinit pravidlo. Situace, jež nastávají po zrušení pravomocného rozhodnutí soudem, tj. zpochybnění právního podkladu v praxi již uskutečněné činnosti, se tak mohou „přesunout“ již do fáze odvolacího řízení.

Možné řešení: Samotný výrok o vyloučení odkladného účinku nelze odvoláním přímo napadnout (§ 85 odst. 4). Lze ale v odvolání proti rozhodnutí jako celku uvést, že odvolatel považuje vyloučení odkladného účinku za nezákonné, a žádat odvolací orgán o nápravu, např. prostřednictvím předběžného opatření (§ 61) nebo přezkumu podle § 94. Pokud bude rozhodnutí, které vyloučilo odkladný účinek odvolání, v odvolacím řízení zrušeno, je vždy na místě zvážit uplatnění náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím. O tom více v kapitole č. 6.

§ 89 správního řádu

Postup odvolacího správního orgánu

(2) Odvolací správní orgán přezkoumává soulad napadeného rozhodnutí a řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo, s právními předpisy. Správnost napadeného rozhodnutí přezkoumává jen v rozsahu námitek uvedených v odvolání, jinak jen tehdy, vyžaduje-li to veřejný zájem. K vadám řízení, o nichž nelze mít důvodně za to, že mohly mít vliv na soulad napadeného rozhodnutí s právními předpisy, popřípadě na jeho správnost, se nepřihlíží; tímto ustanovením není dotčeno právo na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem.

Problém: Uvedené ustanovení odvolacím orgánům umožňuje výklad, podle nějž nesprávné rozhodnutí nemusí být zrušeno, pokud důvod nesprávnosti není v odvolání (přesně) uveden, což může být zejména pro právní laiky obtížné.

Možné řešení: Lze argumentovat, že omezení přezkumu věcné správnosti rozhodnutí orgánem jen na odvolací důvody je v rozporu se základní zásadou správního řízení, uvedenou v § 2 odst. 4, tedy s povinností každého správního orgánu, tedy i odvolacího, z úřední povinnosti dbát na to, aby přijaté řešení bylo v souladu s veřejným zájmem, aby odpovídalo okolnostem daného případu a aby při rozhodování obdobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly. Kromě toho je možno tvrdit, že na správnosti rozhodování v oblasti veřejné správy je vždy veřejný zájem, takže druhá věta § 89 odst. 2 je vnitřně rozporná. Tyto argumenty jsou však použitelné až ve správní žalobě proti rozhodnutí odvolacího orgánu.

§152 správního řádu

Rozklad

(1) Proti rozhodnutí, které vydal ústřední správní úřad, ministr, státní tajemník ministerstva, nebo vedoucí jiného ústředního správního úřadu v prvním stupni, lze podat rozklad.

(5) Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, lze v řízení o rozkladu

a) rozhodnutí zrušit nebo změnit, pokud se tím plně vyhoví rozkladu a jestliže tím nemůže být způsobena újma žádnému z účastníků, ledaže s tím všichni, jichž se to týká, vyslovili souhlas, nebo

b) rozklad zamítnout.

Problém: Podle odstavce 5 musí být rozklad zamítnut i tehdy, pokud je napadené rozhodnutí zjevně nesprávné či nezákonné, avšak současně by zrušením nebo změnou rozhodnutí „mohla být způsobena újma“ (což lze předpokládat, pokud půjde o jakékoli povolení) a se zrušením či změnou nebudou všichni účastníci souhlasit (což naopak předpokládat nelze).

Možné řešení: Je možno argumentovat, že zamítnutí rozkladu, pokud je napadené rozhodnutí shledáno nezákonným, by bylo v jednoznačném rozporu se základní zásadou zákonnosti (§ 2 odst. 1). Vyhovění rozkladu by muselo být založeno buď na výslovném konstatování, že podle § 152 odst. 5 nelze při respektování základních zásad výkonu veřejné správy postupovat (což je dosti sporné), nebo na výkladu, že zrušením nepravomocného rozhodnutí, které bylo napadeno rozkladem, žádnému z účastníků v právním smyslu újma nevzniká. Pokud by ani jeden z těchto argumentů neuspěl, nezbyvá jiné řešení, než pokusit se o zrušení ust. § 152 odst. 5 Ústavním soudem.

§ 94 správního řádu

Přezkumné řízení

(4) Jestliže po zahájení přezkumného řízení správní orgán dojde k závěru, že ačkoli rozhodnutí bylo vydáno v rozporu s právním předpisem, byla by újma, která by jeho zrušením nebo změnou vznikla některému účastníkovi, který nabyl práva z rozhodnutí v dobré víře, ve zjevném nepoměru k újmě, která vznikla jinému účastníkovi nebo veřejnému zájmu, řízení zastaví.

Pozn.: Toto ustanovení se na základě § 100 odst. 5 uplatní i při rozhodování o obnově řízení

Problém: Na základě prakticky nepřezkoumatelného uvážení může správní orgán s odkazem na ochranu dobré víry účastníka nebo veřejného zájmu přezkumné řízení (resp. řízení o obnově) kdykoliv zastavit.

Možné řešení: Opět argumentovat základní zásadou zákonnosti činnosti veřejné správy a tím, že právě dodržování této zásady, a tedy i ústavně zakotvené doktríny právního státu, je tím veřejným zájmem, který by měl být prioritně chráněn. Pokud přesto dojde k zastavení řízení z důvodů uvedeného v § 94 odst. 4, snažit se vždy, pokud je to možné, uplatnit nárok na náhradu škody (viz kapitola č. 6 – důkazem o nezákonnosti přezkoumávaného rozhodnutí je v tomto případě samotné rozhodnutí o zastavení přezkumného řízení, resp. řízení o obnově).

§ 131 správního řádu

Změny příslušnosti

(1) Nadřízený správní orgán může na podnět příslušného správního orgánu nebo na požádání účastníka věc usnesením převzít místo podřízeného správního orgánu a rozhodnout jako správní orgán nižšího stupně

- a) týká-li se řízení otázek, které lze vzhledem k jejich výjimečné obtížnosti nebo neobvyklosti řešit jen s použitím mimořádných odborných znalostí,*
- b) jde-li o řízení s velkým počtem účastníků (§ 144), nebo*
- c) u věci, u níž lze mít důvodně za to, že výrazně ovlivní právní poměry účastníků ve správních obvodech více podřízených správních orgánů.*

(2) Nadřízený správní orgán může usnesením pověřit k projednání a rozhodnutí věci jiný věcně příslušný podřízený správní orgán ve svém správním obvodu, a to na podnět správního orgánu, který by mohl být podle tohoto odstavce pověřen projednáváním a rozhodováním věci, nebo na požádání účastníka

- a) u věci, u níž lze mít důvodně za to, že ovlivní právní poměry účastníků řízení v obvodu pověřovaného správního orgánu výrazně větší měrou než v obvodu příslušného správního orgánu, nebo*

b) za účelem spojení jednotlivých řízení ve společné řízení (§ 140), aby byla zajištěna potřebná věcná shoda nebo návaznost rozhodnutí.

Problém: Vyčít důvodů – umožňujících nadřízenému orgánu převzít věc podle § 131 odst. 1 nebo podle odst. 2 pověřit jejím projednáním rozhodnutím jiný správní orgán, než ten, který je místně příslušný podle obecných zásad (§ 11) – je příliš široký a potenciálně i zneužitelný (umožňuje účelovou manipulaci s řízením. Ve druhém případě je nadřízený orgán, který „vybral“ a pověřil provedením řízení místně nepřislušný správní orgán, navíc zároveň odvolacím orgánem.

Možné řešení: Odvolávat se proti usnesením o převzetí nebo pověření, pokud nejsou podložena objektivními a přijatelnými důvody. (Samozřejmě je však možné si teoreticky představit, že tato ustanovení budou naopak využita k posílení odbornosti a nezávislosti rozhodování v případech, kdy úřad věcně a místně příslušný podle obecných pravidel nebude schopen či ochoten řádně řízení provést.)

§ 161 a násl. správního řádu

Druhy veřejnoprávních smluv

(1) Stanoví-li tak zvláštní zákon, může správní orgán uzavřít veřejnoprávní smlouvu s osobou, která by byla účastníkem podle § 27 odst. 1, kdyby probíhalo řízení podle části druhé, a to i namísto vydání rozhodnutí. Podmínkou účinnosti veřejnoprávní smlouvy je souhlas ostatních osob, které by byly účastníky podle § 27 odst. 2 nebo 3. Správní orgán přitom postupuje podle ustanovení o souhlasu třetích osob (§ 168).

(2) Veřejnoprávní smlouvu lze uzavřít i po zahájení řízení podle části druhé. Poté, co veřejnoprávní smlouva byla uzavřena, správní orgán usnesením řízení zastaví.

Problém: Možnost uzavírat veřejnoprávní smlouvy mezi správním orgánem a soukromým subjektem namísto standardního správního řízení přináší riziko zneužití, jestliže nebude (zvláštním předpisem) přesně upraven proces přijímání veřejnoprávní smlouvy a ani rámcově její obsah.

V praxi hrozí, že žadatel představí potenciálním účastníkům řízení svůj záměr tak, že budou obsahem navržené smlouvy souhlasit. Jelikož však smlouva nebude řešit problémy do detailu, jak je to obvyklé při vydávání rozhodnutí, bude docházet ke konfliktům následně, nikoliv k jejich řešení transparentní cestou v průběhu řízení. Dalším rizikem je, že může docházet k opomenutí některých účastníků řízení, kteří se budou následně jen velmi těžko domáhat zrušení veřejnoprávní smlouvy – z ustanovení správního řádu o veřejnoprávní smlouvě (§ 159-170) nelze totiž jednoznačně vyčíst, jakým postupem by se měl bránit opomenutý účastník, jehož souhlas nebyl vyžádán a podle úřadu ani nebyl potřebný.

Ustanovení § 170 správního řádu dokonce výslovně vylučuje použití těch ustanovení občanského zákoníku, která se týkají neplatnosti a odporovatelnosti právních úkonů. V souladu se stavebním zákonem může být formou veřejnoprávní smlouvy nahrazeno

např. územní rozhodnutí a stavební povolení.

Možné řešení: Protože podmínkou účinnosti veřejnoprávní smlouvy je souhlas ostatních osob, které by jinak byly účastníky řízení podle § 27 odst. 2 nebo 3, lze v každém případě, pokud se tyto osoby obávají rizika zneužití, uzavření veřejnoprávní smlouvy zabránit, případně podmiňovat souhlas přesnými podmínkami jejího obsahu.

Pokud by došlo k uzavření veřejnoprávní smlouvy bez souhlasu osoby, která by jinak byla účastníkem řízení, je na místě obrátit se na nadřízený orgán s podnětem k provedení přezkumného řízení, je však na uvážení tohoto orgánu, zda shledá k zahájení přezkumného řízení důvody a řízení zahájí.

Dalším možným řešením by dle našeho názoru mělo být vyvolání sporného řízení podle § 169 odst. 1 a § 141 správního řádu. Předmětem tohoto sporného řízení by byla otázka, zda měl být vyžádán souhlas dané osoby a zda je tedy smlouva účinná či nikoliv.

Případně připadá do úvahy rovněž postup podle § 142 správního řádu, dle kterého *„správní orgán v mezích své věcné a místní příslušnosti rozhodne na žádost každého, kdo prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jeho práv, zda určitý právní vztah vznikl a kdy se tak stalo, zda trvá, nebo zda zanikl a kdy se tak stalo“*.

Bylo by tak možné obrátit se na úřad s žádostí o vydání rozhodnutí podle tohoto ustanovení, jehož výsledkem by bylo určení, zda je smlouva účinná. Je ale možné, že úřad bude trvat na tom, že osoba, jejíž souhlas chybí, by vůbec nebyla účastníkem řízení, a neprokázala tak, že vydání rozhodnutí dle § 142 správního řádu je nezbytné pro uplatnění jejích práv. V takovém případě by bylo nutné se odvolat k nadřízenému orgánu, případně podat žalobu proti rozhodnutí o odvolání ke správnímu soudu.

Kapitola 3

Proč je důležité znát povinnosti úředníků?

3.1. Povinnosti úředníků obcí a krajů

Kde se můžeme dozvědět, jaké všechny povinnosti musejí úředníci při výkonu své práce dodržovat?

Stačí nahlédnout do zákona č. **312/2002 Sb.**, o úřednících územních samosprávných celků. Ten se však vztahuje pouze na úředníky obcí, měst a krajů, nikoliv na úředníky ministerstev či jiných ústředních orgánů státní správy. Na ty by měl dopadat zákon č. 218/2002 Sb., služební zákon, jehož platnost je však neustále odkládána a platí zatím jen několik málo z jeho ustanovení (viz bod 3. 2. této kapitoly). Kromě zákona č. 312/2002 Sb., a také zákoníku práce (č. 262/2006 Sb.), které stanovují, co všechno úředník musí, o tom, co všechno naopak nesmí, se můžeme dozvědět např. v zákoně o přestupcích (č. 200/1990 Sb.), v trestním zákoně (č. 40/2009 Sb.; viz kapitola č. 5) a nepřímo v zákoně o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (č. 82/1998 Sb.; viz kapitola č. 6). Připravuje se také nový zákon o úřednících a zaměstnancích veřejné správy a o vzdělávání ve veřejné správě, který v budoucnu může vstoupit v platnost namísto zákona o státní službě.

Všechny tyto právní normy a množství povinností úředníkům v nich stanovených by měly přispívat k tomu, aby výkon veřejné správy probíhal vždy v souladu se zákony, byl co nejkvalitnější, úředníci jednali a rozhodovali nestranně, zdrželi se jednání, které by mohlo vést ke střetu zájmů nebo narušit důvěryhodnost jejich úřadu, pracovat svědomitě a řádně podle svých sil, znalostí a schopností atp. Základní **povinnosti úředníků územních samosprávných celků** nalezneme pěkně pohromadě v § 16 zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků:

§ 16 zákona o úřednících územních samosprávných celků

(1) Úředník je povinen

- a) *dodržovat ústavní pořádek České republiky,*
- b) *dodržovat právní předpisy vztahující se k práci jím vykonávané; dodržovat ostatní předpisy vztahující se k práci jím vykonávané, pokud s nimi byl řádně seznámen,*
- c) *hájit při výkonu správních činností veřejný zájem,*
- d) *plnit pokyny vedoucích úředníků, nejsou-li v rozporu s právními předpisy;*
- e) *prohlubovat si kvalifikaci v rozsahu stanoveném tímto zákonem,*
- f) *jednat a rozhodovat nestranně bez ohledu na své přesvědčení a zdržet se při výkonu práce všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v nestrannost rozhodování,*
- g) *zdržet se jednání, jež by závažným způsobem narušilo důvěryhodnost územního*

samosprávného celku,

h) zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu se zájmy osobními, zejména nezneužívat informací nabytých v souvislosti s výkonem zaměstnání ve prospěch vlastní nebo někoho jiného,

i) v souvislosti s výkonem zaměstnání nepřijímat dary nebo jiné výhody,

j) v rozsahu stanoveném zvláštními právními předpisy zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se dozvěděl při výkonu zaměstnání a v souvislosti s ním;

k) poskytovat informace o činnosti územního samosprávného celku podle zvláštních právních předpisů v rozsahu, v jakém to vyplývá z jeho pracovního zařazení,

l) při ústním nebo písemném jednání s fyzickými nebo právníckými osobami sdělit své jméno, příjmení, úřad, ve kterém je zařazen k výkonu práce, zařazení v útvaru úřadu; územní samosprávný celek v organizačním řádu může stanovit, pro které funkce a činnosti lze nahradit toto označení uvedením identifikačního čísla úředníka,

m) oznámit územnímu samosprávnému celku, že nastaly skutečnosti, které odůvodňují převedení na jinou práci (§ 11) nebo odvolání z funkce (§ 12).

(2) Úředník je dále povinen

a) pracovat svědomitě a řádně podle svých sil, znalostí a schopností,

b) plně využívat pracovní doby a pracovních prostředků k vykonávání svěřených prací, plnit kvalitně, hospodárně a včas pracovní úkoly,

c) řádně hospodařit s prostředky svěřenými mu územním samosprávným celkem a střežit a ochraňovat jeho majetek před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy územního samosprávného celku,

d) zachovávat pravidla slušnosti při úředním jednání a vůči ostatním zaměstnancům působícím ve veřejné správě.

Jak je z výše uvedeného výčtu ustanovení § 16 jasně vidět, povinností, které úředník obce či kraje musí nejen plnit ale i splnit, je značná řada. Zapamatujte si tedy alespoň ty nejzásadnější z nich, neboť v úředním kontaktu s úředníkem máte právo se dodržování těchto povinností aktivně domáhat. Je možné, že v situaci, kdy dáte najevo znalost předpisů, kterými se práce úřadů řídí, úředník vůči Vám pozmění své chování. Předpokládáme, že v pozitivním slova smyslu. Pokud však dá naopak najevo, že mu Vaše upozornění na to, že své povinnosti neplní dostatečně kvalitně nebo vůbec, není po libosti, zachovejte klid a asertivně na jejich plnění trvejte. Vyžádejte si pak následně, aby Vaše návštěva na úřadě byla řádně zaprotokolována, přičemž do protokolu (např. o nahlédnutí do spisu) uveďte všechny skutečnosti, které jsou podle vás důležité, a tedy i například nevhodné chování úředníka, kterým porušoval své povinnosti podle zákona č. 312/2002 Sb.

Pokud jde o vedoucí úředníky, tak pokud by ti porušili závažným způsobem některou ze svých zákonem stanovených povinností nebo se dopustili nejméně dvou méně závažných porušení zákonem stanovených povinností v době posledních 6 měsíců, tak podle § 12

zákona mohou být z **funkce odvolání**.

Představte si nikoliv neobvyklou situaci, že **úředník** obecního nebo krajského úřadu – na kterého se obrátíte v rámci správního řízení s řešením nějaké Vaší žádosti, nebo ve správním řízení, kterého se účastníte např. jako soused žadatele o stavební povolení nebo jako občanské sdružení – **poruší své povinnosti podle § 16** zákona o úřednících územních samosprávných celků, např. bezdůvodně opomene přijmout Vámi osobně přinesené důkazy s tím, že není úřední den, nebo je jeho chování např. na ústním jednání vůči Vám nevhodné, kdy Vám dává najevo, že jste „jen“ z občanského sdružení, zatímco k žadateli o povolení se chová důvěrně a vstřícně.

Jak takovou situaci řešit? Některé obce a kraje mají pro **stížnosti** (ale i pochvaly) na úředníky zavedené speciální formuláře – ty však bývají anonymní a mají za cíl spíše zjistit spokojenost občanů s kvalitou práce úřadu jako celku. Proto tyto formuláře u závažnějších případů nedoporučujeme využívat. Aby totiž bylo možno stížnost řádně prošetřit, je nutné, aby byl stěžovatel pro úřad identifikovatelný, aby se tedy přinejmenším podepsal, uvedl své jméno, příjmení a adresu, na kterou by jej bylo možno informovat o výsledku prošetření stížnosti.

Některé obce či kraje zřídily speciální e-mailovou adresu např. ve formě stiznosti@nazev-uradu.cz. Tuto možnost využít můžete, již proto, že e-mail není anonymní (pokud jej podepíšete). Ve smyslu § 37 odst. 4 správního řádu je však nutné e-mail bez elektronického podpisu písemně potvrdit ve lhůtě 5 dnů.

Nejvhodnější však bude, pokud sami napíšete stížnost kritizující úředníkovu chování či přístup k Vám či k celé projednávané věci. Tento adresujte úřadu, na kterém je úředník zaměstnán. V něm vylíchte všechny podstatné skutečnosti, které mají vztah k povinnostem úředníka, a zaměřte se na ty z nich, které podle Vás úředník porušil. Nezapomeňte podnět podepsat a požádat, abyste o výsledku šetření byli informováni.

(Vzor č. 6)

Stížnosti by měl prošetřovat tajemník obce (nebo starosta, pokud není v obci tajemník) nebo ředitel krajského úřadu či jimi pověření pracovníci. Od nich tedy můžete očekávat odpověď.

Správní řád pak upravuje vyřizování stížností v § 175:

§ 175 správního řádu

(1) Dotčené osoby mají právo obracet se na správní orgány se stížnostmi proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu, neposkytuje-li tento zákon jiný prostředek ochrany.

(2) Podání stížnosti nesmí být stěžovateli na újmu; odpovědnost za trestný čin nebo správní delikt není tímto ustanovením dotčena.

(3) Stížnost lze podat písemně nebo ústně; je-li podána ústně stížnost, kterou nelze

ihned vyřídit, sepíše o ní správní orgán písemný záznam.

(4) Stížnost se podává u toho správního orgánu, který vede řízení. Tento správní orgán je povinen prošetřit skutečnosti ve stížnosti uvedené. Považuje-li to za vhodné, vyslechne stěžovatele, osoby, proti nimž stížnost směřuje, popřípadě další osoby, které mohou přispět k objasnění věci.

(5) Stížnost musí být vyřízena do 60 dnů ode dne jejího doručení správnímu orgánu příslušnému k jejímu vyřízení. O vyřízení stížnosti musí být stěžovatel v této lhůtě vyrozuměn. Stanovenou lhůtu lze překročit jen tehdy, nelze-li v jejím průběhu zajistit podklady potřebné pro vyřízení stížnosti.

(6) Byla-li stížnost shledána důvodnou nebo částečně důvodnou, je správní orgán povinen bezodkladně učinit nezbytná opatření k nápravě. O výsledku šetření a opatřeních přijatých k nápravě se učiní záznam do spisu; stěžovatel bude vyrozuměn jen tehdy, jestliže o to požádal.

(7) Má-li stěžovatel za to, že stížnost, kterou podal u příslušného správního orgánu, nebyla řádně vyřízena, může požádat nadřízený správní orgán, aby přešetřil způsob vyřízení stížnosti.

3.2. Povinnosti státních zaměstnanců podle zákona o státní službě

Zákon o státní službě (zákon č. 218/2002 Sb. o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon) by měl od počátku roku 2015 upravovat postavení úředníků orgánů státní správy (tj. úředníků ministerstev a dalších ústředních orgánů státní správy a všech ostatních správních úřadů vykonávajících státní správu). Pro dobu mezi rokem 2004, kdy zákon vstoupil v platnost, resp. účinnost, a začátkem roku 2015, kdy by měl podle poslední novelizace být plně účinný, je stanoveno přechodné období, ve kterém platí jen několik málo ustanovení. Vzhledem k tomu, že je účinnost zákona opakovaně odkládána, je možné, že dojde k opětovnému odložení, nebo jeho plnému či částečnému nahrazení nově připravovaným zákonem o úřednících a zaměstnancích veřejné správy. Žádné z níže uvedených ustanovení zatím nevstoupilo v účinnost, lze je tedy použít pouze podpůrně.

Podstatná je z tohoto pohledu první věta § 1 zákona: „zákon upravuje právní poměry zaměstnanců vykonávajících ve správních úřadech státní správu jako službu, kterou Česká republika poskytuje veřejnosti“. Pro naše účely je dále klíčové zejména ustanovení § 61 zákona, které obsahuje výčet povinností státních zaměstnanců. Relevantní dále může být ustanovení § 36 zákona, podle kterého zaměstnanci, kteří jsou osobami blízkými podle zvláštního právního předpisu, nesmějí být zařazeni ve službě tak, aby jeden byl přímo podřízen druhému nebo podléhal jeho finanční anebo účetní kontrole. Podle § 40 je státní zaměstnanec, kterému bylo sděleno obvinění pro trestný čin, jehož se měl dopustit porušením služebních povinností, **zproštěn služby až do skončení trestního stíhání**.

Kapitola 4

Právo na informace

Důležitým předpokladem pro zjištění (nejen) korupčních aspektů v určitém případě je získání relevantních informací, které tomuto jednání mohou nasvědčovat. K tomu slouží institut práva na informace. **Každý má právo na získání informací od správních orgánů a dalších povinných subjektů, které tuto informaci mají k dispozici, pokud poskytnutí takové informace neomezuje zákon.** Toto právo každé fyzické a právnické osoby je zakotveno v Listině základních práv a svobod, konkrétně v člancích 17 (právo na informace) a 35 odst. 2 (právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů). Ústavní právo na informace je v našem právním řádu rozvedeno dvěma zákony, zákonem č. **106/1999 Sb.**, o svobodném přístupu k informacím, a zákonem č. **123/1998 Sb.**, o právu na informace o životním prostředí.

4.1. Zákon o svobodném přístupu k informacím

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, upravuje práva občanů při snaze získat od tzv. „povinných subjektů“ **jakékoliv informace**, které se vztahují k jejich činnosti.

Těmito „povinnými subjekty“ jsou všechny:

- státní orgány (např. vláda, ministerstva, Česká inspekce životního prostředí, Energetický regulační úřad),
- územní samosprávné celky a jejich orgány (např. obecní úřad, krajský úřad, starosta, zastupitelstvo obce a kraje),
- veřejné instituce (např. vysoké školy, Česká televize, Ředitelství silnic a dálnic, ČEZ) a
- subjekty, kterým zákon svěřil rozhodování o právech, právem chráněných zájmech nebo povinnostech fyzických nebo právnických osob v oblasti veřejné správy v rozsahu této jejich rozhodovací činnosti (např. Česká advokátní komora, exekutoři)

Žádost je možno podat ústně, písemně, telefonicky či elektronicky. Vždy lze však doporučit písemnou formu.

(vzor č. 7)

Zákon výslovně stanoví důvody, na jejichž základě mohou povinné subjekty odmítnout zpřístupnit informaci. Jedná se zejména o ochranu státem utajovaných informací, obchodního tajemství, duševního vlastnictví a osobních údajů. Důvody, pro které je možno

poskytnutí informací odepřít, jsou uvedeny v ustanovení § 7 až § 11. V této souvislosti ji nicméně třeba také upozornit na ustanovení § 12 zákona o svobodném přístupu k informacím, podle kterého všechna omezení práva na informace musí provést povinný subjekt tak, že „*poskytne požadované informace včetně doprovodných informací po vyloučení těch informací, u nichž to stanoví zákon*“. To například znamená, že pokud požádáte o poskytnutí kopie listiny, která obsahuje osobní údaje, nemůže povinný subjekt odmítnout poskytnutí kopie celé listiny s poukazem na chráněné údaje. Jeho povinností je chráněné údaje na kopii listiny znečitelnit (např. začernit) a kopii poskytnout.

Lhůta k vyřízení žádosti o informace je **15 dnů od doručení**. Ve složitějších případech může být lhůta prodloužena o dalších 10 dnů. O tom však musí být žadatel vyrozuměn.

Výsledkem vyřízení žádosti může být:

- poskytnutí požadovaných informací, a to buď zcela, nebo zčásti
- rozhodnutí o odepření zpřístupnění informace
- nečinnost povinného subjektu.

Pokud povinný subjekt z nějakého důvodu odmítne informace vydat, musí o tom vydat správní rozhodnutí. Toto rozhodnutí musí obsahovat odůvodnění.

Proti rozhodnutí o odepření zpřístupnění informace se můžete **odvolat ve lhůtě 15 dní** od jeho doručení, a to samozřejmě i v případě, kdy úřad odpoví jen na některé z položených otázek.

V případě, že povinný subjekt ve lhůtě pro vyřízení žádosti **vůbec nereaguje**, můžete do 30 dnů od uplynutí lhůty k poskytnutí informace podat stížnost. Stížnost se adresuje povinnému subjektu; pokud jí do 7 dnů nevyhoví, musí stížnost do 7 dnů i se spisovým materiálem předložit nadřízenému orgánu k rozhodnutí.

(vzor č. 8)

Pokud Vám povinný subjekt odmítne informaci poskytnout a odvolací orgán nevyhoví Vašemu odvolání proti rozhodnutí povinného subjektu, můžete podat správní žalobu na zrušení tohoto rozhodnutí o odvolání a uložení povinnosti informace poskytnout. Podle § 16 zákona o svobodném přístupu k informacím soud při soudním přezkumu přezkoumá, zda jsou dány důvody pro odmítnutí žádosti. Pokud takové důvody dány nejsou, soud zruší rozhodnutí o odvolání a rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti a povinnému subjektu nařídí požadované informace poskytnout. Žaloba se podává u krajského soudu ve lhůtě **2 měsíců ode dne doručení** rozhodnutí o odvolání.

K podání žaloby nepotřebujete právníka, nicméně případ od případu bude vhodné s ním přinejmenším obsah a formální náležitosti žaloby zkontrolovat. Ve složitějších případech pak pro sepsání žaloby a řízení před soudem doporučujeme právní zastoupení.

4.2. Zákon o právu na informace o životním prostředí

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, upravuje práva občanů při získávání informací o životním prostředí. Co se rozumí informacemi o životním prostředí, definuje **ustanovení § 2 písm. a) zákona**.

§ 2 písm. a) zákona o právu na informace o životním prostředí:

Pro účely tohoto zákona se rozumí informacemi o životním prostředí (dále jen "informace") informace v jakékoliv technicky proveditelné podobě, které vypovídají zejména o

- 1. stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu,*
- 2. připravovaných nebo prováděných činnostech a opatřeních a o uzavíraných dohodách, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,*
- 3. stavu složek životního prostředí, včetně geneticky modifikovaných organismů, a o interakci mezi nimi, o látkách, energii, hluku, záření, odpadech včetně radioaktivních odpadů a dalších emisích do životního prostředí, které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat jeho složky, a o důsledcích těchto emisí,*
- 4. využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na životní prostředí a rovněž údaje nezbytné pro vyhodnocování příčin a důsledků tohoto využívání a jeho vlivů na živé organismy a společnost,*
- 5. vlivech staveb, činností, technologií a výrobků na životní prostředí a veřejné zdraví a o posuzování vlivů na životní prostředí,*
- 6. správních řízeních ve věcech životního prostředí, posuzování vlivů na životní prostředí, peticích a stížnostech v těchto věcech a jejich vyřízení a rovněž informace obsažené v písemnostech týkajících se zvláště chráněných součástí přírody a dalších součástí životního prostředí chráněných podle zvláštních předpisů,*
- 7. ekonomických a finančních analýzách použitých v rozhodování a dalších opatřeních a postupech ve věcech životního prostředí, pokud byly pořízeny zcela nebo zčásti z veřejných prostředků,*
- 8. stavu veřejného zdraví, bezpečnosti a podmínkách života lidí, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,*
- 9. stavu kulturních a architektonických památek, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,*
- 10. zprávách o provádění a plnění právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí,*

11. *mezinárodních, státních, regionálních a místních strategiích a programech, akčních plánech apod., jichž se Česká republika účastní, a zprávách o jejich plnění,*
12. *mezinárodních závazcích týkajících se životního prostředí a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána,*
13. *zdrojích informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů;*

Toto ustanovení je důležité pro rozlišení, podle kterého z obou informačních zákonů postupovat. Pokud informace, kterou požadujete, má znaky této poměrně široké definice, budete postupovat podle zákona č. 123/1998 Sb., stačí jednoduše napsat např. „*postupem podle zákona č. 123/1998 Sb. vás žádám o poskytnutí následujících informací:...*“. V opačném případě budete žádost podávat podle zákona č. 106/1999 Sb. Pokud si nejste jisti, kterým zákonem se Vaše žádost bude řídit, klidně ponechte toto na uvážení povinného subjektu.

Hlavní rozdíly mezi oběma zákony jsou kromě věcného obsahu žádosti o informace tyto:

- Největší rozdíl je ve lhůtách k vyřízení žádosti. Podle zákona č. 123/1998 Sb. se uplatní lhůta třicetidenní, kterou lze při zvláštních okolnostech výjimečně prodloužit až na 60 dnů, oproti patnáctidenní lhůtě s možností prodloužení ze závažných důvodů nejvýše o 10 dní obsažené v zákoně č. 106/1999 Sb.
- Důvody pro odepření zpřístupnění informace jsou podobné u obou zákonů, nicméně v případě zákona č. 123/1998 Sb. není porušením obchodního tajemství zpřístupnění informace označené za obchodní tajemství, pokud se požadovaná informace týká působení provozní činnosti podnikatele na životní prostředí.
- Dalším rozdílem je skutečnost, že odvolání se podle zákona č. 123/1998 Sb. podává i v případě, že povinný subjekt o žádosti o informace ve lhůtě vůbec nerozhodne, je nečinný (tzv. **odvolání proti fiktivnímu rozhodnutí**). Podle zákona č. 106/1999 Sb. se v těchto situacích naopak podává **stížnost**.
- V neposlední řadě se pak informační zákony liší ve věci úhrady za poskytnuté informace (viz níže subkapitola 4.4).

4.3. Obvyklé důvody pro neposkytnutí informace

Ochrana utajovaných skutečností: Typově musí být uvedena v seznamu utajovaných skutečností a neoprávněné nakládání s ní by mohlo způsobit újmu zájmům ČR.

Ochrana obchodního tajemství: Za obchodní tajemství mohou být označeny pouze ty informace, které splňují všechny tyto náležitosti: 1. mají skutečnou nebo alespoň potenciální hodnotu, 2. nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, 3. mají být podle vůle podnikatele utajeny a 4. ten jejich utajení odpovídajícím způsobem zajišťuje (včas, před podáním žádosti; pokud se ho orgán zeptá, jestli požadovaná informace nemá být považovaná za obchodní tajemství, jde o nesprávný postup). Správní orgány nejsou obchodními subjekty, které by se mohly dovolávat této ochrany. Podrobněji viz např.

Omezení přístupu k informacím v průběhu správního řízení: Některé úřady odmítají poskytnout informaci ze správního spisu s poukazem, že stále probíhá správní řízení. To nelze činit takto paušálně, informační zákony omezují poskytnutí informace pouze na probíhající trestní řízení, rozhodovací činnost soudů s výjimkou rozsudků, činnost Nejvyššího kontrolního úřadu. Na jiná řízení se toto omezení nevztahuje a odmítnutí zpřístupnění informace je tak nezákonné.

Neposkytování informací ze správního spisu s odkazem na § 38 správního řádu: Úřady často odmítají poskytnout informace, které jsou součástí správního spisu vedeného k nějakému, i ukončenému správnímu řízení. Odvolávají se na specialitu ustanovení § 38 správního řádu k informačním zákonům. Jinými slovy tvrdí, že nahlížení do spisu je upraveno speciálním způsobem v ustanovení § 38 správního řádu a jiným způsobem, např. postupem podle informačních zákonů, není možné informace ze spisu poskytovat. To však není pravda. Podle ustanovení § 38 správního řádu jsou účastníkům řízení, jejich zástupcům a osobám, které prokážou právní zájem nebo jiný vážný důvod, poskytovány informace ze spisu formou nahlížení do spisu. Tyto osoby tak mají přístup k celému spisu, mohou si z něj libovolně činit výpisy, opisy, kopie. Informační zákony upravují omezenější způsob získávání informací ze spisu, který stojí vedle způsobu stanoveného § 38 správního řádu a vzájemně se nijak nevylučují. Ten, kdo žádá o informace ze správního spisu na základě informačních zákonů, musí respektovat, že tyto informace mu budou poskytnuty po vyloučení chráněných údajů (viz výše; např. kopie listiny se začerněnými osobními údaji). Skutečnost, že účastníci řízení mohou do celého spisu nahlížet a pořizovat v zásadě bez omezení jeho kopie, nemůže znamenat, že kdokoliv další nemůže některé informace ze spisu získat na základě informačních zákonů. Tento výklad již opakovaně potvrdil i Nejvyšší správní soud, např. ve svém rozhodnutí č. j. 3 As 13/2007-75.

4.4. Úhrada nákladů za poskytnutí informací

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím: kromě tzv. přímých nákladů (např. za pořízení kopií) umožňuje zpoplatnit i „*náklady spojené s vyhledáváním informací*“. Z toho úřady dovodily, že mohou naúčtovat také čas strávený vyhledáváním informací. Vydání informací lze navíc při použití tohoto zákona vázat na zaplacení úhrady nebo zálohy, a bez toho informací nevydat. Tato konstrukce je podle našeho názoru nevhodná, neboť musíte zaplatit, abyste informace co nejdříve dostali, a pak je hypoteticky možné se s povinným subjektem soudit (abyste prokázali, že úhrada byla požadována neoprávněně a vymohli ji nazpět). Zvláště je to ošidné při zaslání informace na dobírku, kdy ani nevíte, jaké informace Vám poskytují. Nepřiměřenou výši úhrady za poskytnutí informace můžete považovat za odepření zpřístupnění informace a podat proti tomu stížnost podle § 16a odst. 1 písm. d), resp. následně správní žalobu.

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí: informace se poskytují zpravidla bezplatně; pouze za kopie, nosiče a odeslání lze požadovat úhradu. Zákon neumožňuje vázat poskytnutí informací na zaplacení zálohy či celé úhrady (povinný

subjekt musí informace poskytnout, a pak se s Vámi může soudit o zaplacení úhrady).

Bohaté informace o oblasti svobodného přístupu k informacím, jednotlivých kauzách, významných rozsudcích včetně elektronické poradny naleznete na webových stránkách Otevřené společnosti, o.p.s.: www.otevrete.cz.

Kapitola 5

Trestněprávní odpovědnost úředníků

Jak již bylo uvedeno v kapitole č. 3 o povinnostech úředníků, máte právo aktivně se v úředním kontaktu s úředníkem domáhat toho, aby plnil povinnosti podle zákona o úřednících územních samosprávných celků. Co když však na Vaše upozornění na jejich porušování nedostanete adekvátní nebo žádnou reakci?

Jak se zachovat, když následná stížnost u jeho zaměstnavatele není úspěšná a je „smetena pod stůl“? A jak postupovat v případě, kdy se úředník dopustil nikoliv jen nepodstatného provinění proti zákonu, ale např. vydá ve správním řízení povolení, z něhož porušování povinností podle § 16 zákona o úřednících přímo číší? A pokud jste navíc přesvědčeni o tom, že úředník takové povolení vydal právě a jen proto, že mohl být žadatelem podplacen?

5.1. Základy trestní odpovědnosti

Na takové eventualitu pamatuje zákon č. **40/2009 Sb.**, trestní zákoník. Je však třeba zdůraznit, že pokus o využití možností trestního práva by měl obecně přicházet do úvahy spíše jako krajní řešení, tedy tam, kde jde o skutečně závažná porušení zákonných povinností úředníků, která nejsou řešitelná např. formou stížností (za které by jim pak zaměstnavatel např. snížil plat – viz kapitola č. 3) či občanskoprávní cestou (vymáhání škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem – viz kapitola č. 6). Zmíníme se proto alespoň stručně o základech trestní odpovědnosti a ustanoveních § 12 až § 16 trestního zákoníku, které definují **základní znaky trestného činu**:

§ 12 trestního zákoníku

Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe

(1) Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.

(2) Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

§ 13 trestního zákoníku

Trestný čin

(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li

trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

§ 14 trestního zákoníku

Přečiny a zločiny

(1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Zavinění

§ 15 trestního zákoníku

Úmysl

(1) Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

§ 16 trestního zákoníku

Nedbalost

(1) Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

(2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

K trestní odpovědnosti se pojí všeobecně známá poučka o tom, že „neznalost zákona neomlouvá“. A ta platí pro nás všechny bez rozdílu, úředníky nevyjímaje, ba přímo naopak, neboť se u nich předpokládá, že by měli být dobře znalí zákonů, tedy minimálně těch,

kteřé upravují jejich povinnosti a především oblast, kterou se profesionálně při výkonu své práce zabývají (např. stavební právo). Čím se úředníci z pohledu trestního práva dále liší od „běžných občanů“, je jejich postavení „**úřední osoby**“ (předchází trestní zákon používal pojem „veřejný činitel“). Tento pojem podrobně definuje § 127 trestního zákoníku, nám však postačí si pamatovat, že zaměstnanci úřadů (vyjma „pomocného personálu“ jako jsou např. sekretářky, řidiči, archiváři či uklízečky) to budou v zásadě vždy, pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používají při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů.

5.2. Trestné činy úředních osob

Jakých trestných činů se může úředník jako úřední osoba při výkonu své pravomoci nejčastěji dopustit? Mohou to být především „Trestné činy úředních osob“, které jsou specifikovány v § 329 a § 330 trestního zákoníku či v následujícím dílu třetím „Úplatkářství“ (§ 331 až § 334). Samozřejmě do úvahy připadají i další trestné činy, těm se však v této publikaci nevěnujeme.

§ 329 trestního zákoníku

Zneužití pravomoci úřední osoby

(1) Úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch

a) vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu,

b) překročí svou pravomoc, nebo

c) nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci,

bude potrestána odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému značný prospěch,

b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

c) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,

d) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,

e) spáchá-li takový čin zneužívaje bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného, nebo

f) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo
- b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu.

(4) Příprava je trestná.

§ 330 trestního zákoníku

Maření úkolu úřední osoby z nedbalosti

(1) Úřední osoba, která při výkonu své pravomoci z nedbalosti zmaří nebo podstatně ztíží splnění důležitého úkolu, bude potrestána odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,
- b) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,
- c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo
- d) zajistí-li takovým činem jinému značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo
- b) zajistí-li takovým činem jinému prospěch velkého rozsahu.

Ustanovení § 329 trestního zákoníku jasně vymezuje, že k tomu, aby mohlo být nějaké jednání (nebo opomenutí, nečinnost) úředníka, kterým porušil své povinnosti (např. podle § 16 zákona o úřednících územních samosprávných celků) považováno za trestný čin, je třeba úmyslu způsobit jinému škodu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch.

I když si můžete být jisti, že úředník své povinnosti porušil závažným způsobem a překročil svou pravomoc nebo ji vykonal v rozporu se zákonem či takovou povinností vůbec nesplnil, ale o jeho skutečné motivaci buď nemáte tušení, anebo i když máte podezření např. na korupci, dobře víte, že úmysl lze jen stěží prokázat. To by Vás však nemělo nijak odrazovat, neboť často již podání trestního oznámení (viz níže) může mít onen potřebný „odstrašující efekt“, kdy si úředník může uvědomit, že je za své chování v souvislosti s výkonem práce (také trestně) odpovědný.

Dovolíme si však zopakovat, že „strašení“ úředníků trestními oznámení nelze považovat za legitimní, pokud si nejste dostatečně jisti tím, že úředník závažným způsobem své povinnosti porušil.

„Výhodou“ ustanovení § 330 trestního zákoníku oproti § 329 je, že zde stačí zavinění z nedbalosti. Jaké však může být „zmaření nebo podstatné ztížení splnění důležitého

úkolu“ v oblasti veřejné správy? Domníváme se, že závažná porušení zákonných povinností úředníka podle jednotlivých zákonů je možno často považovat za způsobilé značným způsobem ohrozit a ztížit výkon veřejné správy např. na úseku stavebního, živnostenského práva nebo na úseku práva životního prostředí. Pokud úředník poruší důležité právní povinnosti, může tento jeho čin za jistých okolností ovlivňovat to, jak je konkrétní úřad vnímán veřejností. Je nepochybné, že udržení její důvěry v kvalitní, objektivní a nestranný výkon státní správy a plnění povinností podle § 16 zákona č. 312/2002 Sb. lze považovat za důležitý úředníkův úkol ve smyslu věty první § 330 odst. 1 trestního zákona.

Plnění takovýchto povinností lze považovat za veřejný zájem, neboť dopady spáchání trestného činu úředníka na tuto oblast se mohou dotknout nejen dané obce, města či okresu, ale s přispěním dalších závažných okolností také až území kraje či celé České republiky.

Všichni asi dobře víme, že poskytnutí či přijetí úplatku „v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu“ je trestné. Ustanovení § 331 až § 333 trestního zákoníku vymezují trestné činy „přijetí úplatku“, „podplácení“ a „nepřímé úplatkářství“.

Důležité je ustanovení § 334, které vymezuje, co všechno může být za úplatek považováno. Kromě asi nejběžnějšího způsobu poskytnutí úplatku finanční částkou, to tedy může být např. „protislužba“ (nabídka exkluzivního třítydenního zájezdu do Afriky), či neoprávněná výhoda poskytnutá v „natURALÍCH“ (stavební materiál na úředníkovu novou vilu).

Úplatkářství

§ 331 trestního zákoníku

Přijetí úplatku

(1) Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo

kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek,

bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo za okolností uvedených v odstavci 1 úplatek žádá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch, nebo

b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

§ 332 trestního zákoníku

Podplacení

(1) Kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo

kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až šest let, propadnutím majetku nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu anebo jiný zvlášť závažný následek, nebo

b) spáchá-li takový čin vůči úřední osobě.

§ 333 trestního zákoníku

Nepřímé úplatkářství

(1) Kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Kdo z důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

§ 334 trestního zákoníku

Společné ustanovení

(1) Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.

(2) Úřední osobou podle § 331 až 333 se vedle osoby uvedené v § 127 rozumí též jakákoliv osoba

a) zastávající funkci v zákonodárném orgánu, soudním orgánu nebo v jiném orgánu veřejné moci cizího státu,

b) zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodním soudním orgánu,

c) zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodní nebo nadnárodní

organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného nebo v jejím orgánu nebo instituci, nebo

d) zastávající funkci v podnikající právnické osobě, v níž má rozhodující vliv Česká republika nebo cizí stát,

pokud je s výkonem takové funkce, zaměstnání nebo práce spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.

(3) Za obstarávání věcí obecného zájmu se považuje též zachovávaní povinností uložené právním předpisem nebo smluvně převzaté, jejímž účelem je zajistit, aby v obchodních vztazích nedocházelo k poškozování nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají.

Řešení otázek týkajících se trestných činů souhrnně nazvaných „Úplatkářství“ je v dnešní době velice aktuální. A proto tak často slyšíme z úst politiků, že je třeba s korupcí a klientelismem rázně zatočit.

Jen zřídka jsou však taková mnohdy dramaticky pronášená slova míněna upřímně a především výjimečně bývají spojena s existencí alespoň náznaku programu, jak tuto problematiku uchopit a pokusit se ji řešit. Iniciativa tedy není na nikom jiném než na Vás a spočívá v důsledném využívání účasti veřejnosti na rozhodování a všech dostupných práv umožňujících ovlivňovat běh věcí veřejných.

Může se Vám pak přesto (nebo právě proto) stát, že se ocitnete v situaci, kdy je Vám naznačeno, že k vyřízení nějakého povolení kromě nejrůznějších podkladů a vyjádření bude také třeba nabídnout úředníkovi obálku s penězi, nebo mu poskytnout nějakou jinou protislužbu.

Nebo můžete mít podezření, že Váš soused nemohl tak rychle získat stavební povolení na přístavbu jeho domu jinak, než že úředníka uplatil. Stavebního řízení jste se navíc účastnili a řádně jste uplatnili námitku, že Vám přístavba výrazně zhorší pohodu Vašeho bydlení a kromě oken do obýváku bude zastíňovat také Vaši zahrádku.

5.3. Trestní oznámení a proces jeho prošetřování

Jestliže jste tedy byli svědky korupce nebo máte důvodné podezření, že se úředník mohl dopustit trestného činu, můžete (nebo byste přímo měli) podat na něj trestní oznámení.

(vzor č. 9)

Není si však možno dělat iluze o tom, že Policie České republiky vše snadno a rychle vyřeší a úředník - viník bude brzy soudem po právu potrestán. Policie má totiž mnohdy velké problémy vůbec se jen pustit do prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin v případně „úřednických trestných činu“.

Proč? Pokud pomíneme fakt, že je asi jednodušší postihovat na chodníku parkující automobilisty, nebo naopak důležitější řádně vyšetřovat pachatele závažné násilné trestné

činnosti, přistupuje zde tak jako v jiných případech povinnost policie zajistit potřebné důkazy. Těch může být celá řada a kromě výpovědí podezřelých to budou např. stovky stran nejrůznějších dokumentů vztahujících se k úřednickové práci.

Zcela zásadním je však nutnost kvalitního právního posouzení celého činu, tedy vyhodnocení, jak vlastně úředník měl v daném případě postupovat v souladu se zákonem, a pokud se tak nechoval nebo jednal jinak, zda tím došlo k porušení zákonné povinnosti.

Při rozhodování úředníků např. v oblasti stavebního práva a práva životního prostředí jde totiž často o dosti komplikované vzájemně na sebe navazující vydávání jednotlivých vyjádření, stanovisek a podkladových rozhodnutí. Správná kvalifikace toho, jak měl vlastně celý proces vydávání rozhodnutí vypadat a kdo je skutečně odpovědný za to, že nějaké rozhodnutí bylo vydáno, aniž např. předtím bylo vydáno jiné nezbytné povolení, je často nad síly Policie ČR, jejíž vyšetřovatelé povětšinou nedisponují dostatečným právním vzděláním. Policie si proto nechává zpracovat nejrůznější vyjádření odborných orgánů např. ministerstev, ale i o jejich kvalitě lze často s úspěchem pochybovat.

Ke všemu výše uvedenému pak přistupuje povinnost prokázat tzv. **příčinnou souvislost** mezi jednáním úředníka a negativním následkem trestním zákoníkem předpokládaným (způsobení škody, získání prospěchu, jiný závažný následek), a pak především to zásadní: prokázat jeho **zavinění** – úmysl takový negativní následek způsobit, nebo alespoň nedbalost (§ 330 trestního zákoníku).

Jak tedy postupovat při podání trestního oznámení a při jeho prošetřování, a na co všechno je třeba dávat pozor tak, abyste se co nejvíce mohli přiblížit cíli, který jste si jeho podáním vytkli? Trestní oznámení lze podat u **jakéhokoliv policejního orgánu nebo na státním zastupitelství** (doporučujeme druhou možnost). Můžete je učinit ústně do protokolu.

Další možností je samozřejmě písemné podání. Policii ČR můžete velmi pomoci, když podané trestní oznámení co nejpodrobněji odůvodníte, doložíte např. rozhodnutími a dalšími podklady a důkazy týkajícími se úřednickovy práce a uvedete okolnosti, které by mohly prokazovat jeho zavinění.

Podrobné odůvodnění nebo např. pokus o kvalifikaci trestného činu však není podstatnou náležitostí trestního oznámení. Uvedené tedy není Vaší starostí, je to povinností Policie ČR, která je povinna postupovat tzv. z úřední povinnosti a prošetřovat podaná trestní oznámení. V zásadě tedy postačuje, pokud v trestním oznámení uvedete, že podle Vašeho přesvědčení byl spáchán nějaký skutek, o němž se domníváte, že by mohlo jít o trestný čin.

Z hlediska dalšího průběhu řízení je důležité, jaké postavení v prošetřování trestního oznámení budete mít. Pokud budete pouze **oznamovatelem** a Policie ČR Vám po jisté době oznámí, že trestní oznámení odložila, protože není na místě věc vyřídit jinak, Vaše možnosti, jak takové její rozhodnutí zvrátit, budou značně omezené.

Na rozdíl od oznamovatele však důležitými právy podle zákona č. **141/1961 Sb.**, trestního

řádu, (kterým se práce Policie ČR, státních zástupců a soudců řídí), disponuje **poškozený**. Za toho se považuje podle § 43 trestního řádu ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Poškozený má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Ve vztahu k výše uvedenému má navíc poškozený právo podat stížnost proti odložení trestního stíhání, musí ji však podat do 3 dnů (§ 159a a § 143 trestního řádu).

Je tedy vhodné, abyste se nejlépe již v trestním oznámení za poškozeného pokusili prohlásit – konečné rozhodnutí o Vašem statusu je však na orgánech činných v trestním řízení, nikoliv na Vás.

Není cílem této kapitoly podat podrobný přehled o tom, jaké veškeré úkony v trestním procesu můžete učinit, protože uvedené by mohlo být náplní samostatné velmi obsáhlé publikace, přesto Vás ještě upozorníme alespoň na následující ustanovení trestního řádu vztahující se k **oprávnění státního zástupce v rámci dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení**. Z mnoha důvodů je totiž efektivnější než s Policií ČR komunikovat přímo s dozorujícím státním zástupcem a na něj se obracet s podáními ve věci, s žádostí o to, aby vás informoval o stavu prošetřování trestního oznámení, se stížnostmi proti rozhodnutím či postupu policejního orgánu apod..

§ 157 odst. 2 trestního řádu

Státní zástupce může uložit policejnímu orgánu provedení takových úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele. K prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je státní zástupce dále oprávněn:

- a) vyžadovat od policejního orgánu spisy, včetně spisů, v nichž nebylo zahájeno trestní řízení, dokumenty, materiály a zprávy o postupu při prověřování oznámení,*
- b) odejmout kteroukoliv věc policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu,*
- c) dočasně odložit zahájení trestního stíhání.*

§ 174 odst. 2 trestního řádu

Kromě oprávnění uvedených v § 157 odst. 2 je při výkonu dozoru státní zástupce oprávněn

- a) dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů,*
- b) vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o spáchaných trestných činech za účelem prověrky, zda policejní orgán včas zahajuje trestní stíhání a řádně v něm postupuje,*

c) zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo i celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci; přitom postupuje podle ustanovení tohoto zákona pro policejní orgán a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu,

d) vracet věc policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění,

e) rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, která může nahrazovat vlastními; u usnesení o odložení věci může tak učinit do 30 dnů od doručení; jestliže rozhodnutí policejního orgánu nahradil vlastním rozhodnutím jinak než na podkladě stížnosti oprávněné osoby proti usnesení policejního orgánu, je proti jeho rozhodnutí přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu,

f) přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu.

Závěrem této kapitoly je třeba ještě zdůraznit, že korupce je trestná „obousměrně“ – je tedy trestným činem jak nabídnutí, tak přijetí úplatku. V této souvislosti je pak důležité, že od 1.1.2012 je účinný zákon č. **418/2011 Sb.**, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. V souvislosti např. s podplácením úřadů tak může být nově trestně odpovědná i právnická osoba, který by se podplácení dopouštěla.

Kapitola 6

Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci

Na úvod této kapitoly je třeba upozornit, že vymáhání náhrady škody je poměrně složitá záležitost. Platí to pro škodu způsobenou orgány veřejné moci, ale i soukromými subjekty. Nestačí pouhá hypotetická možnost, že škoda vznikla. Poškozený musí hodnověrně doložit, že škůdce porušil svou právní povinnost, poškozenému vznikla vyčíslitelná škoda a mezi porušením povinnosti a škodou existuje příčinná souvislost. Příčinnou souvislost i rozsah škody bude často nutné prokazovat znaleckým posudkem. Proto doporučujeme, aby se poškozený nepouštěl do vymáhání škody bez předchozí konzultace s právníkem a případně znalcem. Následující text tedy slouží pouze pro základní orientaci v problematice odpovědnosti za škodu, kterou způsobily orgány veřejné moci.

Orgány veřejné moci jsou povinny vykonávat veřejnou správu v souladu se zákonem. Pokud orgány tuto povinnost poruší, ať už kvůli korupci, nebo z jiných důvodů, a tímto porušením způsobí škodu, může se poškozený domáhat náhrady této škody. Podrobnosti stanoví zákon č. **82/1998 Sb.**, o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále v této kapitole také jen „zákon“).

Za škodu odpovídají orgány veřejné moci, kterými jsou:

1. **stát** a
2. **územní samosprávné celky** (obce a kraje) při výkonu samostatné působnosti.

6.1. Odpovědnost státu

Stát odpovídá za škodu, kterou způsobily:

- a) státní orgány (např. soudy, Policie České republiky, Obvodní báňské úřady),
- b) právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy (např. lesní stráž podle zákona č. 289/1995, o lesích),
- c) územní samosprávné celky při výkonu přenesené působnosti (např. obec nebo kraj vykonávající působnost stavebního úřadu),
- d) notáři při sepisování veřejných listin a výkonu funkce soudního komisaře,
- e) exekutoři při sepisování exekutorských zápisů a výkonu činností z pověření soudu.

Stát odpovídá za škodu, kterou **způsobí**:

- **nezákonným rozhodnutím** (např. obecní úřad při výkonu působnosti stavebního úřadu povolí stavbu bez souhlasu vlastníka pozemku, na kterém má být stavba provedena)
- **nesprávným úředním postupem** (typickým nesprávným úředním postupem jsou průtahy v řízení či vůbec nečinnost orgánu – např. obecní úřad nezahájí řízení o odstranění „černé stavby“)

Nejprve popíšeme podmínky pro uplatňování náhrady škody způsobené **nezákonným rozhodnutím** státní správy:

1. orgán státní správy vydal nezákonné rozhodnutí
2. příslušný orgán rozhodnutí pro nezákonnost zrušil nebo změnil
3. poškozený využil možnosti podat proti nezákonnému rozhodnutí odvolání nebo jiný opravný prostředek
4. poškozený uplatnil nárok u příslušného ministerstva nebo jiného ústředního správního úřadu. Jde o tzv. „předběžně projednání“ škody, které má zabránit zbytečným soudním sporům. Škodu předběžně projednávají ministerstva a ústřední správní úřady v rozsahu svých kompetencí. Seznam ministerstev a ústředních správních úřadů spolu s vymezením jejich kompetencí naleznete v tzv. kompetenčním zákoně (zák. č. 2/1969 Sb.) a spolu s kontakty na stránce www.statnisprava.cz.

Zákon č. 82/1998 Sb. stanoví, že **příslušným úřadem je**:

- **Ministerstvo spravedlnosti** v případě, že škoda byla způsobena v občanském soudním řízení, v trestním řízení, v řízení před správním soudem, který nezákonně rozhodl o rozhodnutí územního celku vydaného v samostatné působnosti, a v případech, kdy je škoda způsobena notářem nebo soudním exekutorem.
- **věcně příslušné ministerstvo nebo jiný ústřední správní úřad**, došlo-li ke škodě v odpovědi státní správy, jež náleží do jeho působnosti v souladu se zák. č. 2/1969 Sb., nebo v případě, kdy soud ve správním soudnictví nezákonně rozhodl o rozhodnutí vydaném v odpovědi tohoto ministerstva/úřadu
- **Ministerstvo financí**, není-li možno určit příslušný úřad podle výše uvedených pravidel
- **Nejvyšší kontrolní úřad** ve všech případech, kdy škodu způsobil Nejvyšší kontrolní úřad
- **Česká národní banka** ve všech případech, kdy škodu způsobil Česká národní banka

V případě uplatňování náhrady škody způsobené **nesprávným úředním postupem** státní

správy logicky odpadají výše uvedené kroky 1. až 3. a poškozený rovnou učiní krok 4., tedy uplatní svůj nárok u zákonem stanoveného úřadu.

Je nutno podotknout, že zákon obsahuje v § 9 až § 12 speciální úpravu o náhradě škody za nezákonné rozhodnutí o vazbě, trestu nebo ochranném opatření podle trestního řádu, kterou se zde nebudeme podrobněji zabývat.

Jak je vidět, pravidla pro určení příslušného úřadu jsou složitá. Toho se však není nutno obávat, pokud uplatníte nárok u nepříslušného **ministerstva** nebo **ústředního správního úřadu**. Zákon totiž výslovně stanoví, že v případě uplatnění nároku u nepříslušného ústředního správního úřadu (tedy i ministerstva) je tento povinen postoupit žádost úřadu příslušnému. Účinky uplatnění zůstanou přitom zachovány, takže nehrozí např. zmeškání zákonné lhůty pro uplatnění nároku. Uplatníte-li však omylem nárok u nižších orgánů veřejné moci, např. u krajského úřadu nebo obecního úřadu, a ten Vaši žádost včas nepostoupí příslušnému ministerstvu či jinému ústřednímu správnímu úřadu, může se stát, že lhůtu pro uplatnění nároku zmeškáte.

Pokud příslušný orgán po projednání přízná poškozenému náhradu škody, má **šest měsíců** na to, aby škodu uhradil. Poškozený má právo domáhat se náhrady škody u soudu, pokud jeho nárok nebyl do 6 měsíců od uplatnění plně uspokojen (§ 15 zákona).

Připojujeme vzor pro uplatnění náhrady škody u příslušného úřadu v případě škody, kterou způsobil stát, resp. územní samosprávný celek při výkonu přenesené působnosti, tedy státní správy.

(vzor č. 10)

Zde je třeba ještě uvést, že vedle náhrady skutečně způsobené škody je možné domáhat se i přiměřeného zadostiučnění za způsobenou **nemajetkovou újmu**, jehož výše se stanovuje s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo (viz § 31a zákona).

6.2. Odpovědnost územního samosprávného celku

Územní samosprávný celek odpovídá za škodu, kterou způsobil při výkonu samostatné působnosti (např. obec, která vydá nezákonnou obecně závaznou vyhlášku).

Pro uplatňování škody způsobené územním samosprávným celkem při výkonu samostatné působnosti se přiměřeně uplatní pravidla jako pro uplatňování škody způsobené státem. Důležitý rozdíl spočívá v tom, že poškozený není povinen škodu uplatnit, a tedy předběžně projednat u ministerstva či ústředního správního úřadu (viz výše krok 4.) ani u územního samosprávného celku. Je tak možné obrátit se rovnou na soud. Přesto doporučujeme nejprve předběžně po územním samosprávném celku náhradu požadovat.

6.3. Kdy dojde k promlčení práva na náhradu škody?

Zákon dále upravuje způsob a rozsah náhrady škody a zejména promlčecí doby ve Společných ustanovení o promlčení (§ 32 a násl.). V zásadě se stanoví, že nárok je třeba uplatnit **do tří let**, ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Je-li podmínkou uplatnění práva zrušení rozhodnutí, běží promlčecí doba ode dne doručení zrušovacího rozhodnutí. Posledně jmenovaný nárok se však promlčí **nejpozději za deset let** ode dne, kdy bylo poškozenému doručeno rozhodnutí, které mu způsobilo škodu; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví. Nárok na náhradu nemajetkové újmy se promlčí za **6 měsíců** ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě, nejpozději však **do deseti let** ode dne, kdy nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen.

Z hlediska promlčení je důležitý § 35 zákona, který stanoví, že promlčecí lhůta neběží od uplatnění nároku u příslušného orgánu do skončení jeho projednání tímto orgánem, nejdéle však po dobu šesti měsíců.

Pokud tedy příslušný úřad nepřizná nárok do šesti měsíců od jeho uplatnění, obnoví se běh promlčecí lhůty. Pokud poškozený nechce, aby se jeho nárok promlčel, musí podat žalobu k soudu. Tím se běh promlčecí lhůty znovu zastaví až do doby, kdy soud vydá o nároku pravomocné rozhodnutí. Pro jistotu upozorníme, že nestačí podat v poslední den promlčecí lhůty žalobu na poštu. Žaloba musí být nejpozději v poslední den **doručena soudu**, a to buďto poštovním doručovatelem nebo osobně v podatelně soudu.

Obecně lze doporučit, aby poškozený nečekal na konec promlčecí lhůty a škodu uplatnil, jakmile pro to vzniknou zákonné podmínky (např. příslušný orgán zruší nezákonné rozhodnutí, které způsobilo škodu). S odstupem času se zhoršuje možnost prokázat příčinnou souvislost i rozsah vzniklé škody.

6.4. Úředníci by měli za své chyby platit (a to doslova)

Nahradí-li stát nebo územní samosprávný celek škodu, **může** požadovat tzv. **regresní úhradu** na osobách, které škodu způsobily. Zákon tak umožňuje, aby byla vzniklá škoda, byť třeba částečně, požadována přímo po „viníkovi“ – zejména po konkrétním odpovědném úředníkovi. Právní úprava je obsažena v § 16 a násl. a § 23 a násl. zákona.

Požadování regresní úhrady je zákonem jasně omezeno. Předně platí, že právo na regresní úhradu vznikne pouze tehdy, pokud byla škoda způsobena **zaviněným porušením právní povinnosti** (ať již úmyslně, nebo z nedbalosti). Regresní úhradu dále nelze požadovat zejména:

- pokud bylo nezákonné rozhodnutí vydáno proto, že se ten, kdo je vydal, **řídil nesprávným právním názorem** příslušného orgánu, který zrušil v řízení původní zákonné rozhodnutí (např. obecní úřad vydal zákonné rozhodnutí, toto bylo v odvolacím řízení zrušeno krajským úřadem a vráceno obecnímu úřadu k dalšímu

řízení – následně obecný úřad, vázán názorem krajského úřadu, vydal nezákonné rozhodnutí);

- vůči tomu, kdo se podílel na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu na **příkaz nadřízeného**, ledaže by se uposlechnutím příkazu dopustil trestného činu - v tomto případě je namíste postihnout regresní úhradou pouze nadřízeného;
- **nad stanovenou výši** v případě regresní úhrady vůči konkrétním fyzickým osobám. Výše omezení se řídí zásadně zákonem č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce, případně přímo ustanovením § 17 zákona. Toto omezení neplatí, jde-li o škodu způsobenou úmyslně.

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že orgány státní správy a orgány samosprávy hospodaří s veřejnými financemi, které zároveň živí jejich zaměstnance. Je-li jejich rozpočet zatížen v důsledku pochybení, které daný orgán sám způsobil (povinnost nahradit škodu za nezákonné rozhodnutí, náklady prohraného soudního sporu, sankce za nezákonný postup), patří k povinnostem řádného hospodáře uplatnit nárok na náhradu škody (tzv. regres) u toho, kdo za ni osobně odpovídá, tedy u konkrétního úředníka, který nezákonné rozhodnutí či nesprávný úřední postup zavinil či se na něm podílel. V souladu se zákony č. 128/2000 Sb., o obcích, č. 129/2000 Sb., o krajích, a č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, jsou obce, kraje a organizační složky státu povinny včas uplatňovat právo na náhradu škody a zároveň povinny pečovat o zachování a rozvoj svého majetku.

Pomineme-li výše uvedené povinnosti řádného hospodáře, jsou ustanovení zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci vzhledem ke svému znění („*může požadovat regresní úhradu*“) vykládána tak, že je v praxi na volném uvážení státu či územního samosprávného celku, zdali bude regresní úhrada po odpovědném úředníkovi vymáhat. V současnosti jsou tak regresní náhrady vymáhány v naprostém minimu případů, přestože právě tento institut by mohl zabezpečit transparentnější rozhodování úředníků a být jedním z nástrojů boje proti korupci. Je to totiž právě korupce, která je často příčinou vydání nezákonného rozhodnutí tím kterým úředníkem. Důsledné vymáhání náhrady škody po odpovědných osobách je podle našeho názoru jedním z nástrojů boje proti korupci prostřednictvím postihování jejich důsledků.

Bylo by proto vhodné, aby občané, kteří se domohou náhrady škody od státu nebo obce či kraje, sami apelovali na úřady, aby vymáhaly regresní úhradu po odpovědných osobách.

Není-li regresní úhrada požadována, dochází k zatížení spravovaného majetku a tedy k protiprávnímu opomenutí.

(vzor č. 11)

Řadu příkladů a doplňujících informací k problematice vymáhání škody po konkrétních úřednících najdete v analýze Klientelistický nebo právní stát? vydané Ekologickým právním servisem v roce 2010 (najdete na www.eps.cz v sekci Publikace).

Namísto závěru

aneb kde můžeme získat o problematice korupce další informace?

Cílem této publikace je pomoci Vám orientovat se v situacích, s nimiž se v podstatě kdokoliv z nás může v kontaktu s úřady setkat nejčastěji. Obsah této publikace je proto záměrně spíše stručný, bez poznámek pod čarou a rozsáhlých odkazů na rozhodnutí soudů.

Současně se právní úprava i rozhodnutí soudů neustále vyvíjejí a mění. I toto aktualizované vydání může za rok obsahovat informace, které již nebudou platit. **Nejrůznější právní rady, manuály a vzory podání pro Vás proto průběžně aktualizujeme v naší webové Poradně na stránkách Ekologického právního servisu (<http://www.eps.cz/poradna>).**

Namísto závěru si Vám dovolueme nabídnout několik odkazů na informační zdroje, ať již tištěné či internetové, z nichž můžete načerpat značné množství informací o celé této velmi široké problematice.

Problematikou korupce se v České republice kromě Ekologického právního servisu (<http://www.eps.cz>) zabývají další nevládní organizace, z nichž uvedeme ty nejnámější jako občanské sdružení Oživení (<http://www.bezkorupce.cz>) či česká pobočka mezinárodní organizace Transparency International (<http://www.transparency.cz>). Na jejich internetových stránkách proto můžete získat celou řadu praktických informací, jak s korupcí bojovat a bránit (se) jí.

Problematikou korupce se na základě vládního programu boje proti korupci v České republice, který byl přijat v roce 1999, zabývají v zásadě všechny ústřední orgány státní správy. Ty pak často zřizují, kromě e-mailových adres, kam lze přímo posílat oznámení o korupci v jejich resortu, celé odbory, oddělení nebo jiné útvary, které se mají korupcí zabývat systematicky.

Na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR, které je hlavním koordinátorem boje proti korupci v ČR (viz <http://www.korupce.cz>), můžete nalézt celou plejádu praktických i teoretických informací o problematice korupce, kam se v případě potřeby obrátit, včetně adres jednotlivých útvarů apod.

Občan 2.0

Narozdíl od předchozí verze „běžný“ občan (politiky také nazýván „volič“) má Občan 2.0 nejenom povinnost platit daně, odvádět DPH nebo posílat děti do školy, ale má také svá občanská práva. Nemusí bezmocně sledovat jeden korupční skandál za druhým, ale může sám ovlivnit budoucnost České republiky.

Jaká má práva?

- 1 Vědět, jak**
stát hospodaří s jeho penězi.
- 2 Vědět, podle čeho**
a hlavně koho politici rozhodují.
- 3 Vyjádřit se**
k práci politiků, úředníků, státních institucí, k důležitým koncepcím a strategiím.
- 4 Spolurozhodovat**
o důležitých věcech, které se ho bezprostředně týkají.
- 5 Na zdravé životní prostředí**
a na odpovědný přístup státu k přírodnímu bohatství.
- 6 Očekávat kvalitní práci politiků a úředníků**
slušnost a odpovědnost za důsledky jejich rozhodnutí.

Jaké má výhody?

Má pravidelné informace o prosazování zákonů, které pomohou zabránit tunelování veřejných zdrojů. Je zván do rozhodování o důležitých zákonech. Dostane příručku Občana 2.0, kde se dozví, jaká má práva a nástroje a jak je prosazovat. Stojí za ním tým právníků Ekologického právního servisu.

Staňte se Občanem 2.0

Zaregistrujte se na www.eps.cz/podporte-nas/obcan-20
a dejte najevo, že vám na budoucnosti záleží.

PŘÍLOHA: VZORY

VZOR Č. 1

Návrh na registraci občanského sdružení a jeho Stanovy

Ministerstvo vnitra
úsek sdružování
Nám. Hrdinů 3
140 21 Praha 4

Vdne

Návrh na registraci občanského sdružení

V souladu s § 6 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, předkládá přípravný výbor ve složení:

František Modrý, trvalý pobyt
datum narození

Jan Nebojsa, trvalý pobyt
datum narození

Vítězslav Neústupný, trvalý pobyt
datum narození

návrh na registraci občanského sdružení, které bude užívat název „.....“ se sídlem

Zmocněncem přípravného výboru oprávněným jednat jeho jménem je František Modrý.

Příloha: Stanovy občanského sdružení

V dne

František Modrý

Jan Nebojsa

Vítězslav Neústupný

Stanovy občanského sdružení „.....“

Čl. 1

Název, forma a sídlo

Občanské sdružení „.....“ (dále jen „sdružení“) je právnickou osobou založenou v souladu se zákonem č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění. Má sídlo v (přesná adresa).

Čl. 2

Charakter sdružení

Sdružení je dobrovolným, nevládním, neziskovým sdružením občanů, v němž se sdružili zastánci ochrany přírody a krajiny k aktivní činnosti na jejich ochranu, k popularizaci tohoto cíle a k poskytování obecně prospěšné činnosti v oblasti ochrany životního prostředí.

Čl. 3

Základní cíle sdružení

Základními cíli sdružení jsou:

- a) ochrana přírody a krajiny, což je hlavním posláním sdružení,
- b) poskytování obecně prospěšných služeb v oblasti ochrany životního prostředí.
- c) ...

Čl. 4

Formy činnosti sdružení

Formami činnosti sdružení jsou zejména:

- a) praktická činnost ve spolupráci s orgány životního prostředí a jinými subjekty,
- b) organizování kampaní a petičních akcí na ochranu přírody,
- c) pořádání vzdělávacích akcí (přednášky, semináře),
- d) účast ve správních i jiných řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny.
- e) ...

Čl. 5

Členství ve sdružení

1. Členem sdružení se může stát fyzická osoba starší 18 let s trvalým bydlištěm na území ČR.
2. Členství vzniká dnem, kdy výbor sdružení rozhodne o přijetí žadatele na základě jeho písemné přihlášky. Přihláška musí obsahovat: jméno a příjmení žadatele, adresu trvalého bydliště, rodné číslo, případně telefonické spojení a e-mailovou adresu, datum podání přihlášky a vlastnoruční podpis žadatele.
3. Výbor sdružení o přijetí rozhoduje na své nejbližší schůzi po dni podání přihlášky.
4. Zakládajícím členem sdružení je fyzická osoba, jež se účastní činností přípravného výboru.
5. Člen sdružení má právo zejména:

- účastnit se veškeré činnosti sdružení, volit výbor a další orgány sdružení a být volen do těchto orgánů,
- posuzovat a schvalovat zprávy o činnosti sdružení,
- předkládat návrhy, připomínky a náměty k činnosti sdružení.

6. Člen sdružení je povinen zejména:

- dodržovat stanovy,
- hájit zájmy ochrany přírody a životního prostředí,
- sdělovat výboru sdružení změny údajů uvedených v přihlášce.

Čl. 6 Zánik členství

Členství zaniká na základě oznámení člena sdružení o ukončení členství ve sdružení, dále úmrtím, vyloučením člena pro hrubé porušování stanov a dále pokud člen se bez uvedení důvodů nezúčastní třech po sobě jdoucích členských schůzí.

Čl. 7 Orgány sdružení

1. Nejvyšším orgánem sdružení je členská schůze, která se schází nejméně jednou ročně, aby
 - a) schválila případné změny stanov,
 - b) zvolila na jednoleté funkční období nejméně tříčlenný výbor sdružení, případně tento výbor odvolala,
 - c) schválila zprávu o činnosti sdružení a zprávu o hospodaření za předcházející období,
 - d) určila koncepci činnosti sdružení na další období,
 - e) stanovila výši členských příspěvků,
 - f) schválila rozpočet sdružení na příští období,
 - g) zvolila čestné členy sdružení, rozhodla o vyloučení člena sdružení,
 - h) rozhodla o zániku sdružení.
2. Zasedání členské schůze sdružení svolává výbor. Usnášeníschopná je, pokud se zúčastní nadpoloviční většina členů. Není-li členská schůze schopna se usnášet, svolá výbor sdružení náhradní členskou schůzi do jednoho měsíce ode dne původního konání, tato opakovaná členská schůze je usnášeníschopná bez ohledu na počet přítomných členů.
3. Členská schůze přijímá rozhodnutí nadpoloviční většinou hlasů.
4. Činnost sdružení mezi členskými schůzemi řídí výbor, který si volí ze svého středu předsedu, místopředsedu a pokladníka.
5. Jménem sdružení samostatně jednájí předseda a místopředseda.

Čl. 8 Hospodaření sdružení

1. Sdružení hospodaří s prostředky získanými ze členských příspěvků ve výši schválené členskou schůzí a případnými dary od fyzických a právnických osob či získanými

granty. Prostředky vynakládá výhradně na úkony spojené s předmětem činnosti sdružení, řádně podložené účetními doklady.

2. S výsledky hospodaření seznamuje výbor členy sdružení na každé členské schůzi.
3. V případě zániku sdružení je jeho majetek po provedené likvidaci předán jiné právnické osobě s příbuzným předmětem činnosti, tj. ochrana přírody a krajiny.

Čl. 9

Závěrečná ustanovení

1. Záležitosti neupravené těmito stanovami se řídí obecně platnými právními předpisy.
2. Stanovy byly schváleny na zakládající členské schůzi dne Účinnosti nabývají dnem registrace sdružení u Ministerstva vnitra ČR.

VZOR Č. 2

Žádost o informování o zahajovaných správních řízeních

Městský úřad Bojany
Odbor výstavby
Velké náměstí 10
456 01 Bojany

Vdne

Žádost o informování o zahajovaných řízeních podle § 70 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Oznamujeme Vám, že „Přátelé Černého vrchu“ jsou občanským sdružením, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny.

Žádáme, abychom byli předem informováni o zamýšlených zásazích a zahajovaných řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, které se týkají níže uvedených případů:

Věcná specifikace žádosti:

- staveb a jiných činností, které mohou přímo i nepřímo ovlivnit přírodní rezervaci „Černý vrch“,
- výstaveb a úprav místních komunikací a komunikací II. a III. třídy,
- výstaveb zařízení k využívání a odstraňování odpadů.

Místní specifikace žádosti:

- územní obvod obce Bojany, tj. katastrální území Bojany, Nová Ves, Kotěhůlky a Kocanda.

.....

Mgr. Jan Nebojsa, předseda
za občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“
IČO: 63 15 859
Úzká 20, 456 01 Bojany

Přílohy:

- kopie stanov občanského sdružení „Přátelé Černého vrchu“ (registrovaných

Ministerstvem vnitra)

- kopie zápisu z členské schůze občanského sdružení „Přátelé Černého vrchu“, osvědčujícího volbu členů výboru sdružení, kteří jsou v souladu s Čl. XY. stanov sdružení oprávněni jednat jeho jménem. / případně plná moc, pokud osoba, která žádost podává, není členem statutárního orgánu sdružení)

VZOR Č. 3

Přihlášení občanského sdružení do řízení

Městský úřad Bojany
Odbor výstavby
Velké náměstí 10
456 01 Bojany

V dne

K č.j Se/16-2011/ÚR

Oznámení o účastenství občanského sdružení Přátelé Černého vrchu v územním řízení č.j Se/16-2011/ÚR, o umístění stavby supermarketu "Kuplant"

Děkujeme Vám za zaslání oznámení o zahájení územního řízení územním řízení č.j. Se/16-2011/ÚR, o umístění stavby supermarketu "Kuplant", na pozemku parc. č. 254/1 v k.ú. Bojany. Oznámení nám bylo doručeno dne

Ve smyslu § 70 odst. 3 zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, Vám oznamujeme účast občanského sdružení Přátelé Černého vrchu v tomto správním řízení.

Za Občanské sdružení Přátelé Černého vrchu

.....
Mgr. Jan Nebojsa, předseda
občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“
IČO: 63 15 859
Úzká 20, 456 01 Bojany

VZOR Č. 4

Odvolání proti usnesení o nepříznání postavení účastníka správního řízení

KRAJSKÝ ÚŘAD ÚSTECKÉHO KRAJE

prostřednictvím

Městský úřad Bojany
Odbor výstavby
Velké náměstí 10
456 01 Bojany

Vdne

Odvolání proti usnesení o nepříznání postavení účastníka správního řízení

Dne 1. 4. 1999 bylo registrováno občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“.

Dne 27. 9. 2011 podalo občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“ ve shodě s § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, k Městskému úřadu v Bojanech žádost o informování o zahajovaných řízeních. Přílohou této žádosti byla kopie stanov sdružení.

Dne 17.1.2012 bylo na úřední desce Městského úřadu v Bojanech, Odboru výstavby (dále jen stavební úřad) oznámeno zahájení stavebního řízení na stavbu „Místní komunikace Bojany“ na pozemcích č. parc. 965/1, 965/112, 965/138, 965/139, 965/140, 965/142, 965/143, 965/150, 965/152, 965/154, 965/155, 965/158, 965/159, 965/160, 965/161, 965/162, 965/164, 965/171, 965/206, 965/274, 1126/2, 1126/4, 1126/5, 1126/12, 1126/13, 1126/23, 1126/33 vše v k.ú. Bojany. Vzhledem k tomu, že má řízení dle stavebního úřadu více než 30 účastníků, bylo zahájení řízení oznámeno podle § 144 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, veřejnou vyhláškou.

Dne 20.1.2012 se občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“ do uvedeného stavebního řízení přihlásilo.

Usnesením ze dne 3.2.2012, č.j.: Mu/21-2012/Ls, rozhodl stavební úřad, o tom, že občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“ není účastníkem stavebního řízení na stavbu „Místní komunikace Bojany“.

Toto usnesení stavebního úřadu považujeme za věcně nesprávné a nezákonné a podáváme

proti němu **odvolání**, a to z následujících důvodů:

1.

Podle ustanovení § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny se ochrana přírody podle tohoto zákona uskutečňuje za přímé účasti občanů, prostřednictvím jejich občanských sdružení a dobrovolných sborů či aktivů. Občanské sdružení, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny, je podle tohoto ustanovení oprávněno požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona. Občanské sdružení je oprávněno účastnit se správního řízení, pokud svou účast písemně oznámí do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno, a v tomto případě má postavení účastníka řízení.

Hlavním cílem občanského sdružení „Přátelé Černého vrchu“ podle stanov je ochrana přírody a krajiny. Sdružení řádně požádalo stavební úřad o informování o zahajovaných řízeních a řádně a ve lhůtě se přihlásilo do stavebního řízení na stavbu „Místní komunikace Bojany“.

2.

Stavební úřad v odůvodnění napadeného usnesení uvedl, že občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“ nemůže být účastníkem předmětného stavebního řízení, protože občanská sdružení se nemohou stavebních řízení vůbec účastnit. Podle stavebního úřadu ustanovení § 109 zákona č. 183/2006 Sb., stavebního zákona, taxativně stanovuje, kdo je účastníkem stavebního řízení. Protože zde nejsou jako účastníci řízení výslovně uvedeny „osoby, o kterých tak stanoví zvláštní právní předpis“ (tedy i občanská sdružení na základě § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny), tak jako je tomu v § 85 stavebního zákona, který stanovuje okruh účastníků územního řízení, nemůže být účastenství ve stavebním řízení občanským sdružením podle zákona o ochraně přírody a krajiny přiznáno.

3.

S tímto tvrzením zásadně nesouhlasíme.

Zákon o ochraně přírody je ze své podstaty ve vztahu ke stavebnímu zákonu právním předpisem zvláštním a použije se tedy v souladu s právními zásadami přednostně. Přestože § 109 stavebního zákona vymezuje účastníky stavebního řízení taxativním způsobem, jde pouze o obecné ustanovení, které se uplatní vždy, nestanoví-li speciální právní předpis něco jiného. Tak je tomu i v tomto případě. Na základě § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny se občanská sdružení, jejichž hlavním cílem podle stanov je ochrana přírody a krajiny, mohou za zde stanovených podmínek účastnit správních řízení, v nichž mohou být tyto jimi chráněné zájmy dotčeny. Mezi tato řízení náleží také správní řízení vedená podle stavebního zákona, a to jak řízení územní, tak stavební. Nic na tom nemění způsob, jakým jsou stavebním zákonem vymezení účastníci územního nebo stavebního řízení, protože ustanovení § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny,

je ustanovením ke stavebnímu zákonu speciálním. Na jeho základě se tak mohou občanská sdružení, za předpokladu, že splňují zde stanovené podmínky, těchto řízení účastnit vždy, ať již jsou do stavebním zákonem vymezeného okruhu účastníků zahrnuta nebo ne.

Uvedené závěry potvrdil i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 27. 5. 2010, č.j. 5 As 41/2009-91, a rozsudku ze dne 4.8.2010, č.j. 9 As 63/2010 – 111.

Tato konstrukce je také v souladu s Aarhuskou úmluvou o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí a jakýkoliv jiný výklad či jiná úprava, která by směřovala k omezení těchto práv dotčené veřejnosti, by byla porušením mezinárodních právních závazků, jimiž je Česká republika vázána.

Vzhledem k tomu, že občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“ splnilo všechny požadavky § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny a do stavebního řízení na stavbu „Místní komunikace Bojany“ se řádně přihlásilo, je účastníkem stavebního řízení. Rozhodnutí stavebního úřadu je proto nezákonné.

4.

Z uvedených důvodů žádáme, aby Krajský úřad Ústeckého kraje postupem podle § 90 odst. 1 písm. c) správního řádu **změnil** tímto odvoláním napadené usnesení Městského úřadu v Bojanech, Odboru výstavby, ze dne 3.2.2012, č.j.: Mu/21-2012/Ls, tak, aby jeho výrok stanovil, že **občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“ je účastníkem** stavebního řízení vedeného na stavbu „Místní komunikace Bojany“ na pozemcích č. parc. 965/1, 965/112, 965/138, 965/139, 965/140, 965/142, 965/143, 965/150, 965/152, 965/154, 965/155, 965/158, 965/159, 965/160, 965/161, 965/162, 965/164, 965/171, 965/206, 965/274, 1126/2, 1126/4, 1126/5, 1126/12, 1126/13, 1126/23, 1126/33 vše v k.ú. Bojany.

Za občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“

.....

Mgr. Jan Nebojsa, předseda

občanské sdružení „Přátelé Černého vrchu“

IČO: 63 15 859

Úzká 20, 456 01 Bojany

Přílohy:

- stanovy občanského sdružení „Přátelé Černého vrchu“
- žádost podle § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny ze dne 27. 9. 2011
- přihlášení se do řízení ze dne 20.1.2012
- usnesení Městského úřadu Bojany, odboru výstavby, ze dne 3.2.2012, Mu/21-2012/Ls

Poznámka: Odvolání musí kromě obecných náležitostí podání obsahovat další náležitosti

podle § 82 odst. 2 správního řádu. Musí z něj být patrné, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu ho napadá a v čem spatřuje odvolatel rozpor s právními předpisy. Pokud by odvolatel neuvedl rozsah, v jakém rozhodnutí napadá, platilo by, že se domáhá zrušení celého rozhodnutí. Pro odvolatele proti usnesení o tom, že není účastníkem řízení, je výhodnější domáhat se změny rozhodnutí v tom směru, že účastníkem řízení je. Projednávání odvolání nebrání současnému projednávání a rozhodování věci.

VZOR Č. 5

Přihlášení občanského sdružení do správního řízení, o němž nebylo informováno, spojené s odvoláním

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

prostřednictvím

Krajský úřad Ústeckého kraje
ADRESA

V dne

k č.j. OKHaŽP/266/11/Fo

Vstup opomenutého účastníka do správního řízení a podání odvolání proti rozhodnutí o povolení výjimky podle § 56 zákona č. 114/1992 Sb. ze zákazu poškozování sídla zvláště chráněného živočicha (želvy bahenní)

V souvislosti s územním řízením o umístění stavby „**KOUKAM CZ - závod na výrobu odlitků hlav**“ lokalita Benny, obec Vraňov, sp. zn.: SÚ 4998/2011-328-Š, se zástupce občanského sdružení Za čistý Vraňov dne 3. 11. 2011 dozvěděl, že dne 23. 10. 2011 vydal Krajský úřad Ústeckého kraje, jako věcně i místně příslušný orgán ochrany přírody a krajiny podle § 77a odst. 5 písm. h) zákona č. 114/192 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen "ZOPK") pod č.j. OKHaŽP/266/11/Fo **rozhodnutí o povolení výjimky z ochrany zvláště chráněných živočichů podle § 56 ZOPK, a to konkrétně ze zákazu poškozování sídla želvy bahenní.**

Toto rozhodnutí bylo vydáno v hrubém rozporu se zákonem, proto činíme následující

PODÁNÍ:

1.

V řízení o vydání výše uvedeného rozhodnutí mohou být beze všech pochyb dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny – a to z důvodu výskytu želvy bahenní jakožto zvláště chráněného živočicha, do jejíhož prostředí by mohlo být na základě výše uvedeného rozhodnutí škodlivě zasahováno. Občanské sdružení Za čistý Vraňov má ve stanovách jako své hlavní poslání ochranu přírody a krajiny a dne **30. 5. 2011 zaslalo Krajskému úřadu Ústeckého kraje**

žádost o informace o zamýšlených zásazích a zahajovaných řízeních podle § 70 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny, splňující všechny náležitosti podle citovaného ustanovení. Žádost byla věcně a místně specifikována tak, že se vztahuje na veškerá řízení týkající se nových průmyslových provozů v katastru obce Vraňov. Z tohoto důvodu mělo být sdružení neprodleně informováno o zahájení uvedeného řízení a měla nám být poskytnuta možnost stát se účastníky tohoto řízení. To se však v rozporu se zákonem nestalo.

Proto sdružení Za čistý Vraňov ve lhůtě do osmi dnů ode dne, kdy se o výše uvedeném řízení dozvědělo **OZNAMUJE své účastenství v předmětném řízení a zdůrazňuje, že nezákonný postup správního úřadu nemůže být na újmu jeho procesních práv v řízení.**

2.

Jako opomenutý účastník žádáme, aby nám bylo **bez prodlení** napadené správní rozhodnutí **DORUČENO, a to bez vad a podle zákona.**

3.

Dále tímto podáváme proti rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje, odboru životního prostředí, oddělení ochrany přírody, ze dne 23.10.2011, č.j. OKHaŽP/266/11/Fo

ODVOLÁNÍ,

jež odůvodňujeme takto:

Opomenutím našeho sdružení jako účastníka řízení o vydání napadeného rozhodnutí došlo k hrubému porušení zákona, a tedy řízení, jež rozhodnutí předcházelo, je zatíženo nezákonností, což způsobuje vadnost vydaného rozhodnutí. Vadu nelze odstranit v odvolacím řízení, protože nezbývá nežli rozhodnutí zrušit a věc znovu, tentokrát v souladu se zákonem, projednat v prvním stupni. Z uvedeného důvodu navrhuje odvolacímu orgánu, aby napadené rozhodnutí zrušil.

Toto odvolání nemůže být opožděné, neboť je podáno ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy jsme se o vydání rozhodnutí dozvěděli (§ 84 odst. 1 správního řádu). Rozhodnutí je z důvodu své výše uvedené vady nezpůsobilé nabýt právní moci.

Toto odvolání podáváme s výhradou jeho doplnění o další odvolací důvody poté, kdy se seznámíme s řádně doručeným rozhodnutím.

4.

Současně tímto podáním **NAVHRUJEME**, aby byli žadatel i ostatní účastníci předmětného řízení v souladu s § 86 odst. 2 správního řádu neprodleně uvědomeni o tom, že rozhodnutí není pravomocné a že je vedeno odvolací řízení.

Jedině tak je možno předejít případným komplikacím či újmám, jež by mohly vyplynout z jednání účastníků v přesvědčení o pravomocném skončení věci.

Za občanské sdružení Za čistý Vraňov

Jakub Vrána
předseda sdružení Za čistý Vraňov
se sídlem
IČO: 448 598 25

adresa pro doručování

Jakub Vrána
č.p. 250
439 56 Vraňov

VZOR Č. 6

Stížnost na chování úředníka

NÁZEV
A SÍDLO ÚŘADU

V dne

Stížnost na nevhodné chování úředníka Jana Nováka podle § 175 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu

Já (jméno a příjmení, datum narození a trvalé bydliště / NEBO občanské sdružení název, sídlo, IČO) tímto podávám podle § 175 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, stížnost na nevhodné chování úředníka Vašeho úřadu pana Jana Nováka z odboru jeho název

A to z těchto důvodů:

1. *podrobné vylíčení situace (nevhodného chování)*
2. *uvedení konkrétních porušení právních povinností konkrétního úředníka podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, nebo např. podle správního řádu*

S ohledem na vše výše uvedené je pak možné legitimně vznést dotaz, zda tento postup pana Jana Nováka, úředníka Vašeho úřadu, kterým poškozujete práva mé osoby, nemůže dále mít také korupční či klientelistické konotace. (pozn. pokud se domníváte, že chování úředníka by mohlo být těmito okolnostmi ovlivněno)

Žádám proto, aby na základě prošetření uvedeného podnětu z něj Váš úřad vyvodil patřičné disciplinární a pracovněprávní závěry. Je totiž možné s úspěchem pochybovat o tom, že pan Jan Novák, úředník ve smyslu zákona č. 312/2002 Sb., splňuje zvláštní odbornou způsobilost pro výkon své profese. Je nepochybné, že výše popsaným postupem byla porušena ustanovení § 16 uvedeného zákona.

Je proto dále ke zvážení, zda by Váš úřad v uvedené souvislosti vůči úředníkovi Janu Novákovi neměl aplikovat ustanovení § 16 odst. 1 písm. e) zákona č. 312/2002 Sb. o prohlubování potřebné kvalifikaci a v souladu s § 17 odst. 4 tohoto zákona mu toto

prohlubování kvalifikace zajistit.

Touto svou stížností žádám o její bezodkladné prošetření a rovněž vyrozumění o učiněných opatřeních na mou níže uvedenou adresu.

S pozdravem,

JMÉNO a PŘÍJMENÍ
PODPIS
ADRESA

Přílohy:

- všechny relevantní dokumenty mající vztah k věci v kopii

VZOR Č. 7

Žádost o informace

Magistrát města Ústí nad Labem
stavební úřad
Velká Hradební 8
401 00 ÚSTÍ N. LABEM

Ve Vraňově dne

Ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím (dále jen „InfZ“),
Vás žádám o zpřístupnění následujících informací:

1.
2.
3.

Ve smyslu § 17 odst. 2 InfZ žádám o potvrzení předpokládané výše úhrady nákladů,
budou-li účtovány. Informaci žádám poskytnout v písemné formě a zaslat poštou na výše
uvedenou adresu (*případně lze žádat poskytnutí informací v elektronické verzi*). Za jejich
poskytnutí předem děkuji.

S pozdravem,

Jakub Vrána
předseda sdružení Za čistý Vraňov
IČO: 448 598 25
sídlo: č.p. 250, 439 56 Vraňov
adresa pro doručování: č.p. 250, 439 56 Vraňov

*Pozn. Z žádosti musí být zřejmé, kterému subjektu je určena, a že se žadatel domáhá poskytnutí informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb. **Fyzická osoba** uvede v žádosti jméno, příjmení, datum narození, adresu místa trvalého pobytu nebo, není-li přihlášena k trvalému pobytu, adresu bydliště a adresu pro doručování, liší-li se od adresy místa trvalého pobytu nebo bydliště. **Právnícká osoba** uvede název, IČO, adresu sídla a adresu pro doručování, liší-li se od adresy sídla. Adresou pro doručování se rozumí též elektronická adresa. **Je-li žádost učiněna elektronicky, musí být podána prostřednictvím elektronické podatelny úřadu, pokud ji zřídil.** Pokud adresa elektronické podatelny není zveřejněna, postačí podání na jakoukoliv elektronickou adresu povinného subjektu.*

VZOR Č. 8

Stížnost na postup při vyřizování žádosti o informace

Krajský úřad Středočeského kraje

prostřednictvím

Městský úřad Rakovník
Husovo nám. 27
269 18 RAKOVNÍK

V dne

Stížnost na postup při vyřizování žádosti o informace podle § 16a zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Tímto v souladu s ustanovením § 16a odst. 3 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „InfZ“) a ve lhůtě tímto zákonem stanovené, podává (jméno a příjmení, datum narození a trvalé bydliště / NEBO občanské sdružení název, sídlo, IČO) (dále jen „stěžovatel“), stížnost na postup Městského úřadu Rakovník (dále jen „Úřad“) při vyřizování žádosti o informace.

Odůvodnění:

Podáním ze dne 12. dubna 2012 požádal stěžovatel Úřad, aby mu na základě InfZ poskytl následující informace:

1.
2.
3.
4.

Úřad po marném uplynutí lhůty podle § 14 odst. 5 písm. d) InfZ (lhůta skončila ke dni 27. dubna 2012) neposkytl stěžovateli informace a nevydal rozhodnutí o odmítnutí jeho žádosti ze dne 12. dubna 2012, ani neučinil vůči stěžovateli žádný jiný úkon předpokládaný InfZ. Postup Úřadu je proto nezákonný.

Z uvedeného důvodu stěžovatel podle § 16a odst. 3 písm. b) InfZ podává stížnost na postup Úřadu při vyřizování žádosti o informace a žádá nadřízený orgán, aby podle § 16a odst. 6 písm. b) InfZ přikázal Úřadu žádost občanského sdružení vyřídit a všechny požadované informace poskytnout. Za jejich poskytnutí předem velice děkujeme.

S pozdravem,

Jakub Vrána
předseda sdružení Za čistý Vraňov
IČO: 448 598 25
sídlo: č.p. 250, 439 56 Vraňov
adresa pro doručování: č.p. 250, 439 56 Vraňov

VZOR Č. 9

Trestní oznámení

Okresní státní zastupitelství v

ADRESA

V dne

Trestní oznámení

V souladu s § 158 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, tímto podávám oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (dále jen „trestní oznámení“) na **Jana Nováka** (FUNKCE úředníka a ADRESA jeho úřadu) nebo (na **neznámého pachatele** – pokud neznáte jméno úředníka. Zde je však vhodné vymežit, o jakého pachatele by se mohlo jednat, např. tím, na jakém úřadě a odboru pracuje), neboť z jeho níže v odůvodnění popsaného jednání především v oblasti veřejné správy lze mít za to, že mohlo dojít ke spáchání trestného činu.

Odůvodnění:

- Zde pokud možno uveďte co nejpodrobnější, ale zároveň přehledné vylíčení skutku, který se stal, a dalších okolností s odkazem na přílohy – relevantní dokumenty.
- Můžete dále uvést, porušení jakých ustanovení jakých zákonů se podle vás úředník dopustil svým jednáním (aktivně) nebo opomenutím.
- Dále by mohlo následovat vylíčení okolností týkající se možného zavinění (úmysl, nedbalost) ze strany úředníka.
- A nakonec také vymezení neoprávněného prospěchu či škody, která mohla být nebo byla způsobena.

V souladu s ustanovením § 158 odst. 2 trestního řádu požaduji, abych byl do jednoho měsíce od podání tohoto trestního oznámení vyrozuměn o učiněných opatřeních.

S pozdravem,

JMÉNO a PŘÍJMENÍ

PODPIS

ADRESA

Přílohy:

- všechny relevantní dokumenty mající vztah k věci v kopii

VZOR Č. 10

Uplatnění náhrady škody u příslušného úřadu

Ministerstvo pro místní rozvoj
ADRESA

V..... dne.....

Uplatnění náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

Vážený,

dovoluji si touto cestou uplatnit nárok na náhradu škody, která mi vznikla nezákonným rozhodnutím orgánu státní správy v rezortu Ministerstva pro místní rozvoj.

Obecní úřad v vydal dne..... pod č.j..... stavební povolení k výstavbě vodovodní přípojky pro dům čp. p. ve vlastnictví pana..... Proti stavebnímu povolení jsem se odvolal zejména z toho důvodu, že trasa vodovodní přípojky byla projektována v blízkosti nosné zdi garáže, která je v mém vlastnictví. Projektová dokumentace stavby přitom neobsahovala žádné statické zajištění zdi garáže při výkopových pracích pro přípojku. Krajský úřad kraje mé odvolání zamítl a stavební povolení potvrdil svým rozhodnutím č.j. ze dne, takže stavební povolení nabylo právní moci. Rozhodnutí Krajského úřadu jsem napadl správním žalobou, o které rozhodl Krajský soud v..... rozsudkem č.j..... ze dne tak, že rozhodnutí Krajského úřadu zrušil.

Stavebník však ještě před rozhodnutím Krajského soudu provedl výkop, který se v důsledku prudkých dešťů sesunul a způsobil zborcení jedné ze stěn garáže. Jelikož stavebník odmítal se mnou o vzniklé škodě komunikovat, nechal jsem garáž opravit na své náklady, které činí celkem,- Kč. Výši vynaložených nákladů dokládám kopii faktury stavební firmy

Výše uvedená škoda vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí Krajského úřadu, které přivedilo právní moc nezákonného stavebního povolení. Tyto skutečnosti byly následně potvrzeny rozsudkem Krajského soudu, který nezákonné rozhodnutí Krajského úřadu zrušil.

S ohledem na výše uvedené Vás žádám o neprodlenou úhradu způsobené škody, a to převodem na můj účet č..... vedený v

S pozdravem,

JMÉNO a PŘÍJMENÍ
PODPIS
ADRESA TRVALÉHO BYDLIŠTĚ
DATUM NAROZENÍ

Přílohy:

- stavební povolení č.j..... ze dne
- rozhodnutí Krajského úřadu č.j..... ze dne.....
- rozsudek Krajského soudu č.j. ze dne....., s vyznačenou doložkou právní moci
- faktura stavební firmy..... č..... ze dne.....

(všechny přílohy v kopiích)

VZOR Č. 11

Podnět úřadu k vymáhání škody po úřednících

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
Staroměstské náměstí 6
110 15 Praha 1

Na vědomí:

Obecní úřad obce Bojany, Stavební úřad
Adresa

V dne.....

Upozornění na zákonnou možnost a povinnost vymáhat náhradu způsobené škody po odpovědné osobě podle zákona č. 82/1998 Sb.

1.

Dne nám byla postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, Minsiterstvem pro místní rozvoj

a) na základě pravomocného rozhodnutí soudu ze dne, č.j....

b) na základě přiznání příslušného úřadu, kterým bylo,

vyplacena náhrada škody způsobená při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím/nesprávným úředním postupem.

(Vyberte buď možnost a nebo b, podle toho, zda došlo k vyplacení náhrady škody až na základě rozhodnutí soudu nebo již dobrovolným vyplacením ze strany příslušného úřadu.)

Jako nesprávný úřední postup byl označen postup stavebního úřadu obce Bojany, kterým... / nebo / Škoda byla způsobena rozhodnutím stavebního úřadu ze dne č.j, které bylo pro svou nezákonnost zrušeno. *(Popište zde věcný stav a vážná pochybení úřadu a odpovědných úředníků.)*

2.

Chtěli bychom Vás tímto upozornit na zákonnou možnost vymáhat náhradu způsobené škody po odpovědné osobě v případě vážných a závažných pochybení úředníků. **Orgán, který nárok vyplatil, má dle našeho názoru nejen možnost, ale i povinnost náhradu způsobené škody vymáhat po odpovědné osobě.**

Náhrada škody, vzniklé správnímu orgánu v důsledku povinnosti nahradit úspěšnému

žalobci náklady soudního řízení se řídí obecnými ustanoveními zákoníku práce o odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou zaměstnavateli (§ 250 a násl. zákona č. 262/2006 Sb.).

Úprava regresní úhrady jiné škody nebo nemateriální újmy způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem je upravena ve speciálním právním předpise, v § 16 - 18 a v § 23 - 25 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Tato ustanovení upravují oprávnění státu či územního celku, nahradily-li škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem nebo poskytly-li ze stejného důvodu zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, požadovat regresní úhradu od těch, kdo se podíleli na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu.

3.

Přestože zákon o odpovědnosti za škodu používá formulaci „může požadovat regresní náhradu“, pak v případě, že by se stát rozhodl nevyužít možnosti požadovat regresní úhradu podle zákona o odpovědnosti, pak by takovéto neuplatnění nároku na náhradu škody bylo nejen **v rozporu se zásadou hospodárnosti, ale i v přímém rozporu s ustanovením § 14 odst. 4 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky** a jejím vystupování v právních vztazích, podle něž příslušná organizační složka důsledně využívá všechny právní prostředky při uplatňování a hájení práv státu jako vlastníka a včas uplatňuje právo na náhradu škody a ustanovením § 14 odst. 1, zákona o majetku České republiky, podle něž si organizační složka počíná tak, aby svým jednáním majetek nepoškozovala a neodůvodněně nesnižovala jeho rozsah.

Stát je tak povinen, prostřednictvím své organizační složky, postupovat v souladu s jeho zájmy a úkoly, respektovat zásadu účelného hospodaření a jednotlivých ustanovení zákona o majetku České republiky, a tudíž je povinen i požadovat regresní úhradu na úředních osobách a na územních celcích v přenesené působnosti, pokud škodu způsobily nebo od těch, kteří se podíleli na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu, pokud byli k vydání rozhodnutí nebo k úřednímu postupu oprávněni.

Poté, co si stát vyžádá od obce Bojany regresní úhradu, měla by obec požadovat tuto úhradu po osobách, které se na vydání nezákonného rozhodnutí / na nesprávném úředním postupu podílely. Neuplatnění nároku na náhradu škody bylo opět bylo nejen v rozporu se zásadou hospodárnosti a efektivnosti, ale i v přímém rozporu s ustanovením § 38 odst. 6 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, podle něž je obec povinna včas uplatňovat právo na náhradu škody a ustanovením § 38 odst. 2 zákona o obcích, podle něž je obec povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku.

4.

Není-li regresní úhrada požadována, dochází k zatížení spravovaného majetku, a tedy k protiprávnímu opomenutí. Nelze tak vyloučit případnou odpovědnost za škodu způsobenou v důsledku opomenutí uplatnit určitý nárok.

Z výše uvedených důvodů Vás žádáme, abyste postupovali podle zákona

a požadovali regresní úhradu způsobené škody po obci a také nařídili dané obci vymáhat náhradu škody po odpovědných osobách.

S pozdravem

.....

Jméno a Příjmení

Adresa

Pozn.

Pokud byla škoda způsobena nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem úředníka zařazeného do obecního úřadu určité obce nebo krajského úřadu určitého kraje, platí následující:

Podle § 16 (1) zákona č. 82/1998 Sb. – pokud stát nahradil škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, může požadovat regresní úhradu na obcích a krajích v přenesené působnosti, pokud škodu způsobily. Stát může požadovat regresní úhradu pouze ve výši odpovídající jejich účasti na způsobení vzniklé škody. Teprve následně, jestliže tuto regresní úhradu obce a kraje státu uhradily, mohou podle § 17 (3) zákona požadovat její proplacení nebo podíl na ní od těch, kdo se podíleli na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu. Takovýmto postupem teprve dojde k „postihu“ konkrétních úředníků. Tudíž požadovat, aby např. stavební úřad vymáhal regresní úhradu po chybném úředníkovi, lze až po tom, co ministerstvo, které náhradu škody vyplatilo, požadovalo regresní úhradu po stavebním úřadu.

Dopis proto bude vhodné adresovat přímo příslušnému ministerstvu nebo jinému věcně příslušnému úřadu a poslat jej dotčenému správnímu úřadu, který nezákonné rozhodnutí vydal nebo se dopustil nesprávného úředního postupu, na vědomí. Z tohoto důvodu je také vhodné v dopise apelovat na dané ministerstvo, aby „chybnému“ úřadu nařídilo vymáhat dále škodu po konkrétních odpovědných osobách.

Pokud by byla škoda způsobena nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem úředníka nezařazeného do obecního úřadu určité obce nebo krajského úřadu určitého kraje, ale pracujícího přímo v některém ze státních orgánů, platí následující.

Pokud je škoda způsobena při výkonu státní správy, platí v souladu s § 17 (1) zákona, že pokud stát nahradil škodu, ke které došlo při činnosti státního orgánu, může požadovat regresní úhradu přímo od těch, kteří se podíleli na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu, pokud byli k vydání rozhodnutí nebo k úřednímu postupu oprávněni. V tomto případě není tedy dopis třeba posílat na vědomí žádnému dalšímu úřadu, je možné přímo apelovat na příslušné ministerstvo nebo ústřední správní úřad, aby škodu vymáhali po odpovědných osobách.

Autoři jednotlivých částí:

Mgr. Michal Bernard (kapitola 4)

Mgr. Pavel Černý (kapitola 2)

Mgr. Vítězslav Dohnal (kapitola 1)

Mgr. Martin Fadrný (subkapitola 3.2)

Mgr. Radek Motzke (kapitola 6)

Mgr. Jiří Nezhyba (subkapitoly 1.3.1 a 1.3.3. a 1. 6., kapitoly 3 a 5)

Aktualizace a doplnění, červenec 2012:

Mgr. Jana Kravčíková, Mgr. Eva Pavlorková

Jsme nezisková organizace právníků. Již od roku 1995 pomáháme posilovat občanskou společnost. Prosazujeme řešení závažných společenských problémů. Sledujeme zákony, které ovlivní budoucnost nás všech.

Servis pro občany

Za 17 let naší existence jsme pomohli tisícům lidí zorientovat se ve svých právech a umět je používat. Pomáháme aktivním občanům, kteří řeší kauzy veřejného zájmu.

Odpovědný stát

Zejména legislativní cestou chceme posílit nezávislost rozhodování politiků a úředníků a dosáhnout toho, že stát bude lépe hospodařit se zdravím i penězi každého z nás.

Odpovědné firmy

Měníme evropskou legislativu s cílem posílit právní odpovědnost velkých firem, a dlouhodobě tak předcházet závažným poškozením životního prostředí a porušování lidských práv, a ochránit podnikatele i zákazníky.

Odpovědná energie

Naším cílem je přesvědčit evropské státy, aby začaly hledat příležitosti v obnovitelné energetice a nastavily pravidla pro plynulý přechod k moderním způsobům získávání energie.

Pobočky: Brno / Praha / Ostrava / Tábor / Krakov / Brusel

Právní poradna Ekologického právního servisu

Právní poradna Ekologického právního servisu se specializuje na pomoc aktivním občanům, kteří se rozhodli ve svém okolí něco zlepšit, chránit některou z veřejných hodnot nebo zapojit své spoluobčany do dění ve své obci.

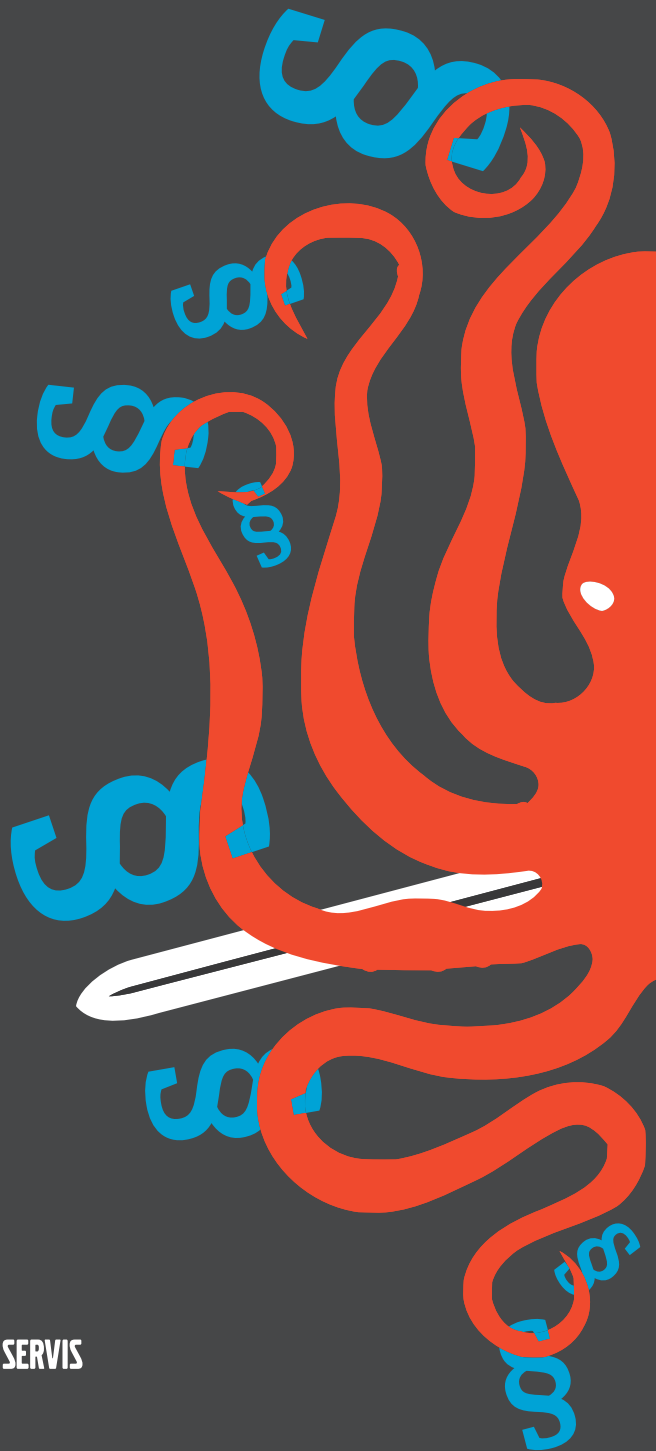
- zdravé životní prostředí
- korupce
- nezákonný postup úředníků

Projděte si rozsáhlou on-line databázi právních rad a zodpovězených dotazů na stránce <http://www.eps.cz/poradna>.

Nenašli jste odpověď?

- zadejte svůj dotaz
- zavolejte
- objednejte si osobní konzultace

Aktuální kontakty najdete na www.eps.cz.

EKOLOGICKÝ PRÁVNÍ SERVIS